

Bibliothèque numérique

medic@

Castro, Esteban Rodrigo de / Valerius Nervius. Tractatus de complexu morborum

Florentiae: Apud Zenobium Pignonium, 1624.
Cote : 38982

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?38982x01>

Stephani Roderici
CASTRENSIS
Lusitani

Medici, ac Philosophi, præstantissimi,
 & in Pisana academia, primo
 loco medicinam docentis.

TRACTATUS
 DE COMPLEXV MORBORVM

Studio, & diligentia, VALERII NERVII
*Civis Pisani, Philosophiæ, &
 Medicinæ Professoris.*

Com. Iudice Rerum, & Verborum.

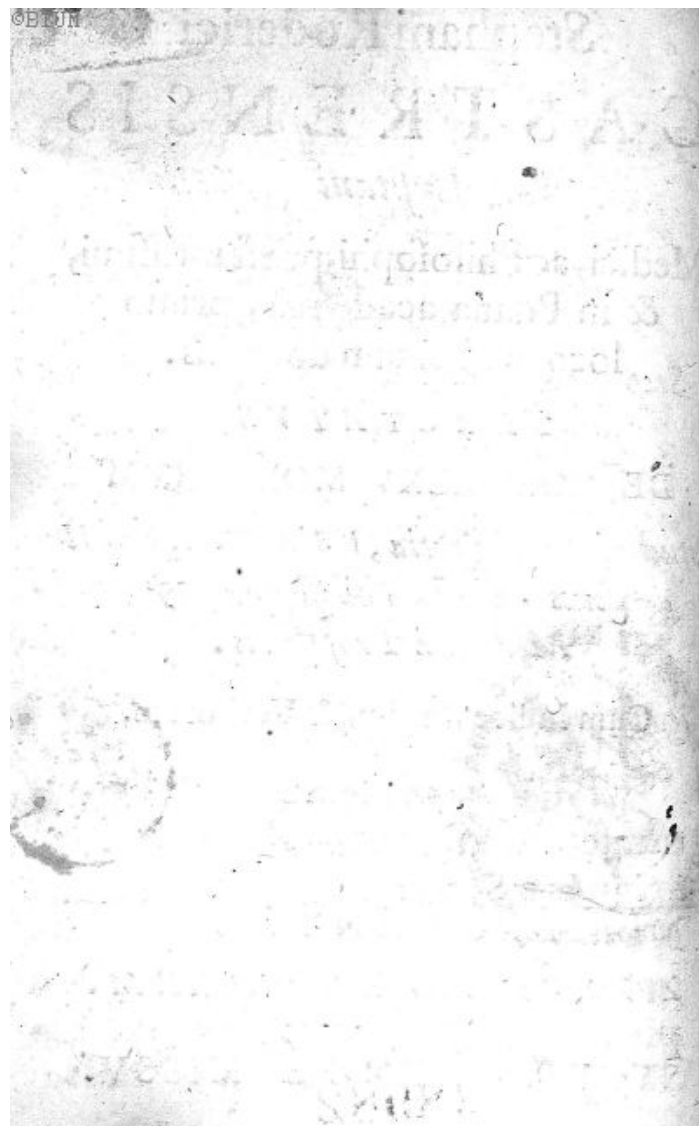

INTRODUCIT L O R E N T I Æ

APVD ZENOBIVM PIGNONIVM.
 MDCXXIII.

SVPERIORVM PERMISSV.

38982

Valde
 ILLUSTRI VIRO
 CASSIANO PVTEO
 EQVITIS. STEPHANI
 DOMINO COLENDISS.

*Stephanus Rodericus Castrensis Lusitanus
 salutem, & felicitatem exoptat.*

ORSITAN fublimis
 tua mens, magnis sem-
 per intenta rebus, exi-
 guum hunc Libellum
 contemnet, dedignabi-
 tur. sed īmeritò : quippè eò ipso quòd
 exiguus est, tuum requirit lumen.
 Nàm quæ parua sunt non nisi ad ma-
 gnam cōspici lucem possunt. Hanc du-
 pliciter possides, & maioribus, & mo-

A 2 ribus

ribus: generis tui claritudo varias Ita-
 liæ vrbes implet, fimiliter morum splē-
 dor. Proh quàm multa laudabilia in
 hòc puteo clauduntur, immo ex hòc
 puteo hauriuntur! Et hæc prior est,
 quæ mè impulit causa, vt tibi opuscu-
 lum dicarē. Altera amor in mè tuus,
 quem manifestissimis signis exprimis.
 Hoc nexu astrictus solui nec volo, nec
 possum; nolo, quia suauiter; nequeo,
 quia fortiter teneor. Æternum itaq;
 penes tè, hòc est, in beneuolentiæ, be-
 nignitatisq; tuæ vmbra libet commo-
 rari. Pactum gratum, ratumq; mihi
 esto, in cuius fidem syngrapham mit-
 to, qua mè tibi & credo, & dedo. Ita
 libellum istum appello, quem hòc pa-
 cto in securo repono. Non deerunt
 incursantes calumniatores, sed frustra,
 ad aras mè confugisse putò, omnium
 tela, tua confringet virtus, potius tua
 fuga.

fugabit amabilitas, nemo est qui tē, &
 subindē quicquid tuum est, non amet,
 libellus, qui nomen tuum in fronte ge-
 rit, tua res est, quis in illum audebit ?
 nemo sane, immo applaudunt omnes.
 Alius hac dedicatione munus tibi se
 offerre putaret, ego mē accipere pro-
 fiteor. Vale.

ART

VALE

VALERIUS NERVIVS
PHILOSOPHIÆ, ET
 Medicinæ doctor, artis
 medicæ studiosis. S.

Nongè plures in exiguo, sed ferti-
 li agro, quàm in spatioso, & ste-
 rili; fructus colliguntur, ita sen-
 surum unumquemq; spero de
 aureo hòc libello, què diu apud
 mè retinere nolo, nè utilitatem,
 què ex eius lectione percipi potest, vobis videar
 inuidere. Doctrina mirabilis, intra angustos
 terminos reclusa, mirabilem reddit autorem, cu-
 ius iam prius fama percrebuit, & in posterum
 nouis operibus, lucem propediem visuris, auge-
 bitur. Ego, quæ meæ sunt partes, summa ope
 assiduè nitar, ut tam nostra hæc ætas, quàm
 ventura, diuitijs artis medicæ, què in doctissi-
 mi huius Viri ingenio tanquam in opulentissi-
 mo thesauro seruantur, perfruatur. neq; ve-
 rò mei laboris exigua erit merces vobis pro-
 fuisse. Valete.

ELAV

21 A

TRA-

Tractatus
DE COMPLEXV
MORBORVM.

Neceſſitas huius Tractatus.

C A P. I.

lſi viæ monſtrator ad-
ſit, heret anceps in tri-
uio viator, quod ſi iter
incōſultò aggreditur,
cōſultò paulo poſt re-
greditur. Talem men-
te concipio medicum, qui binas, tri-
naſue, aut etiam plures curat egritu-
dines, quibus adeò irretitur, vt vel
cū ſummò dedecore, prioris confi-
lij pœnitens, pedem, vt aiūt, referat,
vel cū ægrotātis graui damno per-
uicaciæ notam ſubeat. In tanto di-
ſcrimine quid aget? Num Mercu-
rium, aut Apollinem implorabit? At

Caſtrens. A 4 oportet

oportuerat eos antea propitios habuisse : nam, quòd dici solet, non fat est studere, sed studuisse. Sociū nè aliquem sibi asciscet ? iste etiam, ni arte valeat, in eandem incidet calamitatē. Ars igitur est, cui vni, si quid proficere studes, à principio sit incūbendū. Forsitan ais, implicationes istas morborum noua monstra parere, sicut, ex animalium diuersorum coitu, semper Africa aliquid fert nouum, id autem quòd nouum est, nec cogitatum fuit prius, non posse arte comprehendī. Immò maximè: quippe in hoc dogmaticus empiricum præstat, hic solis exemplis eorum quæ iam cōtigerunt ducitur, illè ratione, quæ quicquid contingere potest vniuersalibus amplectitur documētis. Fluctuat iudicium in hoc aduersantium inuicem morborum concursu, nec aliter potest quàm medicinæ procerum placitis firmari, verum apud eos nihil de hac multiplicitate ex professo scriptū reperio, multa tamen sparsim,

sim, quæ colligere, & illustrare non inanis est labor. Vnum duntaxat ad-moneo, mē cūm morbos complica-tos dico, sub morborū nomine, mo-re Veterum (vt ait Philotheus) & morbos, & causas, & symptomata, & quicquid est præter naturam, intelli-gere. Symptomata aliquis omitte-ret, vt potequæ nullam propriā ex-postulant curationem, sed sanatione suorum morborum, quos sequuntur velut umbra corpus, sanantur. Ve-rumtamen non omne symptoma est umbra morbi, sed aliqua sunt, quæ causæ rationem habēt, & hæc, vt vo-luit Galenus, curationem immutant, immutant & prognosin, prognosis, si varietur, variat curationem.

1. aph. 2.

12. meth.
c. 1. & lib.
de opt. sec.
c. 22.

Quotuplex morbus compositus.

C A P. II.

Compositorum morborum tres nobis differentias tradidit Gale-nus. Prima est, quando morbus mor-
Castrens. bo

3. meth. c.
vlt.

De ocul.
3.

bo coniungitur, vt si vlceri adfit inflammatio. Ad hanc reduci potest morbus, quem autor libelli de oculis compositum vocat, eū videlicet, qui ab intemperie composita fit, temperies composita est, vel calida, & humida; vel calida, & sicca, rursus vel frigida, & humida; vel frigida, & sicca. In hac etiam differentia collocabimus Vulnus, aut vlcus, in quò partes specie diuersæ, sectæ infectæ sunt, vt si cūm carnosa substantia simul venæ arteriæ aut nerui plagam suscipiant. Dummodo tamen hæ partes sint effatu dignæ: nam si venæ v. g. sint capillares non impediunt quò minus per primam intentionem, vt aiunt, vulnus vniatur, ac propterea vsus obtinuit, vt simplex nō compositum dicatur, venæ autem sat magnæ si scindantur simplici vnione coniungi nequeunt: propterea vulnus efficiunt, quòd compositum appellatur. Altera differentia est, quando cūm morbo validum symptoma, curatio-

nemq.

namq̃ perturbans involvitur. e. gr. si ul-
 ceri dolor ingens, aut multa ad sint sordes. Va-
 lidum dixi symptoma, & curam perturbans. nam
 omnis morbus sua habet symptoma, non in eis
 est oppositum, sed ille, qui rōe symptomatum, non
 simpliciter contrariatur curae eget. Non quilibet do-
 lor compositum faciet, sed ille, q̃ in genere fuerit,
 non qualibet sordium quantitate compositū reddetur
 ulcus, sed multitudine tantā, q̃ peculiarem expo-
 nitur quidam. Itaq̃ si symptoma sit id fa-
 ctio, s. ad excrementa ptineat, poterit sua ma-
 gitudine, morbum, cui addret, compositum effi-
 cere. Si a. in qualitate mutata sit, nunq̃m
 eo dixerit, ut variet curam. Quis enim
 pallorem in ichtho atq̃, quam morbi medi-
 catione medicabitur? Tertia diffren-
 tia quando cum malo simul ad eā frons,
 augensq̃ morbum, ut in ulcere aliquo di-
 mor acer, & mordax, qui corrodendo in-
 vidum

Tractatus
 tiſum reddat ſciſ.

De febrium compoſitione.

Cap. III.

Cognitio febrium ſimplicium hypotheſis e-
 ſto. Fruſtra .n. abſq' ſimplicium reſolū-
 compoſitorum naturam inquire. Compo-
 ſuntur autem Cui Gal. velle videtur) et
 eijdem generis, vel eijdem ſpū, vel grē aut
 ſpū diſtantes. Eijdem grē, ut ſi in grē pūti-
 dārum accendatur tertiana cum quartana, aut
 tertiana quartana cum quotidiana, et ſit tertiana in-
 termittens, vel quotidiana cum intermittente. Eij-
 dem ſpū, ut dua tertiana, dua quartana,
 et aliqui tres, plures autem, ut ſaeculo-
 ridas ait, compoſi nequeunt. Nam ut
 et ſint, duas eijdem, duas aliiq' et pūti-
 et dua tertiana, dua quotidiana, aut et tertiana-
 quotidiana, quarta

quartā quartana. Porro diuersi generis erunt putrida cū hectica, aut harum quælibet cū ephemera. Fuerunt aliqui, qui febres cōtinuas eiusdem speciei infimæ non posse compositam efficere, sed in vnā simplicem coire, existimarunt: quia materia intra venas putrescens ex vno loco statim in venas omnes putredinē diffundit. Hos reprehendit Auicenna: sit enim vt alicubi materia putrescat, puta bilis, & ex putrescente hac, putredo per vniuersum corpus dispergatur, vnde febris accenditur, incrementq; prò putredinis expansione, fieri tamen interea potest, vt in alio loco, hoc est in foco alio, dum prior febris affligit, non prioris illius putredinis vi, sed suoptē vitio eadē bilis putrescat, & rursus febrem alteram inchoet, erunt it q; duæ continuæ febres, altera post alteram: & si enim intra venas humor putrescit, potest tamen prior eius portio in iecore, altera verò in superioribus ve-

Castrens.

nis,

2-1
1. 4. tract.
4. c. 16.

nis, puta in vena caua, quæ ad iugulum ascendit, non eodem tēpore peruenire. Adde etiam posse eandem humoris speciem parte vna esse crassiore, parte altera tenuiorem, & in vtraq; putredinis fomitem existere. In hoc casu, potest tenuior primo loco putrescere, & priorem febrem efficere, rursus vbi prior ad incrementum accesserit, crassiore accēdi, & alteram febrem producere. Hoc nulli rationi reluctatur. Dummodo tamen intelligas continuas proportionales esse eas quæ componuntur: si quidem diuersæ esse possunt. Omnis autem febris continens cum alia continente, est eadem, neq; tunc compositio adesse dicitur, sicut nec hectice cum hectica, nec ephemera: harum quippe non est qualitas, & complicatio sed vnitas, & simplicitas. cur enim compositam dicemus febrem vbi focus caloris, & calor in vnum & idem coalescunt?

Quòd verò ad diuersę speciei febres

bres spectat, ut sunt tertiana, & quartana, qua reponuntur sub eodem genere, vel (ut magis logicè loquar) sub eadem specie subalternà, hoc est, sub putredine, nemo est qui dubitet posse inter se componi: pendent enim è varijs materiebus, & varias seruant periodos, ut quartana cum tertiana, aut harum quælibet cum quotidiana, habent etiam aliquando diuersis in locis suas ministras, ut continua & intermittens.

Quòd attinet ad generis diuersitatē, febres genere diuersæ multo melius componuntur, ut putrida cum hectica, aut diaria cum putrida. An verò ubi adest putrida, aut hectica, necessario diaria adsit? in dubiu reuocatur. Aliquorum fuit opinio posse putridam aut hecticā, sine diaria, adesse. Nam agens postulat moram in agendo, & passi identitatem, quæ duo calor in spiritibus non habet: quippè præsto transeunt & denuò reficiuntur ob hanc enim eorum re-

Castrens.

solu.

solutionem, diaria vix ultra diem extenditur.

Cæterū imaginatione concipi nequit, posse ignem partes solidas, aut saltem humores corripere, quin spiritus longè tenuiores, & incendi aptiores, incendantur. Nàm si exigua quælibet fuligo, è bubone accedens ad cor, diariam accendit, quomodo multitudo fuliginum, ab humore intra vasa putrescente, nō inducet diariam? In hectica adhuc magis, cor enim calefactū imprimit spiritui suū calorem. Nec verò spiritus prorsus omnes resoluuntur, & reficiuntur, sed eorum pars aliqua accensa remanet: non durat autem diaria ultra diem, quia pars spirituum, quæ remanet calefacta, superatur à maiore quantitate, quæ denuò regignitur. Diaria ergo, cum alijs febribus, adest, non tamen apparet, tum quoniam spiritus febricitantium febre putrida, aut hectica, pauci sunt, & qui non possunt aspectu grauem suscitare ephemerā, tum

tum quia mansuetudo caloris, quæ
diariæ debetur, aliorum calore offu-
scatur. Et fortassis calor, qui rema-
net post periodum, diariæ solius est.
Nec tē seducant verba Isac dicentis
*ephemera gignit reliquas febres, non
tamen gignitur ab illis.* Rectē quidem
quod ad priorem partē: quippe *ephe-
mera gignit*, hoc est, *gignere potest re-
liquas febres* prò vt occasionem quis
præstabit. Possibile enim est (Gale-
ni testimonio) vt & in putridas, aut
in heclicas transeat diaria, nisi quis eā
commodè tractet. Et quod attinet
ad putridas tum ex corporis appara-
tu: (videlicet, vt idem animaduertit,
*si multi, crassi, glutinet siq; impacti sint
succ*) tum ex intemperie: siquidem
vt apud eundem inuenies, calida, &
sicca si febre diaria laborauerit, nec
citò cibetur, in acutā permutabitur.
tum ab errorēs: neq; enim mirum est,
ait ipse, *si vel propter medicorum igno-
rantiam, vel propter egrotantium in-
temperantiam, vel propter ministran-*

Isac de
feb. partic.
de ephem.
c.1.

9. Meth.
c.1.

8. Meth.
c.4.

8. Meth.
c.8.

9. Meth.
c.1.

Castrens.

B

tium

1. differ.
feb. c. 8.

tium errorem in huiusmodi febribus commissa in aliud eius genus transferant, cum per ea quæ delinquantur morbus etiam, qui antea non erat tunc excitetur. Quod verò ad hecticas spectat, eas ex diarijs fieri, à Galeno etiam docemur, cum causa externa vehemens est: Ut potè mæstitia, aut ira, aut lassitudo nimia vnà cum solis ardore contracta. Alteram verò partem sermonis Isacci, nēpè ephemeram ab alijs nō gigni, nē admitto, nisi per ea verba intelligas ephemeram ab alijs febribus genitam, perindè esse ac si nō gignatur, quippè nihil immutat, aut de curatione, aut de prognosi. Obijcies tamen, si omnis febris habet connexionem diariam, nullam esse febrem, quæ composita non sit. At meminisse oportet eius quòd superius dictū est, cum de morbo & symptomate simul iunctis verba feci, scilicet nō omne symptoma compositionem efficere, sed illud duntaxat quòd præuertit curationem, ita in febribus, dummodo

dò

dò diaria nihil curationē alterius im-
pediat, composita febris non appel-
latur: compositus namq; aut simplex
morbus, ex composita, aut simplice
curatione, suscipit denominationē.

*Morbus compositus, complicatus,
confusus qui differant.*

C A P. 4.

Aliqui morbum confusum, & cō-
positum eūdem esse, diuersum
tamen à complicato, existimant. Alij
confusum cum complicato confun-
dunt, vtriq; cōtra Gal. mentē, qui con-
fusum à complicato, seu à comple-
xo, differre insinuat, his verbis. *Voco*
autem complexionem, quando horis dif-
ferentibus inuaserunt, confusionem ve-
rò, quando eodem tempore inceperunt.
Neq; verò compositus, & confusus
idem morbus sunt, sed differunt, non
aliter ac genus ab specie: ita vt cōpo-
sitio sit genus habens sub sè, tãquàm
species, complicationem, & cōfusio-

2. diff. feb.

c. 8.

Castrens.

B

2

nem.

e. cris. c. 7.

nem. Galenus hoc voluisse videtur, dum februm genus compositum separat, in eas quæ complicatæ sunt, & in eas quæ sunt confusæ. Complicatus itaq; morbus tunc dicitur, quando duo, vel plures morbi diuersas occupant partes, vt si quis morbo articulari, & simul calculo renum laboret, quod non raro contingit. Febres autem, cum sint morbi totius, non possunt diuersitate partium complicari, complicabuntur ergo diuersitate temporis. Quæ propter complicatæ dicentur si diuersam habeant accessionis horam, confusæ si eandem. In partium verò morbis confusi dicentur, qui eandem simul occupant partem, sicut in eo qui (vt Galenus narrat) *ventriculum paruum simul, atq; rotundum, atq; aduersus septum habuit incumbentem*: in ipso etenim *magnitudo, formatio, ac situs, erant deprauati, temperatura quoq; frigidior existerat*. Habes hic quatuor morbos confusos, hoc est, eandem partem, nempe ventricu-
lum,

art. med.
c. 87

lum, occupantes. Tres differunt specie, videlicet, in magnitudine, figura, & situ: sunt quippe morbi in compositione, quartus differt toto genere, videlicet, morbus ab intemperie. Ecce tibi explicati morbi confusi, ut sine confusione eos à complicatis distinguas. Caue ergo ab Argenterio qui rem ita complicat, atq; confundit, ut dum non intelligit quid Galenus sibi velit, quid ipse sibi velit, non declarat.

Lib. 1. de
morb. gener.
ner. c. 4

Februm complicatio.

C A P. V.

Dixi febres, quæ morbi sunt totius, non posse, diuersitate partium, complicari, quod intelliges, dum modo non fiant propter viscerum inflammationes: tunc enim, Galenus ait, ita complicantur febres, ut complicantur inflammationes: nempe si febris fiat in phrenitide, ob cerebrum inflammatum, & dicatur febris phre-

2. crisi. c. 9.

Castrensis.

B 3

nitica,

nitica, quemadmodum peripneumonia ob inflammationem pulmonis, pleuritica ob pluræ inflammationē, & hepatica, quæ ex hepate inflammato oritur. Hæ si coniungantur, complicatę dicuntur: *alia enim est forma febris phrenitice, & peripneumoniace, & pleuritice itidem & aliarum omnium februm quæ ex inflammatis quibusdam particulis accenduntur.*

Itaq; vt variarum partium inflammationes non confundi, sed complicari dicuntur, ita etiam & quæ eis debentur febres, quas earundem inflammationum symptomata Galenus esse vult. Confusas autem, cum eodem, appellabimus, quando ex confusis inflammationibus ortum ducunt, vt quando inflammatio cum erysipellate, aut erysipelas cum inflammatione miscentur. Porro complicatas appellabis quoties diuersa membra inflammata febrem accendunt, confusas à dispositione mixta vt ab erysipellate phlegmonade, aut à phlegmone erysipelatode. He-

1. ad Gla-
uc. c. 4.

*Hemitritæus inter confusas nè an inter
complicatas febres numeretur.*

C A P. VI.

Hemitritæus, seu semitertiana
dicitur febris, quæ non solum
tertiana est, sed quotidianā præterea
habet adiunctam. Loquutio impro-
pria videtur quippè id quod medio
modo est, malum semimalum dicitur,
cur ergo semitertiam dicemus eam
quæ præter integram tertianam con-
stat etiam ex alia nempe quotidiana.
Plures, quos Galen⁹ refert, plurimas
accumulant responsiones, nil tamen
conuincunt: propterea videtur Hip-
pocrates hanc improprietatem effu-
gisse inquiring *in febre, quàm semiter-
tianam vocant*. Cæterum de nomi-
nè non sit quæstio, vsus obtinuit, aut
abusus, vt hæc febris ita dicatur. Cō-
ponitur quadrifariam, videlicet ter-
tiana continua, cum quotidiana con-
tinua, tertiana intermittēs, cum quo-
tidiana

1. epid. sec.
3. c. 5.

Castrens.

B 4

tidiana

tidiana intermittente; Tertianā continua, cū quotidiana intermittente; tertiana intermittens, cū quotidiana continua. Rursus in qualibet istarum dispositionem, aut bilis superat, aut superat pituita, aut vterq; humor æqualiter se habet. Tandem prædictę febrium compositiones, aut habent accessiones eodem tempore, & sunt confusæ, aut diuersis temporibus, & sunt complicatæ.

Quamuis autem omnibus quatuor modis hemitriteus dicatur, nihilominus exquisitus erit duntaxat quando componitur tertiana intermittens, cū quotidiana continua, & in ea humor æqualiter dominatur, & eodem tempore licet diuersis horis accessionem habeat. Talem passus fuit adolescens ille, cuius historiā narrat Galenus. Sed cur sola hæc exquisita nūcupabitur? nempe quoniam cōditiones ab Hippocrate præscriptas habet, est autem hæc *horrida, continua, acuta, non omnino intermittens, uno die leuior,*

5. diff. feb.

4. 7.

1. epid. sec.

1. tex. 23

De Complexu Morborum. 25

leuior, altero inuadens grauius, & in summa in dies acutior, addit alibi maxime lethalis. Discurre per singula, & inuenies omnia hæc soli conuenire ei, quæ ex tertiaria intermittente, & continua quotidiana componitur. Poterunt etiam conuenire alteri, quæ ex intermittente quotidiana, & continua tertiaria constat, quam Galenus admittit, sed tanquam raro euenientem contemnit.

1. epid. sec.
3. tex. 5

Est itaq; *horrida*. Si vero vtraq; componens sit continua non poterit cõposita horrida esse: quippè si componentes horrore careant, (carent autem quia sunt, continuæ) necesse est vt eodem careat ea quæ ex ijs cõponitur. Cæterum appellat Hippocrates febres horridas, non quòd in eis, accessionis initio, accidant horrores, sed quoniam, per totā ferme accessionem, horroris sensus produci-
tur, idq; dupliciter, videlicet vel quādo reduplicat incrementū, vel quando incrementum est inæquale.

Castrens.

Dein-

Deinde continua: & non potest ex duabus intermittentibus fieri: nam compositum suorum componētium naturam sapit. Iam ergo nec ex duabus continuis, nec ex duabus intermittentibus, fieri potest illud quod est, sed ex altera intermittente & altera continua. At intermittens quotidiana rara est (ut diximus) quare recipere cogimur tanquam sequentem & Hippocraticæ doctrinæ consentaneam semitertianam eam, quæ ex continua quotidiana, cum intermittente componitur tertiana.

1. epid. sec.
3. com. 2.

Sed Galenus nobis insinuat, semitertianam aliquando intermittētem esse, dū ait *ex semitertianis quædam utraq; incedunt via quædam altera tantum earum, quæ ad integritatem veniunt*. His verbis significare videtur, aliquas ex semitertianis esse, quæ utramq; febrem ad integritatem venientem habent: Thomas Rodericus à Veiga bona fide testatur contextū correctione indigere: legere namq;

opor-

oportet etq; mitritais quidam eos agunt utriusq; id est, putāt partim esse continensq; partim intermittentes, alij inter continēdas tantum numerant febres. Sed huc dubitationem inducit libellus de typis ubi legitur, est autemq; semper continua, verum, & intermittens semitertiana febris. Respondent aliqui libellum de typis nō esse Galeni, sed potius Agathini, cuius doctrinā à Galeno relata sapit. Verum enim verò ego sinē cō-
~~correctione~~ correctione, sinē libelli de ty-
~~rectione~~ rectione, dicam utrobq; vera
 dic, videlicet semitertianam aliquā-
 do esse intermittentem v.g. illam quę
 exquisita non est, quando autem he-
 mitritæo conditiones, ab Hippocrate
 traditas, accommodamus, de exqui-
 sito loquimur.

Acuta præterea est hæc febris, nē
 pē semitertiana, imò (quod Hippo-
 crates alibi addidisse diximus) valdē
 lethalis, vnde colliges id quod manet
 d ctum, videlicet esse continuam: si

Castrens.

namq;

4. eph. 43.

3. dieb. de-

cret. c. 13.

1. acut.

tex. 8

1. epid. sec.

3. tex. 5

namq; intermittēs foret periculò omnino careret, ex Hippocratis testimonio, non caret autem periculo: tum quia est valdè lethalis; tum quia acuta: morbi enim acuti, vt Archigenes ait referente Galeno, cū vclocitate sūt periculosi, & ut Hippocrates censet, cū febre continua eueniūt.

Negabis forsā hemitritæum esse morbum acutum, quoniam autor libri de typis traditum esse ab Hippocrate, ait, hanc febrem non solum inter acutos morbos, sed etiā inter diurnos connumerandam esse. Sed vnde nam colligit hanc fuisse Hippocratis mentem? Nimirum quoniam apud eum ita scriptum legitur, *tabidi, & qui longis morbis detinentur, hac præcipue ægrotant.* (Loquebatur de semitertiana). Galenus existimat semitertianam etiam posse intelligi, licet horrore careat, si tamen secundo die inuadat, atq; ita quasi quæstionē de nomine effugiens nihil præterea, circa hanc difficultatem, affert, sed dun-

taxat

taxat velle videtur semitertianæ nomine etiam intelligi tertianam duplicem. Non longè ab hac sententia est Thomas Rodericus à Veiga, dum ait, febres tertianas nothas continuas per subintrantiam, nomine semitertianarum esse intelligendas: quia videlicet vnum signum habent tertianarum, hoc est, exacerbari tertio quoque die, altero destituuntur, hoc est, cessare ad infebricitationem, & has censet appellari horrificas, non semitertianas: quia non sunt compositæ sicut semitertianæ, sed simplices, continuæ, exitiales, vti febres puncticulares.

Abfit tamē vt dicamus Hippocratem dicentem *in febre, quam vocant semitertianam*, esse intelligendum de tertiana, & non de febre composita ex tertiana, & quotidiana. *In febre, (inquit illè) quam vocant semitertianam, morbi eueniunt acuti, tum præter ceteras, hæc est maximè lethalis, ac tabidi, & qui longis alijs morbis detinentur,*

Castrens. tur,

tur, hac præcipuè egrotant. ex contradictione, quæ videtur his verbis in
 esse, contradictionis solutionem accipies. In semitertiana, dicit, morbos
 euenire acutos postea adiungit eos qui longis morbis laborant, hac febre præcipuè egrotare. Res in hunc modum
 se habet. Est febris acuta, & maximè lethalis, quoniã nulla febris acuta est,
 in qua tam crebro, & tam continèter varijs symptomatibus facultas affligatur. Periculosa porro est semitertiana.

De typis (inquit autor libelli de typis) ut quæ
 6.4. non os ventriculi solummodo, ac nervos-
 sas partes, & summatim media attingat, sed & veternosas cataphoras, vigi-
 liaq; cum delirio, ac syncopas diaphoreses inferat, linguã præterea valde exsiccet, atq; animi defectionem efficiat,
 vehementer, quæ in profundo sunt, commouens. In uniuersum ferus, periculosissimusq; hic typus est. Sic illè non potest igitur non esse morbus acutus sed
 cur addit, eos qui longis morbis laborant, hac febre præcipuè egrotare?

Non

Non quidem quòd hæc febris sit longus morbus, sed quia longis soleat superuenire: quid enim prohibet morbum, qui longis morbis superueniat, esse acutum? Imò verò sæpe medicus imprudēs diurnam fore febrē, sed salubrē prædicit, cū tamen post menses, superueniente nouo morbo, æger moriatur. Neq; hoc inopinatū esse debet, sed optima cū ratione eueniens: quippè illi qui diurnis laborant febribus, incidunt in facultatum debilitatem, & propterea cruditates accumulāt. Rursus perseuerante calore febrili adurit pars sanguinis, & bilis augetur. *Ecce iam materia quotidiana, & tertiana.* Præterea morbi diurnitas facit vt diuersa membra diuersas possint suscipere affectiones præter naturam. Vides vt ex duplicē humore nempè bile, & pituita, in diuersis membris aggregato, possint fieri duę febres, altera tertiana, ex bile in vno mēbro, altera quotidiana ex pituita in alio. At hæc duę

Castrens.

febres

febres compositam efficiunt, hoc est, hemitriteum. Ex his constat tabidum, aut quomodocumq; diuturna febricula oppressum, nouis horripilationibus nouisq; inuasionibus superuenientibus semitertianarium mori.

Est tandem alia conditio ut semitertianæ sint *altera die grauiores, altera leuiores*: quoniam eo die, quo duæ adsunt febres, tertiana, & quotidiana, grauius affligitur eger, leuius autem altera die cum sola affligitur quotidiana.

At quoniam initio dixi horrificam esse hanc febrem, considerato bilem, quæ, per se solam, rigorem præstat, ut inferius subsistens horrores duntaxat sit effectrix necesse esse frigore pituitæ cōtemperari, & subindè utraq; accessio, tertianæ, & quotidianæ coincidet in idem tempus quæ etiam est conditio necessaria ut semitertiana exquisita dicatur. Quare si exquisita hoc habet ut utraq; accessio simul adueniat, exquisita confusa est, reliquæ

autem

autem minus exquisitæ quibus hæc
deest conditio, dicentur potius com-
plicatæ.

*Febres, quas nothas appellant Medici
sint nè inter compositas nu-
meranda.*

C A P. VII.

Confufos morbos effe dixi, fi duo
aut plures affectus in eodem fint
loco, duos dico affectus, fi fint vel
duo morbi, vt vlcus, & cauitas; vel
duo symptomata, vt rubedo, & do-
lor; vel morbus, & symptoma, vt vl-
cus, & sordities; duas etiã causas mor-
bi, vt in eryfipelate phlegmonode,
bilis cum sanguine, in phlegmone
eryfipelatode sanguis cum bile; in
fchyrrone edematode, melancholia
cum pituita, in edemate fchyrrone
pituita cum melancholia. Hæc qui-
dem ita habet, fed cur tertiana notha
fiuè ea fit composita ex bile, & pitui-
ta, quam maioris fame appellant bar-
Castrens. C bari

bari, siuè ex bile, & melancholia, quā dicunt minoris famæ, cur etiam quotidiana notha, cur quartana notha, inter simplices, nō inter compositas, à Galeno recensentur? Videntur sane esse compositę imò confusæ, quia confusas causas habent, ad quas curationis confusio sequitur: quippè aliter notha, quàm simplex curari postulat. Quapropter si lex in suo rigore esset obseruanda, febres omnes nothæ, cum suis exquisitis comparatæ, compositę dici merentur ob compositionem causarum quemadmodum etiam lipyria (vt scribit Isaac) commixta dicitur, quoniam componitur ex bile, & viscosa pituita. Attamen vix obtinuit, vt quoniā exquisitæ raro eueniunt, nothę, simplices nuncupentur, quasi non sint alię simpliciores ex ijs quæ frequenter accidunt. Sed cum quibus nam cōparabimus has febres, vt respectu illarum hæ simplices habeantur? nempè cum febribus eiusdem speciei quas duplicatas esse

esse agnoscimus . e. g. tertiana notha
 ideo simplex erit, quia duæ tertianæ
 morbum compositum efficiunt. duas
 nè tertianas an duplicem tertianam
 dicas, in Galeni doctrina parum re-
 ferre videtur; nam in opere de Cri-
 sibus his nominibus videtur indiffe-
 renter uti, quod etiam autor libelli
 de typis facit. Nihilominus non est
 omnino spernenda Herculani Viri
 docti sententia ab Amato Lusitano
 recepta, duas scilicet tertianas à ter-
 tiana duplice distingui, tum quia ter-
 tiana duplex fit à materia beliosa,
 quæ vno decedit loco, duæ verò ter-
 tianæ à materia quæ à diuersis parti-
 bus decedit: tum etiam quia tertiana
 duplex singulis diebus corripit, cor-
 respondens tamen ad suum tertium
 diem, duæ tertianæ tertio quoq; die
 bis affligunt.

Cent. 1.
 cur. 3. in
 chol.

Castrens.

C 2

Quis

*Quis morbus sit deterior simplex
nè an Compositus.*

C A P. VIII.

QUoniam Galenus in semitertia
na terminum citius quàm
prò morè pituitæ, tardius,
quàm prò morè biliosi humoris fieri
dixit seducti sunt aliqui, vt existima-
uerint deteriorem esse febrem sim-
plicem composita: siquidem quoti-
diana febris longior est, quàm hæc
quæ ex tertiana, & quotidiana com-
ponitur. Addunt febrem conuulsio-
ni, & ebrietati superuenientem lau-
dari ab Hippocrate, vti etiam eam,
quæ superuenit doloribus existenti-
bus circa hypochondria citra inflam-
mationem. Quod si aliquis respon-
deret solam superuenientē epheme-
ram, nō putridam esse quæ laudatur:
quippe putrida semper est periculo-
sa, adducunt eundem Hippocratem
qui sic ait, *quartana correpti magno morbo*

2. diff. feb.
c. 8.

2. aph. 26.
5. aph. 5.
6. aph. 4.

6. epid. sec.
6. tex. 7

morbo non corripuntur, si verò prius corripiantur superueniente quartana, liberantur. Magni morbi nomine morbum comitalem intelligit Galenus. At quartana febris putrida est, & tamen, ex complicatione cum magno morbo, salubrior euadit. Idem etiam in aphorismis, à quartana, inquit, capti non admodum conuulsionibus capiuntur, si verò prius capiantur, & quartana superueniat liberantur. His, & similibus nituntur persuadere morbos compositos melioris conditionis esse, quàm simplices, & subinde hemitriteum minus periculosum quàm sit quælibet ex febribus compositis. Verum quemadmodum pronuntiatum hoc, *morbi compositi simplicibus sunt salubriores, vniuersaliter sumptum falsitatem continet, ita etiam in particulari enunciatione hoc est, aliquis morbus compositus suis componentibus est facilius, verissimum est.* Et nè ab hemitriteo discedamus, profectò hemitriteus non est ex ijs

5. aph. 60

morbis compositis, qui suis componentibus faciliores habentur, sed longe difficilior, quod si Galenus hemitriteum dixit quotidiana esse breuiorem, dixit quidem *breuiorem*, sed non *salubriorem*. Imò potius ex ratione, qua comprobatur breuiorem esse, possumus colligere esse deteriore: quippe pugnam in hac febre esse, ait, *quæ terminum nullum habet, donec febris ad summum peruenerit*. In hac autem pugna valde contristatur æger, natura molestat, continui adsunt horrores, vomitus, animi deliquia, delatio ad somnum, & reliqua, quæ superius retuli, vnde merito, ab Hippocrate hæc febris *valde lethalis* appellatur.

Quis nam igitur morbus compositus erit suis componentibus melior? nempè ille, qui socij malignitatē corrigit, non aliter ac duo cibi, teste Auicenna, possunt prodesse, si alter alterius vitium emendet. Hanc ob causam febris conuulsioni, aut ebrietati super-

¶ I
3.1. doct.
2.6.7
5.aph.5
4.aph.57

superueniens laudatur . & similiter quartana quę epilepticum inuadit, & Auicenna similiter autumnı pluias laudat : quia ficcitatem aeris corrigunt . & Galenus duò temperamenta sè sè mutuò corrigentia laudat, & in arte medicinali oppositionem inter cor, & iecur videtur desiderare.

Itaq; sicut quando sè inuicem emendat morbi vtilis sunt, eodem modo, si contrarium accidat, ompino timendi . Morbi quidem acuti, cum morbo chronico, difficilis est cõpositio: nam æger ratione acuti nō potest diu perdurare, ratione longi non potest citò sanari, qua propter cum acutus per sè citò sanari possit, longus verò diu durare, vterq; simul nō durabit, quia acutus non citò sanabitur, quia longus, quid aliud remanet nisi exitus infustus? Hidrops cum febre deterior est, (vt ex Hippocrate licet colligere) quàm hidrops aut febris, quælibet per sè solam: quippe alter istorū affectuum, ab altero grauior fit. Ex-

Castrens.

C 4

cre-

a r
3. 1. de re-
gim. tēpor.
6. san. tu-
end. c. 2
art. med.
c. 42.

2. progn.
1. c. 23

cretiones vërscolorēs damnantur :
 quoniam miscellam humorum nō se
 inuicem corrigentium significant .
 Demum contraria , quæ sibi inuicem
 non sunt vtilia , vniuerso corpori sunt
 pernicioſa : vt pote quæ à natura dif-
 ficulter superātur , ab arte difficil-
 ius . Nam natura saltem aliquod medium
 solet reperire quo aduersus contra-
 rietates pugnet , ars verò non vno , sed
 duobus remedijs contrarijs duo con-
 traria potest ex pugnare , quòd diffi-
 cillimum inuentu est medico , difficil-
 limum toleratu patienti .

Sumendæ indicationis ratio.

C A P. IX.

Q Vatuor sūt in arte medica viæ,
 per quas curando procedi-
 tur . Vna est experientia :
 nempè , vt Galenus ait , *cū in eodem*
casu vidimus aliquid iuuare , aut noce-
re . Hanc * *fallacem* appellat Hip-
 pocrates , quæ , si sola sit , nec rationem
 comi-

de opt. sec.
6. 10.

1. aph. 1.

comitem habeat, ad empiricos est releganda. Altera *ratio cinium*, seu cogitatio, & *mentis reuolutio*, quæ si in cõmunitatibus, & vniuersalitatibus consistat, neq; causam, neq; ætatem, neq; anni tempus, neq; regionē, nec vires ægroti, aut alia similia contempletur, methodicorum est, neq; omnino recipienda: quippe hi (inquit Galenus) generalem hominem curabant non particularem. Tertia est cõparatio *inter similia*. Hec diuersimodè accepta ad diuersas pertinet sectas: si nãq; similitudo fiat in ijs quæ euidētia sunt, colligo ex Galeno pertinere tũ ad methodicos, tũ ad empiricos; si verò in abditis, & occultis, ad rationales spectat medicos. *Empirici*, sic referente Galeno, appellant *transitum ad similia, rationales a nalogismum*. Quarta via est *indicatio*, hac incedunt rationales, seu dogmatici; dogmatici, inquam, laudabiles: dogmaticorum enim plures fuerunt sectæ: quidam dicebãtur pegmatici, omnia

Castrens.

spi-

3. meth.
c. 7.Introduc.
c. 3. in finede opt. sec.
c. 18.

spiritibus tribuētes; alij Asclepiadei, qui ab Asclepiade originem doctrinae sumebant; alij qui ab Erophilo Erophilei appellabantur; alij ab Erasistrato Erasistratei. Omnes tamen isti erroribus implicabantur. Vere dogmatici Hippocratem habent antesignanum, eorumq; est methodus, quam Galenus per indicationem fieri dixit: quippè cum indicatio à natura rei (si Galeno credimus) sit orta, cumq; rationales Medici à natura rei auspicentur, manifestū est eos per indicationem procedere debere.

2. meth.

c. 7.

Tūm ibi.
dem tūm

3. meth. c. 1.

Quid sit indicatio.

C A P. X.

de opt. sec.
c. 11.2. meth.
c. 7.

Varijs descriptionibus, in Galeni doctrina, indicatio declaratur. Aliquando eam appellat *comprehensionem iuuantis simul cum comprehensione nocentis absq; observatione, & ratiocinio*. Aliquando autem, eam dicit esse *sequentis, suæ agendi insinuationem*.

tionem. Hinc occasionem acceperūt Galeno mastiges arguendi eum, quasi sibi met contrarius fuerit: quippe insinuatio non sine ratiocinio fit, præterea *quicquid ab experientia seiunctū est*, (vt idem met fatetur) *id indicatio* nominatur. At sic quidem ratiociniū non excluditur. Tandem alibi sic scriptum reliquit empirici per experientiā inueniri omnia contendunt, nos partim experientia, partim ratione, cum nec illa inuenire omnia queat, neq; sola ratio. Quomodo ergo constabit methodum, qua vtuntur rationales, esse finē experientia, & finē ostensione. Millies idem Galenus medicum, quem instituit, hoc est rationalem, vt in particularibus se exerceat adhortatur.

3. meth.
c. 1.

Est tamen cur Galenū sequamur, cumq; ab his difficultatibus libere-
mus. Nam experientia quidem, & ratio, tanquā duō crura quibus tota ars Medica incedit à Galeno designantur, & exercitatum ratione virū

9. meth.
c. 6.

•Castrenf.

Gale-

Galenus desiderat, ita tamen in hæc
duò non in vnum coalescant, quapro-
pter in ea parte in qua experimento
vitur, nō procedit vt rationalis, adeo
vt si in eo solum cōsisteret, empiricus
esset, sed addita ratione, iam vtilitatē
ab experimento accipit. Sicut è con-
trario, si in vniuersalibus cōsisteret,
methodicus esset, cū verò etiam ex-
perimentum adiungat, iam fit dog-
maticus, qui in vniuersalibus theore-
matis methodo, in particularibus v-
titur exercitatione. Verum adhuc
difficile videtur intelligere qui fieri
possit vt indicatio sit *absq; obseruatio-
ne & ratiocinio*? cū medicus semper
alterutro indigeat, vel ratiocinio cir-
ca vniuersalia, vel exercitatione cir-
ca particularia. Profectò quando
Galenus ab indicatione ratiocinium,
experientiamq; excludit, indicatio-
nem intelligit communissimam, quæ
plebi, & brutis animalibus commu-
nis est, propterea in Methodo medē-
di vbi particulares, artificiosæ, vtilio-
resq;

resq; indicationes pertractantur, non addidit *finè observatione, & ratiocinio*. Neq; verò intelligas magis exquisitam quàm alias esse communio- rem hanc indicationem, vt infortunatus quidam existimauit, qui cùm videret Galenum interdum ratiocinium ab indicatione excludere, vt in libro de optima secta, interdum admittere vt in opere de Methodo medendi, primò, excusat oppositionem excludens librū de optima secta à genuinis Galeni, (quòd sè rectè facere posse arbitratur exemplo Comitum Montani, cui ita sentire placuit,) deindè adiūgit indicationem, quæ describitur in libro de optima secta esse magis exquisitam. Cursi autor obscurus, quis is fuit, qui librum de optima secta scripsit, exquisitam nobis tradiderit indicationem Galenus verò in opere proprio, hoc est, in Methodo medendi spuriam, & ab exquisita deficientem. Dic igitur priores indicationes communiores quidem esse,

Castrens.

cùm

cum tamen non sint artis portiones, nihil ad artificem pertinere, posteriores maxime, ut pote quæ dogmaticorum doctrinam constituunt.

Sed ad indicationis definitionem reuertor. Dicitur *comprehensio iuuantis, simul cum comprehensione nocentis sine observatione, & ratiocinio* comprehensionis nomine cognitionem certam intelligo: indicatio enim (ut vocabulum indicat) quasi digitò, quid faciendum sit debet indicare, propterea merito etiam *insinuatio* dicitur, hoc est, quæ nobis in sinu reponit veram rei agendæ rationem. Quid iuuantis & nocentis nomine sit intelligendum non assequuntur aliqui existimantes, hoc ita dici quia per indicationem nobis tum ea quæ utilia sunt, tum ea quæ nocua, representari. Verumtamen quamuis ex vnius oppositi cognitione, alterius adueniat cognitio, utrumque horum non accipitur ab indicatione. Etenim verè indicatio est agendorum insinua-

tio,

tio, si autem esset insinuatio eorum
 quæ iuuant, & quæ nocere possunt,
 non solum insinuaret ea quæ agenda
 sunt, sed & ea quæ fugienda. Prete- *de opt. sec.*
 rea vnūquodq;, vt Galenus inquit, *c. 45.*
 indicat quòd vtile est, non quòd no-
 cuum, & omne quòd indicat, vel in-
 dicat sui ablationem, si est præter na-
 turam, vel conseruationem sui, si est
 secundum naturam. Est igitur cogni-
 tio iuuantis nempè ea quæ nobis ad-
 uenit simul cū cognitione nocen-
 tis, hoc est, cū id quòd nocet postu-
 lat agendum esse id quòd iuuat e. g.
 morbus nocet, & comprehenditur vt
 indicans, indicat verò sui ablationem
 iam ergo simul cū comprehensio-
 ne nocentis nempè morbi, comprehē-
 ditur iuuans nempè ablatio morbi.
 Itaq; *comprehensionem iuuantis, & no-*
centis dicimus esse certam cognitio-
 nem indicati, & indicantis nēpè mor-
 bi, & ablationis siue curationis. Cū
 verò additur *sinē obseruatione, & ratio*
cinio, memēto hæc verba in libro de
Castrens. *opti-*

optima secta esse scripta non verò in
 Methodo medendi. Nam in libro
 de optima secta contra methodicos
 argumentabatur, qui in communita-
 tibus cōsistebant, ac prò indè voluit
 demonstrare communissima hæc in-
 dicare quidem, *indicationem verò quæ*
ab his sumitur non esse artis portionem,
sed (vt idem alibi ait) principiū & car-
cerem, seu incitamentum vnde meden-
di ratio promouet, vt quæ plebi etiam
sit communis. Sed quid plebi? brutis
 etiam animantibus (eodem teste)
 quippè animantia ratione carentia a-
 stum, algorem, simulq; omnia nocere
 valentia, quo ad fieri potest, vitare co-
 nantur, simul videlicet eo quòd iuuat se
 se offerente: paxillum enim, aut aliquid
 aliud in membrum defixum nulla cogi-
 tatione præmissa reuellunt.

3. meth.
c. 1.

de opt. sec.
c. 4. & 10.
meth. c. 24

Coma

Communissima indicationes.

C A P. XI.

TAnquàm communissimū principium per se notum accipere oportet vitam esse, quæ sui custodiā indicat, hoc autem quis est qui nesciat? itaq; vita est primum indicans, indicat verò sui custodiam, ad quàm pertinet indicatio sumpta à viribus. Nam, neq; ut valeamus (inquit Galenus) neq; ut à morbis liberemur, ab ea quicquam primum desumimus, sed ut vivamus. Quàpropter vitalis indicatio, hoc est, pertinens ad vitæ custodiam, non est ex numero curatricum indicationum, nisi ex accidēte, ut inferius declarabo, iccirco indicatio sumpta à viribus prima omnium est, atq; dignissima. Quoniam autem vitæ custodiæ inferuimus quoties aut sanitatem præsentem conseruamus, aut morbum profligamus, ex illo primò principio alia duo, etiam commu-

Castrens.

D

nissi.

nissima, quamuis priore minus communia, deducuntur nempe curatio morbi per contraria, conseruatio sanitatis per similia. Iam igitur duæ oriuntur communes indicationes, vna similibus, quæ sumitur à sanitate, altera contrariorum quæ à morbo. Et quoniam morbus ablatione suæ causæ tollitur, sit vt curatrix indicatio diuidatur in propriè curatricem quæ accipitur à morbo & preseruatricem quæ à causa. In his omnibus medicus nihil à plebe differt: quis enim est, qui nesciat morbum esse tollendum, & causam eius extirpandam, & rursus sanitatem conseruandam, & ante omnia vitam custodiendam, viresq; aut robustas retinendas, aut lapsas reficiendas? Profectò nec vulgus, nec bruta animantia hæc ignorant, nec solum agnoscunt morbum esse curandum, sed talem morbum per talia contraria e. g. calidum per frigida, frigidum per calida.

Varia

Varie indicationes artificiosa.

C. A. P. XII.

Vidisti non artifice tantum sed & plebi, & animantibus communes indicationes, si verò ulterius pergas iam id quod artis est, attinges, videlicet ea quæ remediorum mensuram docent. Sic vires, quas ex accidente morborum curationi conferre dixi, conferunt, sic & temperamentum, & aer ambiens. Iamq; Galenū à calumnia liberasse videmur, qui in methodo, ubi curandi viam ostēdit, eas indicationes pertractat, quæ maximè vriles censentur. Has ad tres redigit ad eam quæ à morbo, ad eam quæ à corporis temperamento, & ad eam quæ ab aere nos ambiente desumitur. A morbo, dixi, non vniuersaliter sumpto, sed cū conditionibus de quibus mox dicam. Hæ tres indicationes, in plures alias subdividuntur: morbus enim vel consistit in

Castrens.

D 2

intem-

intemperie, vel in compositionis vicio, vel in continui solutione. Vnusquisq; rursus vsq; ad vltimas differentias diuidi potest: quia *tot sunt medendi rationes* (Galenus ait) *quot sunt morborum idæ.*

Desumuntur autem indicationes à situ, & à loco, quæ maximi momenti sunt: à situ enim sumpta indicatio remediorum efficaciam augendam, aut minuendam demonstrat: siquidē quæ ad interna debent accedere vim maximam habeant est necesse, quæ vero exterius consistunt opus est vt sint leuiora. A loco indicatio sumpta si tollatur, tota ars poterit nō sex mensibus, vt dicebat Theffalus, sed sex diebus (vt Galenus ait) addisci. Referatur ergo indicatio hæc ex parte affecta, ad indicationē, quæ à morbo sumitur.

Altera indicatio, accipitur à temperamento, temperamentum vel est innatum, vel ascititium vel fit per ætatem, vel per consuetudinem. Non deest

deest qui consuetudinem nihil indicare existimet, quippe consuetudo iam transijt, vt transierunt causæ pro cataracticæ, quæ iccirco (ex Galeni testimonio) nil indicant. Cæterum consuetudinem, alteram naturam, appellant Medici, & sicut à natura, hoc est, à naturali temperamento, ita & à consuetudine sumenda est indicatio. Neq; verò cum causis externis est comparanda, melius eam comparat Galenus cum ætate, non quam æger prius habuerit, sed quam nunc habeat: causæ externæ, tanquam apes, relicto aculeo perierunt, consuetudo adhuc remanet, habetq; vim magnā in indicando.

Tertia indicatio, quæ accipitur ab ære nos ambiente, comprehendit regionem, anni tempus, & varios astorum aspectus, quos Hippocratem observare solitum scimus, vt Ortum, & Occasum pleiadum, & similia. Quamvis autem tres dicamus indicationes, nihilominus harum duæ, videlicet,

Castrens.

D 3

quæ

quæ à temperamento, & quæ ab ambiente accipitur, inferuiunt vni nempe ei, quæ sumitur à morbo : neq; enim potest morbus curari nisi per sibi proportionata auxilia, hoc est, æqualiter contraria. Vt autem hæc proportio, seu equalitas innotescat, & sciamus quæ nam remediorum quantitas expostulatur, quantitatem morbi, magnitudinem, inquam, cognoscere oportet. At quoniam magnitudo morbi per recessum à naturali statu ostenditur, naturalis status, hoc est status, qui erat tempore sanitatis, potius sani hominis temperamentum, cognosci debet, & hoc quidem per quam difficile est, vt Galenus lamentatur; Quapropter temperamenti cognitionem ex aeris statu, in quò æger degebat possumus venari, atq; ita & temperamentum, & aer conferunt ad cognoscendum naturalem statum, quò cognitio recessum ab eo cognoscimus, cognita recessus magnitudine, remediorum quantitas innotescit, *que, vt*
Galenus

Galenus ait, *maximè coniecturalem facit artem medicam.*

Cum dico magnitudinem morbi cognosci ex recessu à naturali statu, Galenum habeo autorem, qui magnitudinem remediorum metitur iuxta magnitudinem morbi, magnitudinē vero morbi iuxta magnitudinem recessus. Obstat tamen quòd idē met magnitudinem duplicem statuit vnā ratione propriæ substantiæ, alterā ratione recessus à naturali statu. Imò alibi triplicem agnoscit primam ex præstantia læsæ partis, alterā propriæ essentiæ ratione; tertiam ratione cachoetiæ, videlicet ob affectam partē quæ corpus nostrum gubernat: idem enim est affecta pars princeps per cōsensum, & cachoetia. Alibi etiā morbi magnitudinis mensuram à viribus accipit. Solues tamen hanc difficultatem considerans morbum quidem esse effectum præter naturā, & ideo eius magnitudinē consistere in recessu à naturali statu, quòd cum à parte

11. *morb.*

c. 13.

7. *met. 6.*12. *6. 4.**met. c. 6.**de morb.**temp. c. 8.*

Castrens.

D 4. rei

rei ita se habeat, nihilominus quò ad nos multoties melius cognoscitur magnitudo morbi ex virium improprietate, ex læsarum actionum præstantia, ex cachoetia, quæ facultates corpus nostrum gubernantes offendit, & ex propria etiam affectus essentia.

Quoniam verò dictum est remedia debere esse morbo æqualia existimaret aliquis hoc ineptè dictum: siquidem ab æquali contrario nulla fit actio. Verum hoc ita est in ea actione in qua victoria consistit in assimilatione passi ad agens. At in curatione non intenditur hæc victoria: nam sic ex uno morbo in alium traduceremus ægrotantem, attenditur duntaxat medium quoddam, quòd inter duò contraria æqualia acquiritur; ut e. g. in reducenda aqua ad teporem: reducetur enim si æqua sit frigide, & calide quantitas. Aliter etiam dici potest remedium habere naturam adminiculantem, ac prò inde licet morbo æquale in gradibus sit, remanet

Quomodo vires indicent.

C A P. XIII.

Sed quoniam quomodo vires in-
dicent medicurū pollicitus sum,
libet id nunc explicare: indicāt quip-
pè ex accidente, quòd Galenò acce-
ptum referò: cū enim illè dixisset
primā indicationem esse, quæ à vi-
ribus accipitur, adiungit. *Verum non
sic prima, ut quæ curationem doceat,
& causam reddit, nam neq; ut valemus,
neq; ut à morbis liberemur, ab ea
quicquam primum desumimus, sed ut
vivamus. Additum in sermone est il-
lud primum: quoniam ex accidente ali-
quando virtutis roboratio ad affectus
curationem conducit. Post multa verò
quomodo vires ex accidente indicet,
in hunc modum declarat. Siquidem
quòd putrescit si vestis esset, aliud uè
inanime corpus utiq; ex ijs duntaxat,*
Castrens. quæ

9. meib.
c. 13.
II. meib.
c. 9.

que prædicta sunt, indicationem capere-
mus. Nunc cum in viuento corpore
putredo concipitur, quod tum alterari
potest, tum concoquere, tum utile red-
dere quicquid putrescētium, veluti se-
mi putrescens, se nialum est, utriq; fa-
cultatem eius, qua naturaliter conco-
quit, excitans, firmanq; quæ putrescen-
tia sunt, sanabis hætenus illè. Virtus
itaq; ad curationē indicat, quatenus
ipsa morborū est medicatrix, & prò
indè qui virtutem roborat, mēdica-
tricem adiuuat, & morbo in edellam
applicare videtur. Hoc de naturali
virtute duntaxat intelligitò.

*Quid indicans, indicatum, indicatio,
coindicatio, contraindicatio.*

C A P. XIIII.

Porrò tria sunt cognitu necessa-
ria, indicans, indicatum, & indi-
catio. Indicans est scopus, siue pro-
positum; indicatum verò id, quòd
etiam postulatum communiter dici
solet.

solet. e. g. morbus est indicans, indicat sui ablationē vnde ablatio est indicatum, id verò per quod indicatur indicatio est; quæ aliquando coindicatio; aliquando contra indicatio nūcupatur. Caterum de coindicantibus, & contraindicantibus cūm Argenterio decertandum esset: quippè vocibus his ad libitum vtitur, idtamen ei condonemus, nè in Galeni sæpe repetitam reprehensionem incidamus, qui quæstiones de nomine solet damnare. Existimat Argenterius coindicans esse id, quòd nō primo, sed aliò loco, siuè per accidens ostendit, quòd monstrat ipsum indicans, quomodo vires indicare dicuntur, temperies verò corporis, ætas, sexus, cōsuetudo idem coindicare, quòd scilicet ostendant qualis sit viriūm conditio, quarum interuentu, non primo, nec per se victus rationem declarant. Contraindicans esse ait, quòd primū impedit fieri id, quòd ab indicante suggeritur, veluti in euacuatione,

Castrenf. quàm

quàm multitudo humoris ostendit
contraindicans erit virtus, quæ pro-
priè, & imediatè, si infirma fuerit, il-
li reluctatur vt potè quæ magis quàm
alia omnia, quæ in nobis, secundum
naturam, existunt, à vacuantibus pro-
sternitur. Vocat præterea correpu-
gnantia ea, quæ secundo loco indicā-
tibus sè sè opponunt, qualia sunt in
vacuatione ætas, sexus, corporis ha-
bitus, anni tempus, & cetera huius
generis, quæ, quoniam vires infirmes
monstrant, ideò euacuationem non
admittunt, aut saltem moderant.

Sic vtitur vocabulis Argenterius;
attamen, quòd ex Galeno colligi po-
test, & in communi Medicorum scho-
la recipitur est, contraindicans dupli-
citer dici, vel quia contrario modò
indicat id idem quòd ab indicāte di-
rectè indicatur; vel quia contrariū ei
quòd indicatur indicat. Si indicat cō-
trariò modò, dicitur etiā coindicans,
sic quando morbus euacuationē indi-
cat, vires robuste eam tolerant, & nō
prohi-

prohibent, dicuntur contrariò modò
indicare, & propterea sunt coindi-
cans, vel contraindicans. Contrariū
indicare dicitur id quòd prohibet id
facere quod ab indicante indicatur,
ita tamen vt omne id quòd contrariū
indicat sit prohibens, non tamen om-
ne prohibens sit contraindicans.
Nàm vt aliquid sit contraindicans de-
bet etiam posse aliquando indicare
e. g. si vires, aut temperamentum, et-
as, aut anni tempus missionem fan-
guinis impediunt dicuntur contrain-
dicantia, quia hæc omnia iam dixi-
mus posse etiam indicare. Verū pro-
hibere quidem possunt aliqua quæ
nunquam indicant, & subinde con-
traindicantia non dicuntur, vt si pater
aut dominus, aut negotia penitus ne-
cessaria prohibeant medicamentum
assumere, quodlibet horum erit im-
pediens, aut prohibens, non autem cō-
traindicans.

Licet morbus præcipuum sit indi-
cans, possunt nihilominus vires ali-

Castrens.

quando

quando præcipuè indicare coindicā
te morbo, vt si vires imbecilles expo
stulent largiorem victum, morbus
(quoniam est in declinatione) eum
toleret, vires, in hoc casu, indicant,
morbus coindicat. Rursus possunt
vires indicare morbus verò contra
indicare, hoc est, contrarium indica
re, vt si vires sint debiles, & indicent
augendum cibū morbus verò in ac
cessione eum prohibeat, in statu etiā
eum augeri non permittat. Ceterum
quando morbus expostulat auxiliū
magnum, quod a viribus toleratur,
tunc vires coindicant, hoc est, con
trario modò indicant, quando autem
vires non tolerant tunc vires cōtrain
dicant, hoc est prohibēt, & impediūt.

*Quæ fuerit Galeni mens in com
plexu morborum.*

C. A. P. XV.

Sed age iām quō sè gerere debet
medicus si varij simul morbi cō
plicen.

plicentur ex Galeni fontibus hauriamus. Tria sunt, quæ ille in affectuum complexu consideranda proponit.

Primo loco id à quò maxime discriminē

7. m. 11. b.

agro impendere videatur: ubi namq; à

6. 12.

quolibet affectuum non leue pericu-

lum instat, ad id quòd urget dirigi cu-

ratio debet. Circa hoc perpenden-

dam esse admonet affectuum magni-

tudinem, quam triplicem statuit, vi-

nam, quæ ex læsæ actionis præstātia

spectatur; alteram, quæ ex propria

affectus essentia; tertiam, quæ ex fa-

cultate corpus nostrum gubernante

æstimatur. Singula exemplis illu-

strabo. Decidat humor à capite tum

in articulos, tum etiam in oculos, ut

cæcitatis immineat periculum. No-

bilissima videndi actio periclitatur, &

ex læsæ actionis præstantia, accipitur

morbi magnitudo, propterea fluxio-

ni, quæ ad oculos tendit, tanquàm

præcipuo affectui, incumbere oportet.

Deindè si ex cerebro in ventri-

culū superfluus humor decidat, atq;

Castrens.

huius

huius occasione, contracta iam sit in ventriculo frigida quedam intemperies, & adhuc magis succus prauus per totum corpus media similiarium partium spatia occupauit. In his affectibus intemperies est, ad quam animus magis dirigere oportet: quippe intemperies essentiae rationem obtinet, & circa essentiam affectus eiusdem magnitudo consideratur. Tercio si idem superfluous humor non solum in subiectas decidat partes, sed praeterea in ipso cerebro persistens retrices facultates, videlicet memoriam, aut imaginationem, cogitationem uel vitiet, tunc facultatis totum corpus gubernantis ratione, magnus est morbus, quo cerebrum afficitur, ei; praecipue medicatrices manus sunt imponendae.

Secundum obtinet locum id, quod se habet ut causa e.g. si affectus ventriculi eo deuenit, ut cardiogmos, hoc est, Oris ventriculi morsus appetetur, quoniam humor prauus mordica-

ditionis sensum efficit, sequatur etiam animi defectus, & sudores resolventes, & noxa superet vires. Constat ex prius dictis primam esse adhibendam curam ad id, quod vires resoluit, sed quoniam hoc quod magis urget, magnum essentiae ratione constituimus, ei prorsus incumbendum. Deinde ubi iam hoc mediocriter se habuerit, accedemus ad causam, hoc est, ad fluxionem, quæ fit à capite. Habes igitur casum, in quod prius occurrimus magis urgenti, deinde causæ.

Tertio loco videndum est, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint, (appellant Medici conditiones sine quibus non) & tunc ab eo, quod ordo dicat incipere oportet: nempe *quid ante quod, vel quid cum quod, vel quid post quod sanari queat*. Accipitò vlcus cum phlegmone complicatum, vlcus redditur maius ab eò remedio, quod phlegmon sanat: quippe vlcus, quia vlcus (ex Hippocrate
Castrens. E tis

*Hipp. de
ulcerib. in
princip.*

*A. meth.
2.2.*

tis doctrina) exsiccantia postulat, phlegmō suppurantia desiderat, quorum usu ampliatur vlcus. Rursus impossibile est vlcus sanari, manēte adhuc phlegmone. Postulat curationis ordo vt à phlegmone ordiamur sic admoniti à Galeno quòd inferius tractabimus.

De ijs quæ urgent.

C A P. XVI.

TAnquàm hypothesis, aut indubitatū axioma recipitur ab omnibus, id quòd Galenus frequenter inculcat, videlicet ad id quòd magis vrget animum præcipuè conuerti debere. Hoc tamen ego adhibitis conditionibus circumscribo. Vrgendi plures sunt gradus, iuxta quos Medici animus ad occurrendum, succurrendum vè magis, aut minus mouetur. Si malum valde vrgeat, ægrumq; in præceps agat (quòd ferè symptomatum est proprium) curatio conuenit præsen-

præsentanea, cogente metu, quàm ic-
circò coactam dicimus, quòd si non
ita fiat, paulo post non erit remedio
locus. Coacta isthęc curatio nec præ-
cedentes præparationes, nec ablatio-
nem priorem causæ, nec alias medi-
cas normas expectat, sed nullo obser-
uato ordine, quò necessitas nos tulerit
eundum, & quòd iàm iàm interficere
est paratum prò virili superare
tentabimus. Hoc multoties cùm no-
xa ægrotantis fit, sed quid? præstat
præsens euadere periculum, postea il-
latam noxam si possibile fuerit, resar-
ciemus, sin impossibile, culpa vaca-
mus, quando ex priore malo in exi-
tium certum æger incurrebat. Huius
census auxilia sunt quę narcotica, &
alia quę soporifera appellantur. Si
dolori recta methodo medeamur,
causam auferre conabimur, idq; tē-
poris fiet spatium. Si verò dolor ingra-
uescens moras non patiatur, tunc co-
gimur momentò temporis sensu par-
tem dolentem priuare adhibitò nar-

Castrens.

E 2

cotico

cotico medicamento, vt saltim sic vi-
res conferuentur ægro nō sē amplius
præ dolore iactante . Attamen hæc
curatio non caret periculo: nam pars
sensu priuata patitur, ob frigiditatem
narcotici, inopiam caloris, ac subindē
abit in gangrēnam, & non multò post
in sphacelum . Similiter phreniticus
longis, & continuis vigilijs, furiosisq;
motionibus iām penē resolutus non
curabitur vera methodo, quæ tēpus
requirit, sed Medicus à vehementia
mali coactus ad somnifera quę quie-
tem inducant confugiet. Hinc mul-
toties sequitur lethargus, & priore
malo sedato, ad aliud nouum, quod
medicamenta excitarunt conuerti-
mur . Neq; verò cū sola suspicio-
ne futuri mali curam coactam moli-
mur, sed aliquando etiam cū certi-
tudine . Vt si puncto musculi capite,
conuulsio, quę nulla conuenientium
medicamentorum vi remittatur, su-
perueniat, cogimur totum musculū
per transversum præscindere, licet
certò

De Complexu Morborum 69

certò scimus aliquam particulā motu priuatam remansuram. Neruum etiam punctū, si conuulsiones, & deliria comitentur, totū per transuersum secamus, sed non sine graui, exsectione, damno. Ad eundem modum cū ē vena, vel arteria sanguis immodicē profluit, totū vas per transuersum secari iubemus, & ita periculum, quod ex profluvio sanguinis impendebat effugimus, manet tamen vulnus insanabile.

Si verò malum vrgeat quidem, ceterum non omninò præcipitosè, sed ita vt aliquas curationi inducias præbeat, tunc vera methodo peragenda curatio est, curationem hanc regularem appellamus, vt pote quæ iuxta artis regula fit. Vnum hoc loco moneò nē medicum deterreāt egrotantium querimonix: præstat enim, cū *Galenus, laborantis ingenium prius, cū rectè valebat, agnoscere*. Si verò ad ignotum accedamus, amicos, & consanguineos interrogare. Timidi ali-

*6. epid. sec.
2. com. 43.*

Castrens.

E 3

qui

qui sunt, & valde delicati : propterea imponūt Medico : quippè minus vehemens, est malum quàm vt possit à recta curationis via animosum Medicum distrahere, & ad coactam curationem trahere. Multa namq; , prius quàm prædictæ coactæ curationi incumbamus, sunt à nobis consideranda.

Rursus expēdere oportet id quòd vrget duplicè nomine vrgens dici. Primo cūm grauis noxa iam præsens adest, quæ mortem accelerat, vt in febribus cūm syncope, siue sint obcrudos humores, quas Auicenna *syn- copales humorosas* appellat, siue ex fucorū tenuitate, quas idem vocat *syn- copales minutas* de vtrisque loquitur Galenus, & in vtrisque præsens est malum quòd grauitè vrget, & ad sè trahit curationem, nempe syncope.

Secūdo vrget id, quòd licet in præsens non opprimat, nihilominus horrendum aliquid in futurum minatur. Vt si quis cūm febre, aut catarrho,

aut

¶ I
1.4. tract.
2.6. 53. c.
54
12. meth.
6.4. cūm
sequenti.

aut alio quouis affectu, saluginem in sputo sentiat, sputi rationem præcipuè habere debet. At nil vrget in præsens. ita est, vrget tamen in futurum hoc est pollicetur insanabilia pulmonis vlcera, & sub indè Phthisin. Exemplum, quò explicatur tum id quòd in præsens, tum id quòd in futurum vrget, habemus apud Hippocratem dicentem. *Quicumq; refrigerati sunt excalefacere oportet exceptis ijs, quibus sanguis fluit, aut fluxurus est.* Si refrigeratio sit simplex suo contrario, hoc est, ex calfactione curatur, sin est cõposita cum alio affectu qui vrgeat, tunc non cõuenit excalefactio. Affectus qui vrget vel est præsens, quibus videlicet sanguis fluit, vel futurus, quibus fluxurus est, nimirum quibus adsunt fluxuri sanguinis indicia, ut sunt lacrymæ spontaneæ, rubor faciei, manus tremulæ, dolor capitis, & reliqua accidentia, quæ habentur apud Hippocratem in prognosticis.

5. aph. 19.

3. prog. 33.

Castrens.

E 4 De

De ijs quæ turgent.

C A P. XVII.

EX nimia diligentia, qua Hippocrates utitur in euacuanda materia turgente, necessariò colligimus eam semper, ex natura sua urgere. Regularis curatio iubet ut gravidæ mulieres à medicamento purgante abstineant, à quò in periculum abortus incidunt, & tamē iubet ille, si materia turgeat, ut gerentes utero purgentur, quæ nam potest esse magis coacta curatio? Ad exhibendum medicamentum purgans iubet ut prius corpora fluida fiant, & materia non nisi concocta euacuetur, & tamen si turgeat vult euacuationem eadē die peragenda esse, non nē & hæc coacta curatio est? Interrogabis fortassis nū turgens materia sit ex ijs, quæ in præsens, an quæ in futurum urgent? Hoc explicabo, paulo altius principio ducto.

Valeat

Valeat in primis Ludouicus Mercatus, cuius nouum inuentū in re nihili, nihil placere potest. Contendit ille humorem nō esse qui turgēt, sed naturam. Sic plantas in vere turgere dixit Theophrastus, hoc est, germinandi appetitu concitari. Aristoteles quādrupedum fœminas, ait, ad concubium turgere. Hippocrates, cū pus copiosum ex vlcere excernitur, partē turgere inquit, & ibi Galenus turgere idē esse sentit, ac ad excretionē festinare. Posset adducere Cornelium Celsum, qui de vomitu verba faciēs, inquit, *nisi natura id poposcerit, & turgens ad vomitum fuerit.*

6. de hist.
animal.
c. 8.
3. de fractur. 16. 18

Meminisse tamen debuerat à Gale-
no non semel esse dictum, verbū turgere propriè de animalibus, quæ ad coitum rapiuntur, dictum esse, translatum vero ad eas, quæ celeriter mouentur, & properāt ægritudines. Dicamus ergo in propriò significatu naturam turgere, translatitiè autem turgere humores. Vulgus medicorum,

1. cris. c. 9.
1. aph. 22

Castrens.

inquit

inquit ille, humores turgere dicitur. Vah quàm imprudens, imprudēs vē fermo iste est. Hippocrates nē, & Galenus vulgus sunt? Immò primates. At Hippocrates, & Galenus humores turgere dicitant. Audite Hippocratem, *utero gerentes sunt medicanda à quarto vsque ad septimum, si materia turgeat.* Et rursus, *Medicari in valde acutis, eadem die si materia turgeat.* Non dissimiliter Galenus loquitur, qui turgere humores ait, *cum concitati sunt,* Et iterum *turgente materia preparationi non esse locum.* Cum * etiam turgere, hoc est, ad excretionem moueri dixit, de humoribus venit intelligendus: quippè hi sunt, qui mouentur, natura quæ mouet.

Relicto igitur, cum sua inanitate, Mercato, quæro, vbi nam humor turgeat, num in venis, an extra venas? Mihi fane utrobique turgere videtur, neque aliter ita graue esset, quod à turgente materia sit, malum. Si verò dicas non posse extra venas materiam tur-

4. aph. 1.

4. aph. 10

lib. quos

quando

8. de com-

posit. me-

dicam. sec.

loc. c. 3.

turgere, impediēte celeritatem motionis angustia venarum. Respondebo bilem subtilissimam per habitum corporis moueri posse, vt indicat rigor, turgens autē materia biliosa esse solet. Vapores etiā à materia consistente eleuati turgere dicuntur, possuntq; vel per angustissimos transire meatus. Vtrumq; tam humores, quàm vapores complexus est Galenus inquit, *ab inordinata humorum, & spirituum agitatione laborantis sensum irritari*. Si rursus alius obijciat nō posse humorem turgere intra venas: quippe sensu carent, teste Galeno, at vbi sensus deest, nec dolor, nec titilatio adesse possunt, ego sic objectioni satisfaciam. Turget quidem humor intra venas, easq; inflat, & distendit, adeo vt membrana venas exterius vestiens, quæ sensu pollet, propter distensionem doleat.

1. cris. c. 9.

6. v. supat.
c. 12.

Sed quænam requiruntur vt humor dicatur turgens? Quatuor mihi videntur necessario requiri. Primum,

Castrenf.

vt

vt concitato motu agitetur: aliàs materia, quæ lentè, & leniter fluit, inducias præbet, nec est cur Hippocrates eam eadem die educi iubeat. Rectè propterea Galenus concitari, ait & turgere humores, cùm motu vehemente agitantur. Et alibi, humores ad exitũ paratissimos, & ad euacuationẽ properãtes, hac voce, turgere, intelligendos esse. Deniq; id indicat vis metaphoræ: si enim humores dicuntur turgere sumpta similitudine ab animalibus, quæ turgent ad coitum, cùm animalia turgentia furiosè moueantur, humores turgentur furiosè moueri debent.

Alterũ quòd requiritur est, vt materia sit multa: quippe si fuerit pauca, nec vapores esse emittet, qui vniuersum corpus titillationibus, mordacitatibusq; vexent, nec vasa ita distendent, vt doloris sensum afferat: dolor namq; fit, vt Galenus ait, distentis, præ plenitudine, particulis. Itaq; iure optimo Galenus inculcat, turgentium agitationem esse super abundantium humorum

lib. quos
& quando

6. epid. sec.
2. com. 9.

de plenit.
c. 10.

1. cris. c. 9
& 4. aph. 1

rum

rum motum, vt scilicet significet hoc secundum quòd requiritur, nempe humorem debere esse multum, si dicendus est turgens.

Tertium nè humor, qui mouetur, ad certū aliquem locum moueatur: si namq; determinatam haberet viā, catarrhus, & arthritidis turgentium humorum soboles dicerentur, quò ineptius nihil dici posset. Rectè ergo à Galeno est dictum, *turgentes humores nondum ad certam aliquam sedem impetum habere, & consistentiam*. & ré vera si ad certum, determinatumq; fluerent locum, non ita sollicitus esset Hippocrates de eorum, in eadē die, educatione.

8. compos.
sec. loc. c. 3

Quartum vt malignam habeat naturam: nam aliter humores etiam cōcocti, & à natura edōmiti, cūm crisis instat, agitantur, sed turgentes non dicuntur: quoniam à natura victrice, per loca conferentia, sunt educendi: quippe natura, postquam humores concoxit, quasi uictrix exultat, eosq;

Castrens.

uictos,

uictos, uinctosq; possidet mittendos quocumq; velit. Maligni è contra naturam oppressam habēt, possuntq; propterea quocumq; libuerit sè sè conferre, & ob venenatam naturam cor aggrediuntur infelicem exitum pollicentes.

Rectè igitur quatuor hæc requisita nos docent id quòd initio quærebamus, nempe an turgens vrgeat in præsens, an in futurum? In primis secundum, & quartum ostendunt futuram spirituum, viriumq; resolutionem, quæ accidet tum propter dolorem in secundo requisito commemoratum, tum propter venenatam qualitatem in quarto: veneni namq; proprium est spiritus lancinare, eorumq; vim, & facultatem extinguere. Primum requisitum nobis proponit futurum periculum ob calorem auctū ex violenta, citaq; agitatione. Tertium requisitum, & quartum metum ingerit nè ad membrum princeps materia deturbetur. Hæc tria pericula

Ia complexus est Galenus admonens 4.aph. 10.
 turgēte materia statim, ex Hippocra-
 tis decreto, ad medicamentum pur-
 gans confugiendum esse, *ante quam*
vel virtus vitata fuerit, vel febris ca-
lidity aucta sit, vel ad membrum prin-
cipale decubuerint ij, qui per corpus va-
gantur humores.

Constat ergo citam, celeremq; eua-
 cuationem, quę turgente materia fit,
 esse providentię opus, hoc est, fieri
 propter futurum malum. Nām post-
 quam aut vires dissolutę sunt, aut fe-
 brilis ardor auctus, aut membrū prin-
 cept valdē occupatum, frustra mēdi-
 camentum purgans exhibetur. Fru-
 stra quidem, quoniam & virium de-
 bilitas pharmacum euacuans non to-
 lerat, & calor multus, exhibito medi-
 camento purgante, amplius accendi-
 tur; si autem membrum princeps val-
 dē laboret, mors instat, vnde Medi-
 cus si tūc medicamentum purgans libell. de
medic.
purg.
 exhibeat incidet in calamitatē, quā
 turpem appellat Hippocrates, in-
 Castrens. quiens,

quiens, turpis est calamitas agrum ab epoto medicamento mori.

Sunt quidam plus nimio scrupulosi qui materiam iam membrum princeps occupare incipientem non turgere inquiunt: quippe ad certum locum deducta est, purgandam tamen esse, more turgentium, eadem die: quia si turgentes humores, illico nulla expectata coctione, purgamus timentes ne in aliquod ex principalibus membris dilabantur, quanto magis illos, qui iam dilabuntur. Verum non est quare hos è turgentium numero excludamus. Turgentes dixit Hippocrates purgandos esse eadem die, hi qui antea errabant, & iam certum locum tenent, quemadmodum non excluduntur à purgatione eadem die, sic nec à turgentium appellatione. Præcipue quia isti sua irrequiescens natura possunt à membro principali, quò inclinant, aliorsum remeare. Vidimus aliquos ab Orci faucibus ereptos, quoniã cum natura iam quasi

ma-

manus daret, rursus suscitata vel à se
 ipsa, vel à potente alexipharmaco,
 materiam extra membrum princeps
 destruit, deniq; materia ista membrum
 principale occupans, si turgens vere
 non dicatur, saltem reductiue ita dici
 quid prohibet? Purgatio horum hu-
 morum, qui iam adoriuntur membrum
 princeps, non amplius est præserua-
 tio, sed vera presentis mali curatio.
 Considerare autem oportet, an æger
 possit vim mali, & laborem euacuatio-
 nis tolerare.

Verum difficultas circa prædicta
 se se offert: nam purgans medicamē-
 tum tantum abest quod auertat à me-
 bro principali, quin potius materiam
 ad principale detrudit, nempe ad ie-
 cur, dicente Galeno, *omne corpus per*
iecur purgari: quippe iecur non solum
sua ipsius excrementa, sanientq; & hu-
mores præter naturam in ventrem de-
mittit, sed etiam corporis totius, quando
quidem per illud omnibus corporis par-
Castrenf. F tibus

2. prog. 13.
 & 14.

tibus venter copulatur, ac per illud recipit excrementa earum.

Verumtamen considerare oportet aliud esse humores suo pte impetū in aliquam partem decumbere; aliud trahi à medicamento purgante vt expellantur. Decubitus, vt ipsa vox sonare videtur, moram secum portat, ac proinde humorum ad membrum princeps decubitus timendus est. Secus de humore, qui trahitur à medicamento: nām iste non immoratur sed transit, at momentaneo transitu non potest nocere.

Hæc responsio adhuc ex vtraq; parte accusari posse videtur. Etenim ad id quod diximus humorem ad membrum princeps deductū, si ibi immoretur, nocere. Aliquis in contrarium dicet, fluente sanguine per narem dextram, cucurbitulā hepatis utiliter applicari, qua sanguis ad iecur nō inde transmittendus, sed potius immoraturus trahitur. Etiam in animi deliquijs

liquijs sanguinem & spiritus ad cor
cōuocamus. Quò ad aliud verò quòd
addidimus humorem, qui transit non
nocere, obstat Auicenna, qui dum lo-
quitur de medicamento purgante ha-
bet hæc verba. *Et caue tibi nè transi-*
tus supra principale fiat, quòd à Gale-
no accepisse videtur dicente, *eductio-*
nem humoris ad loca non conferentia es-
se quando ea loca habuerint suapte na-
tura principatum.

a
4.1. tr. I.
c. 10.

1. aph. 21

Ad primam obiectionem sic respō-
deo, humor si benignus est, uti sāguis
purus, & spiritus, cum utilitate ad
membrum princeps ut ibi commore-
tur, deducitur. Non nè cor animi de-
liquio conflictatum sanguine, & spiri-
tibus ad ipsum confluētibus corrobo-
ratur, & recreatur? nō nè iecur, pau-
co sanguine cucurbitulæ suctione ad
illud attracto, robur acquirit? maxi-
mè. Præuus autem humor nūquam
deducitur ab arte ut in membro prin-
cipe commoretur, nisi si cogamur
à magis principe, ad minus princeps,

Castrens.

F 2 vt

ut à corde, aut cerebro, ad iecur, vel testes, materiam trahere. nam tunc (quia aliter fieri nequit) spe maioris boni, potest hoc tolerari.

Ad secundum dicunt Auicennae interpretes, transitum per membrum princeps esse cauendum, per membrum, inquam, princeps, hoc est, per cor, non autem per iecur. Hanc expositionem laudo: tum quia si cauendus esset transitus per iecur, nunquam conueniret purgatio: siquidem omnis purgatio electiue trahens fit à corporis particulis ad ventrem transeundo per iecur. Tum etiam quia licet cor, vite fons robustam expultricem à natura habeat, ac propterea videretur alicui securius per illud dari materiae transitum, nihilominus eodem iure videlicet, quia est vitae fons, à qualibet minima re præternaturali grauius offenditur. Vnde vapores putridi si ad cor ascendant ibi palpitationes syncopas, anxietates, & alia grauissima mala efficiunt; si ad iecur ascen-

ascendant nihil istorum accidit.

Sed posset alius dicere transitum
 materiæ putridæ per cor non esse no-
 cuum: quippe Galenus vidit egrum,
 qui pus ex vomica in pulmone rupta
 per urinā excreuit, quod, ut ipse met
 affirmat, fieri non potuit nisi transeū-
 te pure per sinistrum cordis ventricu-
 lum. Matthiolus in epistola quadam
 ad Iulium Alexandrinum, Galenum
 hac in re siue erroris siue falsitatis in-
 simulat. Iulius tamen Alexandrinus
 optimè Galenum tuerur. Nam longe
 aliud est, cum quid naturaliter, aut
 præternaturam, fit; cum à facultate,
 aut ab affectu; cum pars valet, aut
 cum imbecillis est. Transmisso igitur
 naturaliter humore, & ab expultrice
 cordis valenter expulso, corde etiā
 non laborante; nihil damni ex trāsi-
 tu illo sequetur. Iam vero si sequa-
 tur damnum neq; hoc Galenum fal-
 sitatis reum constituit: quippe ille se
 vidisse pus per urinam excreum nar-
 rat, symptomata vero quæ excretio-

6. de loc.
 aff. c. 4.

Castrens.

F 3

nem

nem illam consequabantur non commemorat, ut potè non necessaria ad rem, de qua agebat. Neq; facilius (quod contra Matthiolum dico) per venā sinè coniuge transiret pus. nām multo facilius è pulmone, per asperas, leuesq; arterias est iter, quàm è pulmone in thoracē ut indè exiguis venæ sine pari osculis se se insinuet. Tandē pus materia est magna ex parte elaborata, neq; adeo maligna, ut eam cor pati non possit. Quamuis enim in Coacis sic dictum *suppuratis à pulmone pus per ventrem secedere lethale* nempe quoniam natura iā male constituta, cōsuetis vijs relictis per partes nobiles materiam mouet, materiam, inquam, quæ potest mordacitate sua partes per quas transit ulcerare. Tamen Galenus, id quod narrat, rarum esse fatetur, Rarum quippe est materiam in pulmone, aut thorace contentam relictā anacatharsi, per inferiora delabi, hoc est, è pulmone per cor, & venam cauam ad renes, è

tho-

thorace per venam sine coniuge ad intestina : At de his satis, quibus, non inutiliter, ad auferendam propositam difficultatem, longe à priore via sumus digressi.

*De Causis.**C A P. XVIII.*

SI nihil est quod urgeat, curatio, ab extirpatione causæ, incipiendâ est, hoc considerandum secundo loco Galenus proponit, & merito: si enim curatio non amplius est, ob id quod urget, præpostero ordine suscepta, non melius id quod efficitur auferemus, quàm auferendo id quod efficit. Et quamvis his verbis videar causæ efficientis solius mentionem facere, scire expedit in morbis effecientem, & materialem fere semper unâ, & eadem esse. fere semper dico, quia aliquando efficiens differt à materia, ut quâdo flatuū efficiens causa est de minutus naturalis calor, materia ve-

Castrens.

F 4 ro

ro pituitosus, melancholicusue aut
alius quis piā excrementosus humor,
sapius tamen materia est quę efficit,
vti in tumore causa efficiens est ma-
teria ipsius tumoris. febris putridę
materia, & efficiēs vna & eadem est,
nempe putrescens humor. Iam ve-
ro formalis causa est ipsa morbi es-
sētia, quapropter risu excipiendus mi-
hi Capiuacca videtur, qui in omni
morbo causam formalem quęrendo
defatigatur, & vel symptomata vel
ipsam morbi essentiam nobis prò for-
mali causa affert. Finalis causa in mor-
bo nulla datur: morbus quippe mon-
strum est, & prater omnem naturę in-
tentionem.

Sed magis propriè ad causam mor-
bi, quę prius curanda est, accedamus.
Erit nē ea quàm continentem appel-
lant Medici? Argenterius adeò ad-
dictus fuit cōtinenti causę, vt eam in
omni morbo dari, & huic non autem
morbo curationem adhibendam esse
fuerit arbitratus. Verum in sua hac

or A T

doctri-

doctrina morbum, cum causa morbi confundit, multa: penitus reijcenda scribit, de quibus in præsente agere non est opportunum. Cæterum etiam in ijs morbis, in quibus causam continentem admittimus, improprie dicemus causam esse que prius curanda est: quippe causa continens non prius, sed sola, curatur: cum enim ea posita ponatur effectus, & ablata auferatur, post eius curationem, extirpationem vè nihil remanet peragendum.

Nūquid de causa procathartica hoc intelligendū est? minimè causa nāq; procathartica, seu præincipiēs, quam primitiuam appellant Arabes, ut constat ex Auicenna, alij externam, nihil indicat, quod ad curationem vsui sit, ut Galenus est autor. Causa hæc vel abiit & tunc non indiget ablatione; vel remanet, & tunc eam curando Medicus nihil à plebe distat: quis enim est qui nesciat, eum, qui in febrem, ob iram, aut mœrorem incidit, admo-

Castrenf.

nen-

a i
2.1. doct. 2
sum. 1. c. 1.
4. meth.
c. 3.

nendum esse vt has deponat passio-
nes. Sunt qui dicant causam istam,
cū remanet, transire in anteceden-
tem. Sed falluntur: nām antecedens
medicamenta expostulat, procathar-
tica solis admonitionibus curatur.

lib. 3. c. 27

1. 3. tract.
5. c. 23.

Quod si Paulus, & Auicenna caput
scripserunt de ijs, qui amore infani-
unt, morbum melancholicum curan-
dum proponunt, causā autem proca-
tharticae mentionem faciunt vt scia-
mus quibus admonitionibus eger in-
diget, vt videlicet inanes amantium
curas reprehendamus, mulieris ama-
tæ vitia, deformitatesq; sæpius repe-
tamus, & alia similia præstemus, quæ
ingeniosè cecidit Ouidius in libro de
remedio amoris.

lib. 3. c. 27

1. 3. tract.

5. c. 23.

Nec rursus audiendi sunt, qui pas-
siones animi, somnum atq; vigiliam,
motum & quietem, e causarum ista-
rum numero excludunt, adiungentes
etiam repletionem, & inanitionem; ci-
bum, & potum; quoniā Galenus ex-
crementorum euacuationem, cibum,

1. 3. nit.
8. c. 4.

& po-

& potum, ad differētiā aëris, dixit, interius nos alterare. Auicenna perperam hunc nodum soluit. Externas causas alias statuit ex parte corporis, ut verberatio, aëris calor, cibus intemperatus, alias ex parte animæ, ut passionēs, iram, & timorem: *quoniam anima* (inquit ille) *aliud est à corpore*. quibus verbis mihi videtur animam corpori extrinsecam facere, & ei solū assistere ut assistit gubernator naui, qui Platonis fuit error. Dicunt alij passionēs esse causas externas: quia, ut plurimum à causis externis originē ducunt. Hæc responsio non satisfacit: nam rarum est morbum dari, in quo error externus culpam non habeat, ac proinde etiam causæ internæ ab externis oriuntur.

Melius videtur dicendū, passionēs, & reliquas res nō naturales, quæ int⁹ fiunt, ut sūt cibus, & potus repletio, & inanitio, motus, & quies, somnus, & vigilia, externas dici: quoniam sunt non minus evidentes quàm si ob oculos

Castrens.

los

2. de nat.
hum. com.
37

los ponerentur . ideo eas aliquando Galenus manifestas appellauit, & Celsus causas diuidit in abditas, & euidētes. Abditas appellat, quas internas appellamus: quia adeo sunt absconditæ, vt signis indigeant, euidētes autem externas: quia omnibus sunt cōspiciuæ. Autor definitionum causas manifestas vocat eas, quæ ex se ipsis facientes sensu deprehenduntur, non manifestas, quæ non ex se ipsis, sed per signa cognoscuntur. Itaq; siue sint passiones animæ, siue aliqua aliæ ex rebus non naturalibus, de earum curatione agere superuacaneum, in artificiosum uè est: & licet non sit negandum, cum Galeno, easdem ad cognitionem affectuum conferre, nos non quærimus de signis, sed quærimus à quò nam incipienda sit curatio.

art. me
dond. c. 88.

Quare causa, quā auferendā prius, cum Galeno, censemus, est causa antecedens. Quæ nam est causa antecedens? Auicenna causam antecedentem mediatam appellat: quia scilicet

cont-

De Complexu Morborum 93

continens est immediata. Verum aliquando continens nulla datur, & antecedens immediata dici debet. Est ergo antecedens opposita continenti. Continentem diximus qua posita ponitur effectus, & qua ablata auferitur; antecedens est, qua posita non necessarium est ut effectus statim ponatur, & qua ablata non necessario auferitur effectus. e.g. Humor mordax potest membrum occupare, nec tamen adhuc vlcus efficere, efficiet autem corrodendo postea, ecce causa qua posita non statim ponitur effectus. Rursum idem humor mordax si ab vlcere auferatur non statim vlcus sanabitur: quippe necesse est ut caro regeneretur & cicatrix fiat, ecce ablata causa remanet effectus. Intellige tamen ablata causa antecedente remanere effectum vel in specie, vel in genere. Sic humor putrescens est febris causa antecedens: quia potest in corpore esse nec adhuc cor accendere, si vero remoto illo remoueatur febris, remanet

Castrens.

sal-

saltem calida intemperies, vnde Galenus, prius oportet causam curare, deinde ad eam, quæ facta est, venire disscrasiam.

Quæres in quo nam morbo incipiendum est ab extirpatione causæ & considerato morbum aut futurum esse, aut factum, aut fientem, futuro debetur præcautio per ablationem causæ, facti curatio per ablationem morbi, fienti mixta curatio cum præseruatione, & tantum de præseruatione adhibendum est, quantum non dum habet factum. Morbus futurus est, qui, quamuis nondum adsit, adest tamen eius suspicio. nam si suspicio non esset, nec futurus diceretur morbus, sed status saluber. Diceretur igitur morbus futurus, status neutrorum, vt quando adsunt lassitudines spontaneæ, quæ non sunt morbi sed, vt Hippocrates ait, morbos prænuntiant. Quid autem sit morbus fiens, & morbus factus non satis constat.

Aliqui, inter quos est Turisanus fientem

De Complexu Morborum. 95

tem morbum propriè se appellare arbitrantur cum in transitu, & fluxu est. Sed non considerant morbum esse affectum, & motu à passione differre, quod Galenus sæpissimè inculcauit: quippè cessante eò quod alterabatur, alteratio, quæ in passio iam remanet affectus eius est. Ergo (ut Galenus ait) *is qui morbum esse motum præter naturam dixit, non intellexit quid diceret.*

de diff.
Sympt. c. 1.
Et sepe ali
bè.

2. meth.
c. 13.

Sed dices, non nè Galenus febrem appellat *conuersionem naturæ caliditatis in igneam naturam?* non nè *conuersio* motum significat eius, quod conuertitur? Respondeo (quicquid alij fominient) *conuersionem* accipi pro termino conuersionis; ut multoties generatio, nutritio, coctio, accipi solent. Cum terminum dico ne intellige vltimum, qualis est ignis, aut summus calor: cum hoc enim non posset homo viuere. Nè rursus intellige calorem equalè: nam sic sola febris hectica esset febris. Intellige terminum

Castrens.

me-

medium, in quò actiones sensibiliter
lāduntur: cum enim eò deuentum
est iam est morbus, & subindè febris.

Aliorum fuit opinio, quæ fere cum
prædicta coincidit, morbum fientem
esse, cuius aliqua iam sunt partes, a-
liæ non adhuc sunt. Isti tamen vidē-
tur morbum in successiuorum nume-
ro reponere, cum tamen res perma-
nens à Galeno dicatur, & meritò.
Nàm morbus, non minus quàm fani-
tas, subiectum suū denominat, nul-
la autem qualitas corpori, cui inest,
appellationē indit, nisi suis partibus,
& essentia constet.

Dicunt alij morbum fientem habe-
re quidem omnes suas partes, sed nō
omnes æqualiter, & propterea inter
febres, solas hecticas, morbum factū
esse fatentur. Hinc est quòd Gale-
nus, in arte medicinali, videtur fe-
bres putridas fientes appellare. Hi e-
tiam parum rationabilia loquuntur:
qui pè ephemeræ non habent calorē
æqualem, & tamen non sunt morbus
fientis.

fiens. neq; enim in remotione earum attenditur ad causæ remotionem.

Montanus existimavit morbum factum dici, qui ad suū vigorem accessit. Sed fallitur: nam sic morbus ante vigorem semper esset fiens, & mixtā expostularet cum curatione præseruationem, cum tamen febris hectica statim in principio sit facta, & nullius causæ expostulet ablationem.

Tumor præter naturam, cum tendit ad maturationem suppurantia expostulat, hoc autem cum præseruatione nihil commune habet. E' contrario febris putrida etiam in vigore est fiens; quippe in vigore etiam causæ ablationem requirit. non ergo quia morbus est in vigore, desinit esse fiens.

Communior opinio est morbū factum dici, qui non amplius dependet à causa, neq; expostulat curationem separatam à præseruatione, sed solam indicationem, quæ sumitur à morbo. Morbum fientem ex aduerso à sua causa dependere, & expostulare mi-

Castrens.

G xtam

xtam indicationem. Hæc sententia
admitti posset, nisi in circulum dedu-
cta esset. Fit autem in ea circulus hōc
modo. Quæro cui nām debeat in-
dicatio mixta & respondes, morbo fiē-
ti. Rursus quæro, quis sit morbus fi-
ens & respōdes, cui debetur indicatio
mixta.

Propterea mihi potius dicendū vi-
detur, morbum factum, à fiēte sola
stabilitate distingui. Stabilitas autem
constantia est: sic stabilitatis nomen,
4. 416. 30. apud Galenum condero, quando ait,
*causam accessionum ubi nō fuerit fixa,
ac stabilita non seruare terminum, ac
circuitum: ubi vero firmata fuerit, ser-
uare.* Atq; ideo difficile solubilem
esse causam, quæ fixa, atq; stabilita sit:
facile vero solubilem, quæ talis non est.
Nām quæ firmata sunt magnā vim,
ut quispiam dixerit, demolientem ex-
poscunt, quæ longo tempore, & per for-
tiora, ac plura auxilia comparatur. Sic
Galenus, quōd tamen ille de causa
morbi, Ego de morbis dico, videlicet
factum

factum morbum esse difficulter educibilem, fientem verò, qui facile educi potest.

Hoc manifestè exemplo ostēdam, sed prius prò hypothēsi statuam, morbum fientem posse adhuc adeò exiguam partem stabilitatē habere, ut neq; causæ, neq; morbi extirpatione egeat, sed sē sola ad sanitatem reducat. In hoc statu ad futuros reduci-
tur morbos, progrediatur deinde ulterius, & stabilitatem iām considerabilem nanciscatur, tunc dicetur fies. Postquā autem est omninò stabilitus, iām nuncupabitur factus, exemplum ergo statuamus in aère ambiente. In hyeme à Solis radijs incalescit parum, ita ut illud parum prò nihilò reputetur, & ita est exiguus calor ut statim discedentē Sole abeat. Verno tempore iām calor à Sole acquisitus stabilitatem aliquam habet, & recedentē Sole adhuc pars eius conseruatur. In æstate est omninò stabilitus adeò ut in Solis absentia etiam yrat.

Castrens.

G

2

Acci-

Accipe igitur mihi morbum in illo medio statu, in quo Verno calori comparabitur, tunc fientem appellabis, cuius pars remanet post remotionem causæ, & sic non sola præseruatione, sed curatione etiam indiget. Accipe rursus morbum in vltima stabilitate, quam æstiuo calori similem esse diximus, tunc factus dicetur: siquidem nihil remouetur ad remotionem causæ, sed oportet attendere ablationi morbi, Ita tamen vt in hoc casu, in quo morbus est factus, si causa adhuc adest ea remouenda est, non tanquam causa, sed tanquam conditio sine qua non, de qua mox agemus, si verò causa abiit, morbi extirpationi incubendum est.

Sed nūquid febris ephemera, quæ facile tollitur, est morbus factus? maxime, dummodo nō habeat adhuc præsertem causam: in suo enim genere ita stabilita est, vt si spiritus, qui sunt eius subiectum, fixam habuissent conditionem, illa profectò fixa esset, dissipatur

tur ergo febris facilè ob facilè subiecti, cui inest, dissipationem. Rursus nunquid febris putrida nō poterit eò accedere, vt sit stabilis, & facta? cur ergo semper dicitur fiens? Quia videlicet terminus caloris in quò febris putrida consistit, est terminus quidā medius, vt diximus, qui sufficit quidem ad morbum constituendum, nō sufficit ad firmandum: neq; enim firmabitur calor nisi vel terminetur in ægrotantis interitu, vel trāseat in hecticam. Instabis forsan, inquiens, hōc idem de ephemera dici posse, contingit enim aliquandò eam vel in putridam vel in hecticam trāsmutari. Respondeo ephemeram, ni transeat in aliam, omnem suam stabilitatem habere: spiritus enim eum habent calorem quem habere possunt, at putrida nō habet omnem suam stabilitatem, humores enim ideò putrescentes dicuntur, quia semper magis, ac magis putrescunt. Itaq; febris ephemera, & hectica morbi sunt facti, & propria

Castrens.

G 3

cura-

lib. II. me.
ib. c. 2.

curatione tractatur, febris autem putrida morbus est fiens: iccirco non sola curatione sed præseruatione etiam eget, quod nos sapienter docet Galenus his verbis. *Diariarum quidem febrium, quemadmodum & hecticarum vera, & propria curatio est. earum vero quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, vocata curatio, prophylaticem quæq; sibi adiungit.*

Adducunt in mediũ aliqui nephriticum affectũ, & obstructions: sunt enim morbi facti, neq; maiorem stabilitatem habere possunt, quàm habent, nihilominus tamen statim, ablatione causæ, auferuntur. Nàm lapis & humor obstruens sunt causæ, non morbi, extrahe lapidem, aut expelle humorem obstruentem, non amplius affliget morbus. Respondeo lapidem non morbi causam sed morbum esse, quod Galeni doctrinam sapit: quippe immediate & per se functiones lædit, nec deest lapidi sua causa nempe materia à quâ fuit genitus: hæc iam

non

non curatur, quare extractio lapidis,
vera morbi facti curatio cēfenda est.

* Obstructio etiam est morbus, sed * Gal. diff.
morb. c. 7.
causam habet humorem lentum im-
pactum, cuius curationi attenditur,
at obstruens humor causa continens
est, qua posita ponitur effectus, & qua
ablata aufertur. Iam verò diximus
causam continentem, cum adest, so-
lam esse extirpandam, & ad eius ex-
tirpationem evanescere effectum.

Ideò morbi, qui causam continētem
habent, suapte natura fientes appella-
ri debent, quia videlicet in his nulla
alia est stabilitas, quàm stabilitas suæ
causæ, fit ergo lapis renum morbus
factus: quia non amplius dependet à
causa sua, nempè antecedente, fit ob-
structio morbus fiens: quia nō aliam
habet durationem quàm durationem
suæ causæ, hoc est, causæ conti-
nentis.

Castrenf.

G 4

De

De conditionibus finè quibus non.

C A P. XIX.

POtest aliquādo neq; aliquid valde urgere, neq; causa, quæ prius abscindenda sit, adesse, tunc ad id, quòd ordo postulat animum conuere oportet, hoc est, *ad id antè quòd, ad id cùm quo, & ad id post quòd curari debet.* Vocant neoterici conditionem finè quà non, quæ licet causa nō sit, est saltem impedimentum, finè cuius ablatione sanitas nunquam sequitur. Duo morbi, vel morbus & symptoma, vel duo etiam symptomata, possunt complicari, neq; vnum alterius esse causa, sed impedimentum duntaxat, seu conditio finè quà non, quàm tãti facit Turisanus vt ad eam, tum urgentis, tum etiam causæ, considerationem reducat. Nam & quòd magis vrget, & quòd causa est, ideo prius curantur, quia finè ijs alterum curari nequit, Verum animaduerte-

re

re debuerat aliud esse id finè quò alterum *rectè* curari nequit, aliud id finè quò *absolutè* curari nequit. Sinè ablatione vrgentis, aut finè ablatione causæ, non *rectè* quidem, sed per medias difficultates, per media pericula, medeberis. At finè ablatione veri impedimenti, nullò modò curare poteris. Hoc exemplis fiet manifestum. Siquis inflammationem patitur, cum vrgētissimus superuenit dolor, *rectè* curabis si prius dolori incūbas. Si verò non incumbas, sed inflammationem solam respicias, eam quò ad poteris cohibendo, forsitan sanabitur eger, verum non nisi cum difficultate, & periculò, cum difficultate quidem quoniam dolor trahens inflammationis materiam augebit; cum periculò: quia vires à dolore dissoluentur. Ceterum & tractionem diuersionibus, & virium lapsum refectionibus, corrigis. Præpostera fa teor est curatio, sed quæ nō est impossibilis. Rursus si ventriculi adsit inap

Castrens. peten-

petentia, propter materiam, quæ il-
luc à capite descendit, humoris descē-
sum prius prohibere conuenit, si re-
ctè curare velis: sic enim à causa in-
cipies. Sin, contempta causa, effectui,
hoc est, inappetentię medeare, nem-
pè abscindendo, abstergendo, euacuā-
do, & corroborando. Succedet ali-
quando vt appetentia reuertatur, dif-
ficilis tamē est ista curatio, & quæ ti-
morem recidiuæ relinquit. Sic habes
contempto èò quòd magis vrget, &
cōtēpta causa curationes quidem,
sed præpostereas, at si præsens adsit
impedimentū, seu conditio finē quā
non, profectò nec præposterè, nec a-
liò modo, quidquam assequi pote-
ris. e. g. Vlcus cauum: neq; enim vl-
cus cavitatis causa, nec vlcus cavi-
tas dici potest, neq; alterū, altero lon-
gè magis vrget, & tamen vlcus cura-
tioni cavitatis impedimento est, adeò
vt quātumuis cavitatem carne adim-
plere sātagas, nunquam id efficies ni-
si parte vlcērata prius ad mediocrita-
tem

tem reducta ; atq; ita habes impedimentum in vlcere cauo, hoc est , in duobus morbis, sunt enim teste Gale no vlcus , & cavitās duo morbi quia cavitās & vlcus diuersas exigunt curationes videlicet vlcus vnionē substantiæ, & cavitās substantiæ regenerationem . Præterea cavitās sine vlcere, & vlcus sine cavitāte possunt subsistere, quando ergo duo ita se habent vt alterum sine altero subsistere possit diuersæ res sunt . Si vero quæras quis nām morbus sit cavitās, profectō si pars aliqua tota ablata est, erit morbus in numero, poterit esse morbus in figura si figuræ vitio actio lædatur . Vniuersim autem dicetur morb⁹ in deminuta magnitudine quoniam saltem portio aliqua similis membri deficit.

Sed ad susceptum prius iter reuertamur, si duo morbi sint eiusdem speciei, nunquam vnus alterius est conditio sine quā non : etenim vnus non impedit curationem alterius, vel er-

Castrens.

go

*art. med.
c. 52.*

go debent esse specie diuersi vel toto genere . diuersi specie . e . g . tertiana cum quartana, aut cum quotidiana, & tumores præter naturam, Erysipelas phlegmonodes, schyrrus adematodes & alij similes. Similiter si vlceri, quòd est morbus in compositione, adfit phlegmon, aut Erysipelas, qui etiam in cõpositione sunt morbi . sed tamen specie diuersi. Eodẽ modo vulneri Epigastrij accidit exitus Omenti, ita vt duo sint morbi fere eiusdem generis non eiusdem speciei: est enim exitus Omenti morbus in compositione vitiatę figurę quemadmodum etiam vulnus .

Quòd autem diximus de duobus morbis dicemus etiam de morbo, & symptomate: nãm aliquãdo symptomati occurrimus, non quia magis vrget: (neq; enim semper magis vrget) sed quia sinẽ symptomatis ablatione morbus auferri nequit. Sordities in vlcere vlceris est symptoma, vlcus morbus, quis autem, non abster-

sa

sa prius sorditie, vlcus curabit?

Possunt etiam duo symptomata simul concurrere siue ea sub eodem sint genere, siue sub diuersis. Tria sunt symptomatum genera, quedam enim consistunt in actione laesa, alia in excretis, alia in qualitate mutata. Quando igitur vigilia, & delirium complicantur, vtraque sunt symptomata in genere laesae actionis, & tamen non possumus sedare delirium nisi prius somnum conciliemus. *Quod si somnus delirium non sedat*, inquit Hippocrates, *mortale*. Ecce symptomata eiusdem generis. Si quaeras symptomata diuersi generis, quae se impendant in curatione, considerato aegrum, qui inappetentiam simul patitur, & alui fluxum, alui fluxus symptoma est in genere excretorum immodice, inappetentia symptoma est in genere laesae actionis, non potest tamen alui fluxus curari nisi curetur inappetentia. Exemplum etiam tibi sit in diabete sitis, & urinae profluuium: nam profluuium est sympto-

2. aph. 2.

Castrens.

pto-

proma in genere excretorū immodi-
cē, sitis est in genere lesē actionis, quis
autem vrinæ profluuium sanabit non
sedata prius siti?

De duobus pariter urgentibus.

C A P. XX.

H Atenus facilis fuit doctrina,
& leniter fluens, quam Galeno
acceptam refero, nempe primò in-
choandam esse curationē ab eo quod
magis vrget, secūdo loco ab eo quod
se habet veluti causa, tertio ab eo
quod ordo postulat, hoc est, à condi-
tione sinē qua non. Cæterum vt hac
facilia sunt, ita redduntur difficilia, si
duò simul adsint quæ grauitè vrge-
ant, si duæ causæ quæ sibi inuicē sint
causæ, si duæ conditiones sinē qui-
bus non, quæ se mutuo impedian-
t. Agamus primò de duobus vrgenti-
bus, quorum, si alterum superet, cu-
ratio ei adhibenda est, ea tamen le-
ge, quam fanciuit Galenus, videli-
cet,

cet ne quod reliquum est contemnas.

Itaq; curatio adhibenda est quæ vtrumq; respiciat, magis tamē id quod est maius, Non est autem maioris ratio in omnibus vna, sed aliquandō ex rei dignitate, aliquandō autē ex propria ipsius essentia. Exemplum habes apud Galenum in lassitudinibus: nām lassitudinem phlegmonosam vlcerosam dignitate præfert. si igitur vtraq; pariter vrgeat phlegmonosa quidem præcipuam sollicitudinem ad se trahet, vt pote dignitate pollens. Si verò vlcerosa plurimum phlegmonosa parum, à naturali habitu recessit, æstimare oportet, num tantum vlcerosa superest magnitudine, quantum phlegmonosa dignitate, an minus, an magis & sic ad id quod pollet conuer-
ti. Quod si pariter pollentes videris, pari studio est vtriq; consulendum. Hec est Galeni doctrina, qui pro coronide hæc verba adiungit. *Atq; hæc ratio perpetua sit omnium conjugatorū affectuum.* Cuperem tamen vt ille

Castrens.

mē,

3. sanit.

tuend. c. 9.

8. met.

c. ult.

3. sanit.

loco cita-

to.

me, aliquo saltem proposito exēplo, doceret, quomodo vtrumq; simul affectum pariter vrgentem pariter etiā curare oporteat, quod quoniam non præstitit, pro viribus præstare contendam. Quando duo valenter, ac fere equaliter vrgent cōsiderare oportet an vtrumq; secum præsens habeat periculum, an vtrumq; futurum, an alterum præsens, alterum futurum.

Rursus quando vtrumq; periculū est præsens, vel vtrumq; vnā, & eādem curationem expostulat, vel vnū quoddq; diuersam. Si vtrumq; eandē exigit curationem, facilis est via. e.g. in muliere quę menstruorum redundantia laborans simul diarrhæam patitur. His duobus affectibus, quorum vtrumq; valdè vrget, vnā dabitur curandi ratio in genere, nempe astrictio, quod si in specie aliquantulum euariant non ita tamē vt inuicem aduersentur, vti sunt in diarrhæa clysteres, in menstribus immodicis iniectiones, aut pessaria. Cæterum quę per os su-

mun-

muntur ita conueniunt vni, vt alteri aliqua ex parte conueniant, diuretica purgationes menstruas ab vtero diuertūt : per ea enim curauit Galenus *de pred. ad pefum. c. 8* Boethi vxorem. Alui fluxui etiā prodesse possunt quatenus vrinam multiplicando, deiectionem paruam efficiunt, vt colligimus ex Hippocrate. *4. aph. vlt.*

Si vnumquodq; vrgentium diuersam, & pene contrariam curationem exposulat, difficilioris est negotij. Vt si ob aceruatos putridos in ventriculo humores caput grauissimè doleat, & simul ob eosdem ad intestina fluētes, desynteria premat. cōueniet cephalalgia reuulsio ad inferiora, desynteria autem ad superiora. In his angustijs debet Medicus per interualla nunc ad hoc, nunc ad illud animū conuertere, prout videatur nūc hoc, nūc illud malum magis augeri, ita tamen vt quando vni occurritur, alterius ratio quēpiam habeatur. Vt si curbitulæ affigendę sint ob capitis dolorem nē ad inferiora nimis descen-

Castrens.

H dant,

dant, sed scapulis, aut saltem ad partem quæ renibus superstat affigatur. Si vero aliquando intestinorum dolor, & multitudo excretionum in intestinis augeatur, per vomitum quidem esset reuulsio peragenda, nihilominus, quia dolor capitis adest, contentus debet esset Medicus ijs auxilijs quæ descensum humoris ad intestina prohibent, & ablutionibus, quæ id quod descenderat abluant & extrahant. Hoc efficient tum cibi, tum medicamenta incrassantia, & astringentia, clysteresq; abstergerendi vim habentes: interim tamen, nè retenti humores vaporibus caput repleant, oportet ut caput corroboretur, & hypocrusticis materia inde repellatur. Tenenda præterea sunt in ore ea, quæ ascensum vaporis prohibent, ut est conferua rosarum, ex sorbulis, ex ribes, aut ex ijs extractum, quod gelu cõmuniter appellatur, confert & diacodion & pastilli ex diatragacantha. Atq; hæc de vrgentibus quæ

præ-

præfens habent periculum.

Si vero duo vrgentia concurrant, quæ futuram noxam minentur, in his fimiliter conueniet spectare, an vtrumq; eadem curationem expostulet, vti catarrhus fluens ad oculos, & ad aures aut ad pulmones, quorū prius cecitatem, alter surditatem, tertius phthysim minatur, omnes tamē possunt vno & eodem ictu superari. Aliter vero si eius fuerint naturæ, vt vna & eadem curatione non corrigantur. Exemplum habes apud Hippocra-
 tem. Nam suppressæ omnino hæ-
 morrhoides possunt vel hydropē ad-
 ducere: quia (vt Galenus vult) re-
 grediente ad iecur sanguine suffo-
 catur iecoris caliditas velut ignis ex
 cōgerie lignorum. quod si in illo vi-
 scere calor naturalis desit, sanguifica-
 tionis opus non perficitur, atq; ita fit
 hydrops, quod si vis hepatis possit
 sanguinem ad superiora reijcere pro-
 pulsabit illum ad thoracem, inde per
 sputū exiet, & fiet sanguinis sputū ad

6. aph. 12.

Castrens.

H 2

quod,

7.aph.15

quòd, teste Hippocrate, sequitur puris sputum, & ad hoc Phthisis. Hoc accidit ex hæmorrhoidibus suppressis, ex eisdem autem superflue fluentibus, hepar, velut ex omni alia superflua sanguinis euacuatione, debilitatur, ac proinde periculum est nè hydrops sequatur. Ecce periculū hydropis tam ex retentis quàm ex fluentibus hæmorrhoidibus, ad quòd sapientissimus Hippocrates animaduertēs, iubet vt saltem vna relinquatur, & sic neq; omnino sanguis retinebitur, neq; superflue euacuabitur. Vrget igitur duplex futurum periculum. Similiter si mulier obnoxia sit, tum hysteriis, tum nephriticis passionibus. Vtrumq; malum vrget, non in præsens, dum illa est extra hos affectus, sed in futurum: quia eos, iure optimò, timet. In hoc etiam casu difficilis est curatio, nam si vitiosum humorem, nè ad vterum dilabatur, per vrinarios meatus deducas, nephritim excitabis & calculo gignendo materiam

riam præstabis ; iterum à renibus ad
 vterū reuellere si velis, vterinos con-
 citabis affectus . In hac difficultate
 diuretica fortia non erunt præter ra-
 tionem: nam licet materiam ad renes
 expellunt, eandem tamen à renibus
 foras extrahunt, & in præseruatione
 à calculo conuenire diuretica grauif-
 simorum autorum est sententia, quā
 nos, in nostro de Meteoris Microcos-
 mi libro sumus amplexi . Sed alio e-
 xemplo magis proprio libet ostende-
 re duplicem morbum vrgentem, quo-
 rum vterq; futurum malum minetur,
 & vnusquisq; diuersam expostulet cu-
 rationem . Si quando (vt accidisse
 nouimus Illustrissimo Cardinali Bon-
 zio) iecur tumore schyrroso, ex mate-
 ria crassa, pituitosa factò, induretur,
 & simul per aluum multa acria, bilio-
 sa, adusta, excernantur . Schyrrus ie-
 coris iam iam futuram minatur hy-
 dropem ; humorum acrium, & adu-
 storum transitus erosionem intestino-
 rum, ac valdè lethalem desynteriā,

Castrens.

H 3

quid

quid faciendum ? refrigerabimus ne partes exalfectas, quæ humores aduſtos ad intestina transmittunt ? at sic materia pituitosa augebitur in schyrro iecoris. Nunquid materiã schyrri attenuabimus ? at sic fluxũ acrem augebimus. Postulat recta methodus, vt inſrigidationi prius incũbamus: neq; enim ex omni refrigeratione pituitosus humor augetur, sed ex ea, quę cruditatibus gignendis occasionem præbet. Dum autẽ hæc inſtus gerimus, non erit inconueniens iecori topica medicamenta attenuantia, & reſoluentia adhibere. Ita tamen, vt hæc topica non excedãt: nãm in iecore, vbi non deest sanguis, poterit aliqua pars aduri, adeò vt ex schyrro fiat cancer.

Vltimò poteſt vrgere aliquid in præſens, aliud in futurum, & hæc duo etiam poterunt eandem curationem expoſtulare. Habes exemplum in Antipatro Medico, qui & difficultate reſpirandi, & palpitatione ſimul

4. loc. af.
ſect. c. vlt.

labo-

laborabat, difficultas respirationis suffocabat ægrum, palpitatio vero syncopem minabatur. Vtrumq; de obstructis arterijs pulmonis curari debuerat, ille tamen: quia ægritudinem, præ in curia, augeri permisit, exolutus obiit.

Aliò modo vnũ in præsens, aliud in futurum vrget, & diuersas exposulant curationes. Accipè mihi corpus, cuius substantia, tum propter spirituum tenuitatem, tum etiam propter meatuum raritatem, sit (vt Galenus appellat) dissipabilis, vel exhalabilis, vel quòd sit defatigatum ex intempestiua exercitatione, vel potu, vel venere, vel curis & solitudinibus (quæ adnotare solitum esse Hippocratem refert Galenus) & sic affecto corpore, homo febricitare incipiat. Ratione febris, quæ in præsens vrget, euacuatio debetur, ratione imbecillitatis virium, quæ vrget in futurum, cauere debet Medicus à sanguinis missione, quòd nos passim admonet Ga-

Castrens.

H 4

lenus,

12. meth.
c. 5.

3. epid. sec.
1. com. 2.

1. aph. 12

11. meth.
2. 14.

lenus. In hac contrarietate, licet re vera virium sufficiens magnitudo, in primò statim morbi ingressu, comprehendì nequeat, tamen, ex Galeni cōfilio, *si non possumus earum quantitatem exquisitè inuenire, posse tamen nos artificiosa quadam coniectura ad veritatem proximè accedere nemo inficiabitur*. Coniectura igitur facta, Galeni oraculo, quid agendum sit doce-mur. Nàm si iuuenis triginta annos sit natus, sed laxus & mollis, & pin-guis, & albus, ac gracilibus, venis, huic planè aut sanguinem non mittes, aut pa-rum detrahes, & omnino quidem non mittes in tempore æstatis, & regione æstiosa, & cæli statu calido, ac sicco, pa-rum detrahes in alijs anni temporibus tùm regione, tùm cæli statu. Timen-dum igitur in huiusmodi hominibus est nè vires euacuationem tolerare nequeunt collabantur, & cum peni-tus cogimur sanguinè mittere, (quo-niam adest febris putrida quæ prò hy-pothesi habet obstructionem, & pu-tredi-

tredinem) obstructio, & putredo vltiore, per alia remedia, curationem expostulant, nec sola sufficit sanguinis missio, ideò non est mittendus ita copiosè sanguis vt necessitas postulare videtur, *sed reponi aliquid debet ad curationis spatium quò minus intempestiue nutrire necessitate vlla cogamur.*

Cæterum hoc quòd de sanguinis missione dico, de purgante medicamento dictum puta. Sed quoniam diximus in sanguinis missione, citra id quòd morbo debetur, propter virium imbecillitatem, sistendum esse, interrogabis, quæ nam sit purgatio quæ huic deminutæ sanguinis missioni respondere possit? nam Galenus hoc negare visus est quandò sic ait, *quòd semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quò minus omne deuoratum sit, fieri non potest: neq; possibile est, vbi plusquam conueniat iam purgetur homo, partem oblatis auferri. At in sanguinis missione summum id bonum est, euacuationem, dum voles posse*

Castrens.

sistere,

*de rar.
cur. per
sang. miss.
c. 18.*

*sistere, ac rursum quò videntur tempore
fluere sinere, quò ad usq; rectè habere
appareat. Attamen non colligimus
ex his verbis non esse in manu nostra
purgationem deminutam facere, col-
ligitur quidem magis tutam esse mis-
sionem sanguinis, quàm purgationē,
& maiore circumspectione esse opus
ad exhibendum pharmacum purgās,
quàm ad mittendum sanguinē: siqui-
dem venæ sectione perinde Medicus
vitur ac si equum habenis regat,
quem possit ad libitum cohibere. At
purgatio est veluti saxum è manu eie-
ctum, quòd iterum recuperare est im-
possibile. Cæterum si velis deminu-
tæ sanguinis missioni purgationē æ-
quiparare, id coniectura quadam as-
sequi poteris: quamvis enim, vt Ga-
lenus multoties ait, *nihil magis conie-*
cturale facit artem nostram quàm re-
mediorum quantitas, nihilominus, si-
cut superius de viribus diximus, ita
nunc de remedijs dicendum est, pos-
se nempe nos ad rectam mensuram
arti-*

*de sang.
miss. circa
10, & saepe
alibi*

artificioſa quadam coniectura accedere.

Igitur ſanguinis miſſioni deminute reſpondebit purgatio, quam recetiores n. inoratiuam appellāt, Valleſius licet vocabulum, tāquā barbarum, reiſciat, rem tamen amplectitur. Prolixā ſe nunc offerret cōtrouerſia, quā Antonius Muſa, contra ^a Ioannem Manardum ſuſcepit, exiſtimate Manardo, & rationibus multis comprobante, etiam humores non turgentes debere, ante coctionem, imminui, & contradicente Muſa. Cæterum videtur Muſa plus nimio addictus aphoriſmo qui iubet *concocta medicari*, & *mouere non cruda*, quem tamen Gale. ait in quibuſdā exemplaribus ſcriptum non reperiri, licet in lib. de humoribus paſſim ſcriptus reperiatur. Sed non nē alius aphoriſmus qui ſinē dubio Hippocraticus eſt, habet *cū morbi inchoant ſiquid mouendum mouetur moue*? Ita eſt, ſed Muſa conſiderat verba *ſiquid videtur* quaſi dictū
Caſtrenſ. fit

lib. 7. con.
 tr. c. 13.

1. aph. 22

lib. 17. e.
 piſt. 1.

1. aph. 21.

2. aph. 19.

fit si materia turgeat, aut si sit iam cō-
cocta, verum inanis est isthac inter-
pretatio. Nam in primis, principium
est tempus cruditatis nec in eo potest
esse facta concoctio. potest, inquit
Musa, si principium accipiamus non
prò tēpore cruditatis, sed prò primis
tribus diebus ut accipit Galenus in
libro de crisibus. At quāvis ita ac-
cipiat non est materia morbifica ita
concoctu facilis, ut in primis tribus
diebus possit cōcoqui. Deindē quod
nec de turgentē nec de concocta lo-
quatur patet quoniam in sequētē a-
phorismo rationem assignat cur in
principijs sit purgandum, videlicet,
quia tunc symptomata sunt mitiora,
vndē rectē idem Hippocrates alibi,
purgare iubet ante septimum, sin mi-
nus non nisi post decimum quartum,
ut videlicet effugiamus tēpus in quo
morbus acutus cōsistit, ac viget: nam
ante decimum quartum non posse
morbum concoqui, Galenus scriptū
reliquit. Nec Musa Galenum fau-
torem

*Hip. &
Gal. 4. rat.
vi. in
morb. acu.
112. 64.*

to-rem habet: quippe Galenus nec de
 turgente, nec de concocta materia a-
 phorismum intelligit : siquidem ait
*melius est in principijs euacuare, quo mi-
 norem iam factam materiam facilius
 natura possit concoquere*. Certè si ma-
 teria est turgens, non debet euacuari
 deminutè ita ut pars eius relinquatur,
 similiter si est cocta, non est cur par-
 tem relinquamus, quæ postea conco-
 quatur. Demum Galenus prima die,
 secunda, & quarta, & interdum quin-
 ta medicamentum sè dedisse fatetur.
 Hoc Musa interpretatur fuisse factū
 reuellendi causa. Sed quid prohibet
 fieri etiam euacuationis ergò? Nūn-
 quia dūm materia morbi est cruda,
 bonus succus simul cūm prauo exta-
 hitur? placet mihi Vallesij responsio.
 Hoc quidem non admodum est cer-
 tum, sed demus certum esse, non nē
 tūc virtus aggrauatur & purgatione
 leuamen accipit? sæpè venæ sectione
 plus laudabilis, quā corrupti san-
 guinis extrahitur, & tamen venæ se-

Castrens.

ctione

Gal. 3. de
presag. ex-
puls. c. 6.
& 1. diff.
feb. c. 6.
4. acut.
tex. 22.

ctione ægrum videmus subleuari.
Alij argumentantur ab inflammatio-
nibus ad materiam febrilem, nam in-
ter hæc duo magna est proportio, vt
Galenus sæpissimè docet, cum ergo
Hippocrates dicat, quicumq; ea quæ
inflammantur statim morborum inter
initia medicamento soluere conantur, ij
non solum ab intensa, inflammataq;
parte nihil adimunt, cum non cedat, ob-
sequaturq; quæ adhuc cruda est affectio,
verum quoq; & quæ morbo resistantia,
& sana sunt absumunt colliguntq; &
cætera, quæ prosequitur, docet in-
flammatam partem non esse tempo-
re cruditatis euacuandam. At ego li-
cet similitudinem inter inflammatio-
nem, & materiam quæ in venis putre-
scit admittam, paritatem tamen non
recipiam: materia enim inflammatio-
nis in venis existit capillaribus, febri-
lis autem humor in vasis amplissimis,
considera ergo quàm facilior sit edu-
ctio à venis amplis, quàm ab angu-
stis.

Sed

Sed nè in longum producam ea
quæ ab alijs satis sunt inculcata . Ve-
rissimum censeo in principijs morbo-
rum ante quàm appareat concoctio,
non solum cōuenire pharmacum le-
niens, lubricans vè, quòd Musà quasi
precario concedit, sed etiam cathar-
ticum, hoc est, electiue purgans, ea
tamen moderatione vt non intenda-
mus totam materiam euacuare, sed
eam (vt cū Galeno loquar) mino-
rem reddere . Neq; ego, vt Vallesius,
barbarorū doctrinæ ita infestus sum,
vt mihi displiceant vocabula quibus
rem hanc exprimunt, nempe conue-
nire in principijs minoratiuam purga-
tionem non vero eradicatiuam, neq;
etiam admitto Ioanni Brauo non mi-
nus fortia debere esse medicamenta
minoratiua, quàm sint radicatiua, te-
neo tamen. (cū sint multi medica-
mentorū gradus) media quadam
via procedendum esse, neq; prorsus
ad lenientia, neq; ad vehementio-

Castrens.

ra

ra accedendum, sed catholico, diaphi-
nico, & similibus vtendum.

Nec vero Hippocrati refragamur,
qui concocta medicari iubet, immò
vero cum Medicus ita facit naturam
rectè operantem imitatur, aut impo-
tentem adiuuat. Sed natura multo-
ties grauata expellit in principio, aut
forsitan grauata nō expellit: quia vi-
delicet non potest, Medicus autem
non solum imitatur naturam sed er-
rantem corrigit, non potentis autem
defectum supplet. Dices fortasse nū-
quam à natura expelli in principijs
nisi id quòd turget, immo cōtrarium
verū videtur. Nām humor turgens
naturæ vim supererat nec eidem ob-
secundatur.

Aduerrere autem oportet, ad id
quòd superius dixi, nēpe ante quàm
appareat concoctio esse exhibēdum
pharmacum: quoniam si incipiat ma-
teria concoqui non est natura à suo
opere dimouēda, nisi forsan aliquòd
vrgens

vrgens valde magnum adfit, à quò
 vniuersa methodus præuertatur. Et
 hinc colliges purgationem in augmē
 to, atq; etiam in statu posse fieri si co
 gamur à validissimo vrgēte: neq; e
 nim tūc Hippocrati aduersamur qui
 quietem in vigore morbi habere iū
 bet, quippe Hippocrates legitimam
 ibi curationem docet, non coactam
 qualis est quæ fit ab vrgente. Pur
 gationem verò in principio factam
 licet multi coactam appellent, quip
 pe non nisi magna vrgente multitu
 dine fieri debere asserunt, ego regu
 larem, legitimamq; , (si nō adsint a
 lia contraindiantia, vti magnus ca
 lor, siccitas, & linguæ nigredo) ap
 pellabo. Et cū Manardo existimo
 & Hippocratem, & Galenum, si me
 dicamenta benigna, quibus nos abū
 damus, haberent nobiscum sensuros.
 Cūq; Galenus purgationem crudo
 rum tormina & erosiones, & animi
 deliquia, creare dicat, si videret ex
 rosarum violarumq; infusione syru-

4. Jan. 1666.
 c. 5.

Castrenf.

1

pos

pos paratos, si rheubarbarum, & alia benigna contemplaretur forsitan palinodiam caneret, cum vero dicat, quandiu crudi sunt humores notatu dignum nihil extrahi, etiam hoc ad violentiam medicamenti refert: quippe deterretur natura à pharmaco violento, cedit autem benigniori, quod animaduertit Amatus Lusitanus.

in fine est.
2.

Sed dices euacuatio à natura facta in principio non nè est symptomatica? cur ergo naturam in ea imitabimur? symptomatica quidem est, si absolute spectemus id quod natura deberet agere, nempe prius coquere, postea euacuare. coeterum addita circumstantia, ut scilicet materia adeò sit multa, quæ non possit à natura concoqui, profectò consulto à natura est factum quoties eam immittit.

Receptui igitur canere oportet, diximus pharmacum minorem reddes materiam exhiberi debere, quando mor-

morbus præfens vrget, & suspicio est,
 nè augescante eo, vires collabantur.
 Sed vertite nunc vos in contrarium
 euentum, & quærite, si vires in præ-
 senti languëant, morbus vero futuræ
 longitudinis signa secum habeat, ita
 vt periculū ex debilitate sit præfens,
 ex morbi longitudine futurum? In
 hoc casu minoratiuum pharmacum
 vires respuunt: quippe, vt dixi non
 lenituum, sed catharticū esse debet,
 ac proinde inter magna remedia cō-
 numerandum. Galenus, si exitialis
 morbus est, nihil mouere audet, sit
 ita, si certi exitij signa adsint, quod
 nos suo loco quomodo intelligendū
 sit pertractabimus. Sed demus mor-
 bum esse malignum, hoc est, cum
 qui (vt idem Galenus alibi scriptum
 reliquit) periculosus cum sit, spem
 tamen salutis non adimit. In eo casu,
 quoniam debilitas nos deterret, à me-
 dicamento, materia vero purgatione
 posset minor & subinde coctioni ma-
 gis apta reddi. Galeni consilio adiu-

Castrens,

I 2

tus

2. aph. 29

1. prorrh.

14

9. meth. e.

10

tus ad euacuationem quàm Medici græce Epicrasim vocant mē conferam: oportet namq; ubi indicationes ita sibi aduersantur, & paulatim quòd vitiosum est euacuare, & paulatim inuicem quòd salubre est reponere. Ita in curatione Illustrissimi Marchionis cū magno artis Medicæ decore, & communi omnium applausu, felicissimoq; in valdè periculosa ægritudine euentu, præstiti.

Itaq; quemadmodum in venæ sectione, & purgatione moderatam quādam viam dum vires, & morbus inuicem aduersantur suscipiendam ducimus, ita etiam & in victu. Quapropter, cū virium defectum vel adesse videmus, vel futurum ex signis suspicamur. Si inquam, vt Hippocrates admonet, vrina in corpore debili cruda sit, & timorem iniiciat egrum morbo ferendo non suffecturum, tunc (vt est eiusdem oraculū)

2. prog. 31.

considerare oportet *an aeger sufficiat eum victu perdurare ad morbi vigorē.*

1. aph. 8.

Porro

Porro de cibādi rōne respectu viriū,
& ægritudinis, plura apud Galenum
quàm vt hic referre queā, reperies.

1. aph. 17.
C. 2. de
vitt. acut.
ferè per
totum.

De Causis quæ sibi inuicem sunt causæ.

C A P. XXI.

MOrbum esse aliquando morbi
causam, & experimento, &
Galenī testimonio constat, vt cum e-
rysipelas, vel alia quælibet inflamma-
tio febrem concitat. Aliquando cau-
sa à morbo differt, vt quando humor
contentus in venis febrem accendit:
quippe nō humor sed febris morbus
dicitur. Possunt igitur duo morbi
sibi inuicem esse causæ, vt si conti-
nui solutio inflammationis sit causa,
& rursus inflammatio causa solutio-
nis. Quòd continuas soluta inflam-
mationem suscitet manifestum est:
quippe, mediante dolore, naturam
mouet ad mittendum sanguinem in
partem dolentem. Deindè quòd in-
flammatiō soluat continuū, id si non

de morb.
diff. c. 7.

Castrens.

I 3

aliun-

aliunde at saltem ex dolore, quē comitem habet, demonstrari potest.

Possunt duo symptomata causæ vicem habētes inuicem sibi esse causæ, vt dolor ex vlcere in intestinis potest fluxionē augere, fluxio ad inuicē dolorē. Potest & morbus esse causa symptomatis, & inuicem symptoma esse causa morbi. e. g. si morbus in intemperamento cerebri, nimirum siccitas, quæ est morbus intemperamenti sit causa vigilię, quę est symptoma, & ad inuicem vigilia sit causa siccitatis cerebri.

Duo præterea quæ nec sint morbi nec symptomata possunt esse causæ, & sibi inuicem causæ, vt humor in capite existens descendens ad ventriculum, auget humorem ibi præternaturam congestum, & humor præternaturam in ventriculo acervatus, poterit augere humorem excrementosum in cerebro existentem, quod Hippocrates scriptum reliquit.

*Lib. de loc.
in hom. &
Gal. 2. de
loc. affect.
c. 7.*

In his omnibus oppositionibus, si
quid

quid est quod magis vrgeat, id præcipue Medici rapiet considerationē, siue sit morbus, siue symptoma, siue causa morbi. Propterea dolor symptoma grauissimum virtutē summo-
pere offendens indicando vincit. Dolor, inquam, valde magnus: quippe citra magnitudinem non proster-
nit vires, vt si in corpore plethorico, propter dolorem mediocrē, sanguis trahatur ad partem nobilem, nempē ad caput, tūc quidem dolor, licet sit causa inflammationis, non resoluit iccirco ad inflammationem, quæ doloris est causa, non ad dolorem, qui causa fuit inflammationis mē con-
uertam.

Si autem in intestinis dolor fluxio-
nem augeat, & fluxio augeat dolorē, tūc ex vlcere dolor augetur, qui nō potest esse exiguus, tūc ob acutissi-
mum illius partis sensum, tūc ob trā-
situm materiæ à quò augetur, & fit necessario magnus. In hoc discrimi-
ne dolori occurrimus, vlcere cōtem-

Castrens.

I 4

pro

3. meth.
med. c. 2.
4. c. 1.

2. simpl.
med. fac.
c. 5.

9. aph. 53.

6. de use
pari. c. 15.

pto. Non nè oleum iniijcimus? maximè, at oleo vlcera sordescere scribit Galenus. Ita est, sed nullam vlceris curam nos gerimus eo tempore, quo dolor nos vocat; Sed quorsum oleo ytimur in doloribus? quia nempe autore Galeno oleū vlcera lenit, quæ & si fordibus inficiuntur, cesset dolor, & abluendi erit tēpus. Si quæras quòmodo dolor fluxionem proritat, respondet Galenus id fieri *natura excernere, & expellere causam doloris properante, ut verò hoc faciat sanguine, & spiritu locum implente*: nam non mittit id dūtaxat quòd oportet, sed agit quantum potest, & sic super abundat inflammationiq; gignendæ præstat occasionem. Alia etiam huius rei potest adduci ratio, nempe partem sè sè ob dolorem comprimere, ac subinde sanguinem spiritumq; à vicinis partibus compressione attrahere. Itaq; non erunt plures trahendi modi quàm tres à Galeno traditi, calor, vacuum, & proprietas trahendi.

di. immò duo, nàm calor ad vacuũ refertur: nec enim aliter quàm resolvens substantiam, cui inest, aliam denuò conuocat, ad vacuum etiam referetur dolor, si fiat ob compressionem: siquidem ad implendum id, quòd compressione vacuatur, aliud aliunde confluit.

Quandò verò duæ causæ, quæ non sunt morbi, inuicem pugnant. Vt excrementa cerebri, cum vètriculi excrementis, prius ventriculum purgare oportet: tum quia facilius est purgatio ex primis illis vijs, ad quas medicamentum totam suam vim habès accedit, quod ex Galeno addisces, qui leuissimis medicamentis ventriculum purgat. Tum etiam quia plures, & magis continui, in ventriculo, cumulantur humores, quos & statim, & frequenter, euacuare conuenit: nàm, vt inquit Hippocrates, *fieri non potest quin cibus denuò ingeratur*, cibus autem denuò ingestus facilè in humores, quos reperit, conuertitur.

Castrenf.

Hinc

7. meth. 8.
11

lib. de loc.
in homin.

2.47b.10

Hinc oritur Hippocraticum prouerbium (ita licet appellare) *impura corpora quo magis nutries magis ledes*. Atq; hæc de causis inuicem agentibus.

De conditionibus quæ se mutuò impediunt.

C A P. XXII.

6.epid.sec.

3.texi.44.

Contingit etiam duo, quæ pariter vrgent, nec inuicem sunt causæ, esse tamen conditiones sine quibus non, & se mutuò in curatione adeo impedire, vt prorsus quid nàm ordo postulet, & quid ante quòd, quid cùm quòd, quid post quòd sit curandum ignoremus. Celebre habemus huius rei exemplum apud Hippocratem his verbis. *impedimentum in cruenta spuentibus tempus anni, pleuritis, bilis*, quam sententiam Galenus exponit, quasi hæc tria sanguinis missionem impediant, nempè *anni tempus*: quoniam propè canis ortum à
venæ

venæ sectione cauemus ; *bilis* : quia biliosis etiam venæ sectio nocet ne biliosus humor, extracto sanguine, magis effrenis reddatur ; *pleuritis* etiam : quoniā si cūm pleuritide, sanguinis sputum adsit, sanguis mittendus est iuxta regulas pleuritidis, non iuxta regulas missionis sanguinis. Ingenue tamen loquar, hæc Galeni interpretatio partim erronea est, partim violenter extorta. *Erronea*, quoniam & sub cane, & biliosis hominibus venam secamus, neq; hoc est nouum, secamus autem cūm moderatione, & quod Galenus, in sanguine extrahendo, admonet, rationem habendam esse regionis ætatis, & anni temporis, magis pertinet, ad mensuram euacuationis, quā ad eandem omnino impediendam. Profecto Galenus in calumniā incidit, quā alijs inferebat, qui nec spontaneas sanguinis euacuationes imitari volebant. Nunquid nō fiunt æstate plurimæ hæmorrhagiæ ? nunquid non sanātur æstate ægri per

Castrens. spon-

spontaneas sanguinis euacuationes, cur ergo eodem tempore nō licebit imitari naturam? Reddi autem bilē effrēnem euacuato sanguine, licet concedatur, hōc solum inferuiet, vt moneamur, moderate, vbi peccat bilis, sanguinem mittendū esse, & Auicennam dicentem *caue nē aegrum ad alterum duorum perducas, aut frigidorum incrudationem, aut cholericorum ebullitionem*, ita intellige vt non omnino à venæ sectione abstineas, sed pauciozem sanguinis quātitatē extrahas, quā extraheres si finē bilis commercio, peccaret. *Violenter extorta* quia secare venam prò ratione pleuritidis ex hōc, aut ex illo latere non est impedimentum : nam ex quocumq; latere venā secemus, semper sanguinis sputum rectē curabimus. Quippe Galenus sanguinem in sputo cruento bis, & ter, ex vena cubiti, extrahi iubet, neq; an' ab hōc, an ab illō latere id fiat sollicitus est.

Laudādus hōc loco est Vallesius, qui

lib. 1. sen.
4. c. 20.

gemeth.
6. 8.

qui ita verborum Hippocratis veritatem attigit, ut nihil verius dici possit. Intelligit ergo impedimentum, non quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat: quasi diceret Hippocrates, cum quis sanguinis sputo laborat, tempus anni, aut valde calidum, aut valde frigidum impedimento est quo minus rectè curetur: quia uterque temporis excessus, frigus, inquam, & calor sputum cruentum auget, frigus rumpēs, calor laxans. Bilis deinde expostulat usum expurgantium, quæ aperientia sunt, & irritantia. Tandem pleuritis non aliter curari potest, quam excreando, neque sanguinis sputo quicquam magis confert quam thoracis quies, adeo ut hoc morbo laborantibus ne quidem loqui permittamus.

Quod Galenus met alibi fatetur in- 1. aph. 16
quiens, etenim contraria indigent curatione sputum sanguinis, & pleuritis.

Porrò cum plures sint modi quibus
Castrenf. bus

Tib. diff.
symp. c.
ult. c. 4.
loc. aff. c. 5

g. meth. c.
2.

bus sanguinis sputum fieri contingit, omnium curationi hæc tria impedimenta obstant. Sunt modi in primis tres, à Galeno traditi, vnus dicitur anastomosis, hoc est, osculorum venarum apertio; alter diæresis, hoc est, venarū ruptio; tertius diabrosis, hoc est, corrosio; quartum addit idē Galenus nempe diapedesin, hoc est, trāscolationem, siue transfudationem. Asclepiades anastomosin, & diapedesin negabat: quia sanguis crassior est quàm per exiguos meatus, & angusta nimis vasorum oscula egredi possit. Verum deceptus fuit: nām sanguis aqueus, & serosus potest per meatus transcolari, potest & per venarum oscula egrediens viam sibi dilatare nō aliter ac ruptis aggeribus magno impetu fluuius erumpit.

Igitur fluenti sanguini per anastomosin obest tempus anni calidum, vt etiam obesse potest fluxui qui fit per diapedesin: calor quippe laxās meatus omnes aperit, adeo vt transfudationi

tionem detur occasio, aperit & venarum oscula tunc quia laxantur earundem tunicae, tunc quia sanguis redditus calidior purgatio referat, hinc est quod haemorrhagiae per nares multae in aestate calidissima accidunt. Fluxui vero sanguinis qui fit per diuresin seu per ruptionem, frigiditas nocet: * frigidum enim venas frangit & tussim mouet, tussis concutiendo easdem ru-
pit. Habes quomodo anni tempus, tunc calidum, tunc frigidum sputum sanguinis obesse potest. Aliud deinde impedimentum, videlicet bilis, corruptione sua, impedit curationem fluentis sanguinis per abrosin: nam quae dabitur medulla ubi adest causa quae semper malum auget? Sed accedamus ad pleuritidem quae est impedimentum quod ad praesens institutum pertinet: nam anni tempus, est quidem conditio sine qua non, quae nocet sputum, sed sputum non nocet inuicem anni tempori; bilis magis est sputi causa quam conditio. Sola pleu-

Castrens.

ritis

* Hipp. 6
epid. sect. 3
text. 14

6. aph. 33.
 & alibi
 sepe.

ritis si cum sputo sanguinis simul vigeat impedimentum, & porrigit, & accipit. Impediuntur quidem se hæc duò ad inuicem, non tamẽ vnum alterius est causa, sed sola conditio sine qua alterum curari nequit. Rem ita accipito dum nõ intelligas me loqui de sputo sanguineo, quem in pleuritide sanguinea sicut flauum in biliosa apparere dixit Galenus, sed de ægro tante qui prius vno ex prædictis modis sanguinem spuebat postea verò pleuritide fuit correptus.

2. caus.
 sym. 1. c. 4.

Hi duò affectus, scilicet cruenta sputio, & pleuritis, se se inuicem augent, & præterea se se inuicem in curatione impediunt. Augent se se inuicem, quoniam pleuritis (teste Galeno) tussim facit, quæ spuētibz sanguinem nocet; rursus sputum sanguinis partes thoracis debiles & ad recipiendum faciles reddit, ac subinde facit vt pleuritidi materia copiosior subministretur. Impediunt se se in curatione, quoniam pleuritidem

non

non aliter quàm expectorantibus curabis, in quem usum oximelite vtuntur Hippocrates, & Galenus, & merito, cum enim sputum intus retentum (vt Galenus ait) possit suffocare, & interimere, eum cogimur prouocare, quod non nisi per tussim fieri Galenus notat, nempe si fuerit tenue, & ab initio exiguum, cum vehemente tussi, ubi verò concoctum, & plus, atq; crassius cum minore tussi. Hæc autem curatio contraria est curationi, quæ sputo sanguinis debetur, in quò affectu nihil magis commendat Galenus quàm omnimodam quietem: quippe iubet vt ægrotans nec magno vtatur respiratu, & semper silentium agat: quòd si nec respirare, nec loqui licet, quātò magis metuēda est tussis, quæ, teste Galeno, si vehemens sit, poterit vasa pectoris rumpere: nam, vt ab eodem * est dictum, sine vehemente thoracis tractione tussire nemo potest, vehementem autem contractionem excipit vehemens dilatatio, quæ crue

Castrens.

K

ta

4. loc. aff.
sect. 6.85. meth.
6.8.6. epid. sec.
3. com. 18.4. loc. aff.
sect. 6.10.

ta spuentibus perniciofa est.

1. Aph. 16

Quàm igitur viam in hoc biuio cōstitutus Medicus accipere debeat nō admodum constat. Galenus, qui hos duos affectus contrarias expostulare curationes fatetur, quasi oscitanter, ait, occurrendum esse ei, qui magis vrget. Verum ego Galeno offerrem ægrum aliquem, in quò vtrumq; malum grauissimè vrgeret nec sinè noxa vnus posset alterum curari. Nam ex hæmoptoyfi periculū immineret nè vita cum sanguine funderetur, ex pleuritide non expurgata strangulationis discrimen. Vrgetur vtrinq; eger, vrgetur & Medicus prorsus consilij inops.

Dum hanc difficultatem mecum peruolutarem, occurrit inprimis posse aliquando vtramq; curationē conuenire, nempe si materia pleuritidis sit adhuc cruda, ac tenuis, si simul sanguis ob tenuitatem transfudetur, aut ob acrimoniam sibi exitū faciat: tunc enim tam pleuritis, quàm hæmoptoyfi

moptoys in crassantia remedia expo-
 stulant. Pleuritis quidem ut per spu-
 tum facile educatur: quippe educitur
 per impulsu, videlicet per tussim. im-
 pulsus autem commodè prestatur v-
 bi aliqua adest resistentia sic saxum
 melius quam floccum proijcimus vn-
 de Galenus, *tenuis*, inquit, *humor curia*.
subleuatus est inter tussendum ab spi-
ritu diuisus refuit. Hæmoptoys autē
 si (ut supposuimus) ob tenuitatem,
 acrimoniæ, accideret, nullo com-
 modius fræno regeretur, quam con-
 ciliata crassitie.

Si verò materia pleuritidis non ob
 tenuitatem, sed ob visciditatem screa-
 tu difficilis sit, tunc quoniam nō pos-
 sumus non cruentò sputo, curatione
 pleuritidis, nocere: etenim ut dixi-
 mus oximelitide, & alijs incidētibus
 indigemus, moderatè id præstandum
 est, nec nisi præhabito prognostico
 tentandum: quippe licet in hoc casu
 deplorata res sit, nō tamen ita deplo-
 rata, ut omninò prognosticis relin-

Castrens.

K* 2

qui

qui debeat, sed sufficit consanguineis prius discrimen ostendere, ut saltem, si æger intereat, medicus culpa vacare cognoscatur. Duplex morborum lethalium genus statuo, quidam sunt prorsus lethales, ut hectica ultimi gradus, Phthisis, Cancer, quæ melius est non curare, apoplexia fortis quàm soluere est impossibile, hos existimo à Galeno deploratos appellari, quos solis prognosticis relinquendos esse contendit. Alij sunt morbi qui maiori ex parte interimunt, ut febris pestilens, ut reliqua quæ signa habent ab Hippocrate dicta lethalia, in his, ex Celsi consilio, *melius est remedium anceps experiri, quàm nullum*. propterea est quidem in his periculum prædicendum non tamen æger solis prognosticis relinquendus, sed aliquid christiana pietate peragendum, ut si possimus laborantem è periculo liberemus.

Varij

*Varij morbi in intemperamento simul
existentes quomodo tractandi.*

VNum, & idem intemperamen-
tum potest in diuersis locis di-
uerfos morbos excitare, & tunc à par-
te affecta variæ summuntur indica-
tiones. Vt si inflammatio simul in re-
nibus, & in iecore, aut simul sit in pul-
mone, & in capite. Erunt morbi
complicati, non confusi; nam ex eo-
dem intemperamento morbi confusi
fieri nequeunt, quippè morbi confusi
in eodem simul loco sunt, duo autem
temperamenta, v. g. calida in vno &
eodem loco in vnu coalescent & sic
erit vnus morbus simplex, non duo
confusi. Itaq; complicata intempe-
ramenta si alterum sit in corde, aut in
iecore, alterum in quouis alio mem-
bro, semper aut iecoris, aut cordis
maior habenda est ratio: siquidē hæc
duo membra (vt autor est Galenus)

*art. med.
c. 42.*

Castrens.

K

3

vni.

vniuersum corpus immutādi vim ha-
 bent. Iccirco quamuis aliquando si-
 mul cū calida iecoris intēperie ca-
 put, aut rēnes valde incalēscant, &
 grauissima indē oriantur symptomā-
 ta, nempe ex capitis calore continūe
 vigilia, ex renibus nimio calore infe-
 stis diabetica passio, profecto nec
 sic, iecoris prouidētia omittenda est,
 sed ei summopere incumbendum,
 quōd tibi facile erit: nā per ea quę
 intus assumuntur, nullam corporis
 particulam poteris infrigidare, quin
 iecur simul eodem beneficio nō gau-
 deat; exterius autem alterantia, &
 huic & illi parti possunt sinē nocumē-
 tō adhiberi.

Opposita intemperamentā, in va-
 rijs membris, complicatos efficiunt
 morbos. Frequentissimum est simul
 cū intemperie calida iecoris, frigi-
 dam adesse vētriculi, quōd Galenus
 adnotauit. Huius rei causam nō nul-
 li referunt ad Omenti inopiam, vtun-
 turq; comparatione ducta ab ijs qui

3. facult.
 alim. c. 16

in Epigastrio vulnerati fuerunt, quibus, ut Galenus ait, Omentum per vulnus exire debet; quod si exeat necessario putrescit ex Hippocratis oraculo, quapropter diligenter est resecandum. Ex hoc vulnere, ut Galenus est testis; *patiens frigidum sentit ventriculum, minusque concoquit, ac pluribus operimentis extrinsecus eget, & maxime quando insigni, quod abscisum est, fuerit magnitudine.* Hinc probat Omentum calefaciendi ventriculum gratia esse factum, * narratque fuisse gladiatorem, cui aliquando fere totum Omentum abscisum fuit, *homo autem sanatus quidem confestim est, sed tamen adeo facile & patiebatur, & laedebatur à frigidity externa, ut non sustineret nudum habere ventrem, sed lanis assidue esset obuolutus.* Igitur cum sectio Omenti ventriculum, quasi hac veste spoliatum, frigidior reddat, similiter, ex eadem pinguedine liquefacta, atque exhausta, propter nimiam incumbēsis iecoris caliditatem, ven-

Castrens.

K

4

tricu-

6. meth.

c. 4.

6. aph. 58

4. v. sup. art.

c. 9.

4. v. sup. eit.

6. meth.

c. 4.

tricus nudus, & subindè frigidus, reddetur.

Hec comparatio explodenda est, nam ex vulnere relinquitur paucitas Omenti, neq; supponimus caliditatem iecoris, at in eiusdem Omenti liquefactione remanet lecur calidissimum vetriculo incumbens, quod potest Omenti inopiam supplere.

Alij hanc oppositionem aliter interpretantur, videlicet, quoniam calor iecoris immoderatus exiguum vetriculi calorem depascitur, non aliter ac radius Solaris flammam, quod à Galeno accipiunt, dicentè, *Quod si in multo Sole, & calido, & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam ad moueris, tunc quoq; minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma pabulum minoris absumit.* Verum isti diciuntur: etenim ut hoc in duabus flammis est perum, ita in duobus caloribus falsum: siquidem isti se se mutuo fouent.

de morb.
caus. 3.

Thomas Rodericus à Veiga, hanc oppo-

oppositionem nature acceptā refert: sicut enim in varijs speciebus apparet in genere aquatiliū, quæ simplici cuti molli teguntur, nil habentia extra corticis, intro sunt magis crassa, & terrea, vt Congri, & Lampetræ. Quæ verò squammis teguntur carne sunt molliore, & humidiorē, eo quod terreum secessit ab extima, quæ verò testa & crusta teguntur, vt locustæ, & magis testudines, & Ostreæ carne sunt, & humidissima; & laxante. Sic intra vnam accidit speciem, vt si hep- par valdè labitur ad calidum mēbra alia, maximè vicina, vt vētriculus, destituantur calore, & refrigerentur. Hæc illè, qui præter quàmquod in veritate eorum, quæ in exemplum affert, labitur, frustra etiam ad naturam refert, quod præternaturaliter fit.

○ Mihi potius dicendum videtur iecur impensè calidum initro ventriculo calidum reddidisse, cæterū progressu tēporis ventriculus præterna-

Castrens.

turali

turali calore plus nimio affectus,
(cùm caloris sit attenuare & rarefa-
cere) tenuitatem, raritatemq; acqui-
siuit, immo & frigiditatem: quippè
membrum rarum, & tenue nec san-
guinis, nec spirituum (quæ duo cali-
dum innatum dicuntur) satis habet.
Et ecce tibi quid sit imbecillitas tam
ventriculi, quàm cuiuspiam alterius
membri, nempe substantiæ tenuitas,
& intemperies frigida: nam è cōtra-
rio robusta pars, & sanguine spiriti-
busq; satis abundans, est quæ opera-
tiones rectè obire potest, operatio-
nes etiam fiunt à calore, quapropter
debilitas membri, & præcipuè ven-
triculi ex Gal. doctrina, *aut ad mea-*
tuum immoderationem, aut ad qualita-
tum intemperiem est referenda. Hæc
autem duò aduentitij caloris multitu-
do præstare potest, immò hæc duò
hepar impensè calidum ventriculo
necessariò præstat: quādoquidem &
caliditas meatus reserat, & eadem,
præternaturalis cùm sit, naturalem
calo-

*de differ.
morb. c. 5*

calorem absorbet, nec nouum est & inauditum morbos frigidos ab excessu caloris gigni vide hydropes, & catarrhos, & hoc ita se habere fateberis. Sed dices nonne à frigido hepate frigescit ventriculus? ita est, sed quid prohibet duos effectus diuerfos, imò etiam & contrarios ab vna, & eadem causa procedere, dummodo non vtrobiq; sit causa per se verum in altero, aut in vtroq; per accidens? Frigescit ventriculus à frigido hepate à quò calorē, quem accipere debuerat, non recipit; frigescit rursus à calido hepate, à quò & in substantia, & in temperamento vitiū suscepit. Quæret alius cur excessu caloris extranei extinguitur prius ventriculi, quàm hepatis innatus calor? Sciat oportet ventriculum partem exanguem quopiam exiguo defectu deficere, lecur multò sanguine, & spiritibus, hoc est, multò calido innato redundans longè potentius extranei caloris actioni resistere.

Castrensi.

Huic

de cor. st.
art. med.
c. 17.

de caus.
mor. b. c. 3

Huic mēbrorum oppositioni prius
quā opponatur Medicus confide-
rare debet quæ nam ingentis caloris
in hepate sit causa: potest namq; in
primis esse obstructio: nam, ut Gale-
nus est autor, *hēpar tūm ob viciarium an-
gustiam, tūm ob copiam pertranscuntis
substantie obstructionibus facile corri-
pitur.* At obstructum viscus incale-
scere, ostendit alibi, exemplo forna-
cis cui foramina sint conclusa, & cu-
curbitulæ, qua medici vtuntur. Itaq;
si obstructio causa est, cur Iecur fla-
gret eius curatio nihil ventriculo no-
cebit: curatur namq; per detergen-
tia, extenuantia, aperientia, quæ om-
nia etiam excrementis pituitosis in
ventriculo existentibus conferunt.

Rursus in Iecoris obstructione cō-
sideret an obstructio euenerit vitio
formationis, si videlicet patiens ex na-
turali structura angustiores, quā
parest, habeat venas: is enim semel
curatus frequenter in idē recidit ma-
lum, ac propterea non solum in egri-
tudi-

tudine, sed etiam sanitatis tempore
extenuantem victus rationem expo-
stulat, vt Galenus aliquando obser-
uatione fuit assequutus, propterea
idem mer alibi in obstructionibus le-
coris, extenuantem commendat vi-
ctum. Si verò lecur propter lenti, &
crassi humoris multitudinē obstrua-
tur, tunc valida deterfio expostula-
tur, conuenitq; , ex Galeni decreto,
diatrion, pipereon, & oximeli, in quò
nullum ad mixtum sit medicamentū
non familiare.

art. med.
c. 87.6. san. tu.
c. 7.6. san. tu.
c. 10.

Obstructum lecur cognosces tum
ex tactu, tum ex vrina, tum etiam ex
faciei colore: licet enim lecur sit ca-
lidum tamen deminute concoquit:
quippe extraneus calor non finit in-
natum rectè operari, & , vt Galenus
ait, quæ lecoris meatus obstructos
expediunt eadem tarditati coctionis
conduncunt, inde colliges ex obstru-
ctionibus tarditatem coctionis fieri.
Ex deminuta præterea coctione fit vt
cibus multo tempore in lecore deti-

6. san. tu.
c. 10.

Castrens.

neatur

nat. facul.
lib. 3. c. 13

neatur, vnde oritur inappetētia: quippe quò minus animal esuriat (ait Galenus) causa est alimenti in Iecore abundantia. Sitis tamen viget: quoniam præternaturalis caloris scintille exsicantes sitim excitant, vt apparet in febre ardente.

Si verò caliditas Iecoris nō ab opilationibus proueniat, sed à calidorum usu tunc difficilior est curatio: cum enim medicamenta, quæ per os assumuntur prius ventriculū ingrediantur, postea verò lecur, si refrigerantia sint, debent prius vētriculum quàm lecur refrigerare, vnde vniuersum corpus damnum sentit, nam ab inconcocto alimento parū nutritur. At quò magis ventriculus laborat, eò deterius fit nutrimentum, quantumuis Iecoris tēperies optima sit. Nam vitia prioris concoctionis in secunda non corriguntur, sed si prima sit laudabilis, secūda & tertia fiunt optimè vt colligitur ex Galeno. Est igitur ventriculo etiam cura adhibenda.

lib. de cib.
bon. &
mal. succi
c. 5.

Pro-

Propterea, si lecoris calida intemperies sit cum affluxu materiae, purgandi sunt biliosi humores cum rhabarbaro, hiera, & similibus, quae ventriculum quoque corroborant. Sin calidam intemperiem nudam esse contingeret, tunc exterius Iecori epithemata, & unctiones frigidas applicabis, & quae per os assumuntur erunt aquae stillatitiae quae facultatem habeant celeriter transeundi, ne ob moram in ventriculo noxa contrahatur, semper tamen membri robur, seruandum est addito aliquo astringente, quod doctrinam Galeni saepe repetitam sapit.

Cerebrum etiam facile frigidam suscipit intemperiem Iecore adhuc existente calido: quippe à calore praeternaturam spiritus debellantur, & caput, praeter innati caloris debilitate, (superante eo qui praeternaturam est calor) non potest humores ad ipsum transmissos concoquere, propterea acculantur plures quam ut retineri queant, unde merito Galenus

Castréns.

catar-

3. sympt.
caus. 6. 4.

catarrhum diarrhæ comparauit. Itaq; calida cerebri intemperies meatus capitis ampliores reddit, caputq; carne spoliat, iccirco qui ita sunt affecti facile ab iniurijs externis patiuntur, & quo nam sint præditi capitis temperamento prorsus ignorât: quâdoquidē tam à calido quàm à frigido aere leduntur.

3. loc. aff.
c. 7.

Res ergo ita se habet, qui calido sunt lecore (vt Galenus ait) plurimo halituosoq; sanguine abundant. Halitus isti ascēdunt ad caput quod vel a prima origine fuit frigidum, & sic facile catarrhis vexatur, vel fuit calidum & tractu temporis oppressum multitudine halituum mutatur in frigidum. Ideo senes quamuis ab origine capitis intemperiem calidam habuissent, in vltima etate, superate calore præternaturali, & deficiente naturali in rauedines, & grauedines quæ (iuxta Hippocratis doctrinam) coctionem non admittunt delabi solent. quare senile temperamentum

2. aph. 40

hoc

hoc est, siccum, ab excrementis dicitur humidum.

Est in hac oppositione inter lecur calidum, & caput frigidū magna capitis habenda cura: quippe ex pituitosis congestis periculosa accidunt mala, apoplexiæ, epilepsiæ, soporosi affectus, catarrhi suffocantes. Hos præstiterit sæpius purgare, in quem usum pillulae solent esse accommodatissimæ, quas post exactam totius corporis euacuationem poterit quispiam sibi facere familiares assumens tres qualibet vice semel in hebdomada. Vtrum verò antè an post coenā exhibendæ sint diuerso modo sentiunt auctores. Sunt qui eas antè coenam sumendas esse contendunt vt simul cum vapore ciborum ascendant etiā halitus medicamenti purgantis, & materia facilius à capite extrahatur.

Verum tamen Auicenna, Damascenus, Rabi Mose, & Rhasis in suis aphorismis pillulas solito maiores, vt diutius in ventriculo immoretur pro

Castrens.

L

pinant

*aph. 30. &
in aph. ad
filium 16.*

pinant duabus horis post coenam ante quam æger dormiat. Verissimum profectò est vapores pharmaci per vniuersum corpus permeare, quòd indicat vrinarum tinctura, & eosdem irritare, & stimulare omnes corporis particulas ad expulsionem. Ceterum hi etiam vapores post cibum, & per somnum ascendunt. Vndè optimè Matheus de Gradi in affectibus capitis syropos alterantes serò post coenam, sine aquis, exhibebat. Præterea non isti vapores sunt, qui humores prosectant, sed medicamenti pars crassior, quæ remanet in ventriculo, hæc est quæ ad se vndecumq; humores trahit, quòd Mesue affirmat his verbis, *non putes autem medicamentum purgans in ventriculo receptum ad humorem vacuandum penetrare, sed vi attractrice delectu quodam cognatum sibi humorem, & familiarem ex venis, & corporis meatibus sensum latentibus ad se in ventriculum, & intestina rapere, quomodo magnes ferrum, & succinũ festu-*

festucam, & alia quædam trahunt. Sic
 Mesue. In eadem sententia est Aui-
 cenna. Paulus etiam Lithyridis gra-
 na si integra videntur imbecillo, existi-
 te ventriculo, etiam si minime atteran-
 tur, minimeq; in corpus permeent, val-
 de purgare testatur. Nec verò pillu-
 la magna offertur ob aliam rationē
 nisi quia diutius in ventriculo deten-
 ta potentius ad ipsum trahit, Serapio
 cum prædictis autoribus sentit, in-
 quiens, medicamentum non accede-
 re ad humorem sicut magnes nō ac-
 cedit ad ferrum, quamuis Septalius
 eum pro contraria sententia citet. A-
 ristoteles quidem aduersatur, inqui-
 ens, purgantia medicamenta in om-
 ne corpus peruadere, & noxium hu-
 morem quasi vinctum reducere in
 ventrem; sed in excusando hoc erro-
 re laborant aliqui. Septalius Aristo-
 telem ita dixisse ait, non quod existi-
 mauit totam vim attractionis me-
 dicamentorum in eò consistere, vt disso-
 lutum, & quasi in atomos diuisum, ta-
 Castrens. L 2 tum

a 1
 4.1.c.4. in
 fin.
 lib. 7.c.4.

lib. 7. c. 1.
 sec. 1. prob.
 42

tum per venas ad humores noxios perueniat, ut aliquibus visum est. Hæc expositio licet Aristotelis verbis non valde quadret, quippe medicamentum, non vaporosam duntaxat partem, per venas permeare dixit, nihilominus veritatem in se continet. Nam (ut diximus) vapores à medicamento emissi irritant partes ad expulsionem, quod tibi manifestum fiet, si consideras pharmaca aliquando solo odoratu purgare. Dubitabis forsitan quomodo medicamentum in ventriculo existens ad se trahat humorem, si humor non ad ventriculum, sed ad hepar, & inde ad intestina deducitur. Scito humorem tractum vi medicamenti à venis ad hepar, molestata hepatis expultrice ad intestina demitti, & ab intestinis excerni: quippe medicamentum in ventriculo existens ad se trahere contendit, non potest autem suum finem consequi, quoniam expultrix Iecoris, & intestinorum, tractricem medicamenti valde superat.

De

De Complicatione Morborum, in hypochondriaca melancholia.

C A P. XXIIII.

Consequutione sermonis ad affectum hypochondriacum accedamus, in quo prædicta oppositio inter ventriculum frigidum; & Iecur calidum sæpe reperitur. Diocles, relatus à Galeno, hunc affectum, eiusq; causas optimè describit, quem tamen Galenus, reprehendendi audus, reprehēdit, quòd metum & mæstitiam duo melancholiæ inseparabilia symptomata omiserit. Esto, concedamus ei neminem melancholicum dici, cui hæc duo non adsint, non nè potest hypochondriacus morbus fieri cerebro in consensum non accedentè? potest quidem, licet negandum non sit tractu temporis tandem, in cerebro susceptis halitibus, quos hypochondria mittūt, ægrum melancholicum euasurum. Cæterum dum melanco-

Castrens.

L 3

licus

3. *Ch. 5. loc.*
aff. 2. sym.
ess. f.

lib. 17. e-
pist. 1.

licus affectus dici nō meretur, appellabimus, cū eodē Galeno, hypochondriacum flatum. Quare immerito Manardus Mantuanos Medicos reprehendit, quod ad quendam notabilem virū scripserint eum laborasse hypochondriaca, seu myrachiali affectione, cū mente sana constaret. Rectius illos reprehendisset, si eundē melancholia hypochondriaca laborasse dixissent. Nam affectione hypochondriaca multos vexari observamus, quibus vel nihil, vel parum admodum mens vexatur, ij videlicet quorum cerebrum vaporum suspensioni validissime resistit. Itaq; quoniam, ingrauescentē morbo, non potest non patiens moerore affici, merito hypochondriaca, una ex tribus melancholiae speciebus statuitur; sūt quidem tres. Prima, in quā cerebrū proprio affectu laborat; altera cū totius corporis consensu patitur; tertia facta per consensum cerebri cū hypochondrijs, quæ ideo hypochondriaca,

driaca, & ab Arābibus myrachia nūcupatur. Hæc tertia propter affectuum multipliciter, quā in se comprehendit, inter morbos complicatos locum habet : quippè nō est vnus morbus, sed aggregatum ex multis. In primis in ventriculo saltem in eius infimo ore (pilon, seu portonarium vocant) inflammationem adesse, Diocles ex aliorum sententia dixit, Galenus confirmauit. Dioclis verba sunt, *aiunt autem non nulli vetriculos, quod intestinis continuatur, in huiusmodi passionibus inflammari.* Galenus fere eadem ex propria sententia protulit, *atq; videtur quidem in ipso inflammatio esse.* Inflammationis indicia reperies inter signa huius affectus à Diocle relata, quorum vnū est *æstus in hypochondrijs*, alterum sumptū à iuuantibus, & nocentibus: quippè offenduntur à calidis cibis.

Reluctantur multi, neq; inflammationem admittunt, inter quos est Rō doletius inquiens, neq; probo Dioclis,

Castrens.

L 4

clis,

elis, & Galeni opinionem, qui dicunt os ventriculi, quod intestinis continuatur, inflammari: si enim inflammaretur, & in tumorem eleuaretur, febris continua esset, ut in alijs inflammationibus internis, ac morbus acutus esset. At in hoc affectu neq; febris adest, neq; morbus acutus, sed qui in multos menses producitur.

3. coll. lect.
e. 40. in fi.
no.

Auerrou (qui Galeno fere semper se se opponit, & in hoc voluit eū tueri,) posse ait, esse ut aposthema fiat post declinationem aposthematis: quia tunc dicendum est quod nō remansit ex calore extraneo tantum, ut sit sufficiens ad febrem faciendam; sed est tantus, qui sufficit ad læsionē faciendam stomacho, & cerebro solum, & hanc mouere passionem, excepto autem hoc modo impossibile videtur illi hanc passionem fieri sine febre. Verum non indiget Galenus hac expositione: quippe hic affectus non semper in declinatione inflammationis aduenit immo urgente illa.

Aui-

Auicenna putat Galenum intellexisse in hoc morbo inflammari piloron, & tumorem pati, non tamē semper sed frequenter, sic enim inquit, & in ipsa quidem multoties eleuatur ab aposthemate portonariarum hepatis, & aduritur sanguis mirach, et est illud quod Galenus posuit causam in melancholia mirachia. Dixit multoties, hoc est, frequenter. Cæterum si frequenter esset aposthema, frequenter hic morbus esset acutus cū febre, quod tamen falsum esse experimento constat. Amatus Lusitanus in scholij cuiusdam initio, Galeni, & Dioclis mentem percepisse videtur, qui postea nescio, a quō dæmone seductus, in fine aliter dixit, ait igitur in principio, Gal. ex Diocle nō ab inflammatione seu aposthemate meseraicarū morbū hunc fieri tradit, sed potius a calore excessiuo, & imoderato venarū meseraicarū; hacten° optimē. cur ergo postea ait, ex aliorū opinione Diocle fieri hūc morbum tradidisse ob inflammationem, siuē

Castrens.

apo.

in capite
proprioCent. 4. ch.
rat. 54

aposthema in pyloro ortū, quos Galenus sequi videtur? ipse viderit. Mihi manifestissimum est Dioclem ex propria, & ex aliorum opinione & Galenū similiter solo inflammationis nomine fuisse vsos. Inflammatio autem non semper pro abscessu accipitur, sed aliquando pro phlogosi, hoc est, pro ardore, & flammea quadam dispositione, & sic in affectu hypochondriaco accipi debet. Immo Diocles manifestè se ipsum declarat inquiens, *susplicandum est plus caloris quàm decet habere in ijs venis, quæ alimentum à vetriculo excipiunt.* Et paulo post, *sed quòd calor id, quòd secundū naturam est, excedat, facillime intelliges, tum ab æstu qui ipsis accidit, tum ab ijs quæ ingeruntur: si quidem iuuari videntur à frigidis cibis, dixit plus caloris quàm decet, dixit, calorem id quòd secundum naturā est excedere,* quasi præuidens posterorum cæcitatem in huius sententiæ explicatione, atq, ita non inflammationem, hoc est, tumorem

rem præternaturā, sed inflammatio-
nem, hoc est, ardorem, calorisq; ex-
cessum se intellexisse declarat. Quod
autem apud Galenum inflammatio
pro sola phlogosi aliquando accipia-
tur, patet tum quia id ex antiquorū
loquendi modo adducit nec refutat,
eius hæc sunt verba, *saneq; hoc ipsum*
nomen inflammationis antiqui omnes
magis inflammationibus etiam sine vol-
lo tumore adaptabant, idem in feбри-
bus putridis ex inflammatione ortis
vocabulum inflammationis non se-
cūdum veterum consuetudinem ac-
cipiendum esse ait: quasi in alijs acci-
pi possit, quod alibi etiam refert.
Et Gorraeus animaduertit ab Erasii
strati tēporibus incoepisse inflamatio-
nes appellari tumores præternaturā.
Est & aliud morbi genus in hypo-
chrōdiacis affectibus nempe obstru-
ctio, quam etiā Diocles agnouit sal-
tem in venis meseraicis ob sanguinē
in ipsis crassiolem factū: omnis enim
humor crassitiem habens potest ob-

Castrens.

struere

5. aph. 65

a
2. cris. 6. 9.

a
1. ad Glau-
uc. 6. ult.

struere, licet si lentor adsit pertinacius inhæret. A Diocle accepit Aui-
cenna. Vtrum verò semper in affe-
ctu hypochondriaco reperiatur ob-
structio? aliqui dicunt non necessa-
riam esse obstructionem sed absq; il-
la posse affectus hypochondriacos e-
xistere. Quòd probant quoniam po-
test à liene humor melancholicus
mitti in ventriculum, & detineri ita,
vt mittat vapores ad caput, tunc erit
melancholia sine alicuius partis ob-
structione. Et quoniam posset ali-
quis dicere cavitatem ventriculi oc-
cupatam ab illo humore, debere of-
fensionem sentire, quam tamen non
sentit. Respondent ab eo humore
non sentiri in ventriculo læsionē seu
potius eum humorem non facere ob-
structionem cuius læsio reperiatur in
ventriculo.

Cæterum quicquid isti dicant mi-
hi videtur affectum hypochondria-
cum sine obstructione non posse eue-
nire: si enim fiat à sanguine detento,

& red-

& reddito crassiore, in venis mefcerai-
 eis, manifestum est sanguinem ibi, nō
 nisi oppilationis occasione, detineri.
 Si fiat ab humore regurgitate ex lie-
 ne vix concipi mente potest hæc re-
 gurgitatio finē obstructione. nam vel
 regurgitat quia non receptus, vel
 quia multus. Si quia non receptus,
 manifestum est non recepisse, quia lien
 est obstructum, quò vitio facile labo-
 rat ob humoris crassitiem: si regurgi-
 tat quia multus, non potest tāta me-
 lancholici, & subindè crassioris humo-
 ris multitudo accumulari in liene,
 quin eius meatus, aut vasa non ob-
 struat. Ergo & flammeam disposi-
 tionem, & obstructionem, quæ duo
 mala in affectibus hypochondriacis
 concurrere voluit Diocles, perpetua
 sunt, neq; potest longo hōc affectu
 aliquis laborare, quin hæc duo non
 patiatur.

Adhuc magis manifestè probare
 possumus obstructiones in hoc affe-
 ctu necessario adesse, nempe ex cru-

Castrens.

ditati-

3. caus
sym. c. 1.
& lib. 1.
loc. aff. c. 4
& lib. 2.
acut.

ditatibus, qua probatione Diocles
fuit usus, inquiens, Quippè constat has
venas esse obstructas, vel hoc argumen-
to quòd alimentum corpori non destri-
buitur, sed in ventriculo manet inconfec-
tum, quum antea ipsum à meatibus su-
sciperetur, magnaq; ipsius pars in imum
ventrem secerneretur. Ructus acidos
hypochondriaci patiuntur, qui crudi-
tatis sunt soboles, ut Galenus milles
inculcavit, euomunt præterea crudosci-
bos, & phlegmata sub amara, & calida,
& acida, adeò ut nonnunquam dentes
torpedine afficiantur.

Cæterum quæsitum dignum est, cum
phlegmata sub amara mixtionem o-
stendant bilis, cum pituita, si vomitio
calida, & acida, calorem cum frigi-
ditate confusum præseferunt, quomo-
do hæc contrarietas stare possit, quæ
etiam apparet, quoniam ita affecti non
nunquam acidum, nonnunquam ni-
dorosum eructant. In huius difficul-
tatis explicationem, scire expedit, in
affectibus hypochondriacis, diuersas
partes

partes affici. non dico diuersas, hòc est, modo hanc modo illam: quamuis hòc quoq; verum sit vt inferius ostēdam, sed dico diuersas simul, hòc est, iecur, & venas meseraicas, calida intēperie genita ab obstructione: quippè sanguis detentus propter obstructionem affatur, & calor propter eādem non transpirans augetur, vētriculi vero frigiditas adest, propter affluxum materiæ siuè sit melancholia naturalis ex liene regurgitans, siuè pituita ex retento cibo, & imperfectè cocto ibi relictā. Fit ergo vt in lecore calidiore bilis generetur, quæ abundans trāsmittatur in ventriculū, atq; cū melancholia, aut pituita ibi existentē, commisceatur, efficiatq; subamaram pituitam, & nunc vincentē frigiditate ructus fiant acidi, nunc superante calore nidorosi.

Nec mirū ex hac diuersitate flatus excitari: quippè calor attenuat materiam, & à frigore impeditur nē eā penitus queat dissipare, à flatibus

Castrens.

autem

autem descendētibz fiunt dolores, præcipue ante perfectam ciborū coctionem, quoniam, dum ij in ventriculo detinentur, magis implēt, & descendunt; *cibis concoctis dolores quiescunt, mox alijs cibis ingestis, eadem rursus accidetia reuertuntur.* Fluctuatio etiam ab eisdem flatibus solet accidere: quippe materiam flatulentā ventriculus non complectitur, quod Galenus nos docet his verbis. *Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cum sonitu, quas clydonas vocant.* Fit etiam in mesenterico fluctuatio: quoniam hypochondriaci imbecillum habent Iecur, sanguinemq; ichorosum conficiunt, quod venæ implentur. cumq; mesenterici calore pinguedo, quæ est inter duas membranas, euanescat, decedit ex mesenterici venis in capacitatem eiusdem ichor. Et quia mesentericum intestinis alligatur, motione intestinorum aqua illa in capacitatem contenta fluctuat. Nec vero existimes aquam quæ in hypochondriacis

diff. sym
pt. 4

MOINS

driacis

diaci fluctuat in ventre eorum contineri, nam sic omnes hypochondriaci essent simul hydropici quod tamen raro accidit, est igitur in mesenterio, & ideo propterea inter duas membranas clausa, difficulter educi potest.

Sentiunt etiam hypochondriaci pulsationem valde magnam in mesenterio, huius rei duplex esse potest causa, prior phlogosis quæ partem illam corripit: quippe aucto calore augeatur arteriarum pulsatio, ut apparet in ijs, quibus per febres arteriæ temporum vehementer pulsant, & in ijs quibus à meri potu caput dolet, ut Galenus ait, sentitur autem magis in huiusmodi ægrotis, quia hi, ut plurimum, extenuationem patiuntur, atque (ut est Galeni sententia), *motum non perinde omnium sentias, sed in partibus nulla tectis carne, clarius: in carnosius obscurius*. Immo de hac ipsa arteria ibidem in hunc modum scribit, *quod si vehementer emarcuerit, arteria, quæ sita est secundum dorsum tangētibus abdomē;*

Castrenf.

M

mo-

1. diff. pul.
c. 9. & 1.
prorrh.
com. 3.

de puls. ad
197. c. 1.

motum sæpè numero representat. Alia causa est arteriæ contrictio à glandulis quas natura in mesenterico posuit, ut sint *sulsimentum* (inquit Vesalius & alij) vasorum, quæ per mesentericum copiose disseminantur, ne scilicet in magnis, & violentis motibus disrumpantur. Falloppius ut obstitent quominus vasorum ductus comprimantur, vel à repletis intestinis, vel à pro- no incubente animali, vel compresso ab domine aliquo alio modo.

in sua a-
natb. c. 13

Hæc glandulosa corpora in hypo- chondriacis, (ut testatur Mundinus, cui astipulatur etiam Carpus) repleti- tur humore atro melancholico, nempe sanguine assato, qui in vasis multi- plicibus, quibus mesentericum abundat propter eiusdem partis calidam intemperiem, continetur, ac ita reple- ta vasa, sed præcipue glandulosum il- lud corpus quod insigniores, ac pri- mas vasorum dissectiones suffulcit, comprimitur arteria magna quæ iux- ta venam cauam per dorsi medium
versus

versus finistram partem perrepat ex
 compressione autem arteriam attol-
 li, dixit Galeus, nam non solum dolor ^{2. loc. aff.}
 inflammatis partibus oritur, eo quod dum ^{c. 1.}
 attolluntur arteria ab adiacente carne
 comprimuntur, & ipsam comprimunt,
 sed eadem de causa inflammatae partes
 pulsant, & quanto maiores fuerint tu-
 mores, atque inflammatorij affectus, tan-
 to magis, & pulsatio, & dolor aderit, & ^{14. meth.}
 alibi, pulsationem magnam phlegmones ^{c. 1.}
 proprium esse symptoma, scriptum re-
 liquit. Tandem nos id experimur
 dum in carpo arteriam tangimus, quip-
 pe si leuiter tangamus motum natu-
 ralem percipimus, arctius comprimē-
 tes, aliquantulum maiore pulsatione,
 digitos percuti manifestè percipi-
 mus, maiore conatu natura arteriam
 mouente, ut onus sibi graue propul-
 set. At si arctissime arteriam compri-
 mamus, mox motum percipimus, suc-
 cumbente natura oneri grauissimo,
 cuius propulsationem non potest as-
 sequi.

Castrens.

M. 2

Por-

Porro, ex multis aliorum mēbro-
rum consensibus, potest similiter hy-
pochondriaca melancholia ortum du-
cere, * Paulus dixit procedere ex in-
flammatione præcordium. Trallianus,
lib. 3. c. 14. Ventrem & præcordia recenset. Neo-
tericus quidam ex vitio lienis posse
ait os ventriculi molestarī. Auicen-
na tres alias partes recenset, nām non
solum posuit lecur, & lienem, & me-
sentereū, hæmorrhoidas, & cor, sed
etiam vterum, cuius etiam meminit
Hippocrates in Libro de Virginum
morbis, ubi incipit, est enim muliebris
natura animi magis deiectioni, & imminu-
ti. Constat etiam ex Galeno homi-
nes, ex retento semine, fieri melan-
cholicos, nām quidam uxoris mortem
lugens, & à concubitu quò antea fuerat
usus abstinens cibi cupiditatem amisit,
ac nē exiguum quidem cibum concoque-
re potuit, ubi verò se ipsum agēdo plus
cibi ingerebat, protinus ad vomitum ex-
citabatur, mæstus etiam apparebat, nō
solum ab his causis, sed etiam, ut melan-
cholici

ebolicis solent, extra manifestam occasio-
nem, verum hic ad pristinam consuetu-
dinem reductus, celerrime liberatus est.

Horatius Augenius recēset se vidif-
se puerum laborantem melancholia,
ascendentē ex planta vtriusq; pedis
statu frigido, qui habebat omnia sym-
ptomata huius morbi, proportionēq;
respondebat speciei epilepsiae, quae
fit aura frigida ascendente ex pedum
digito, vel alia parte ignobili.

Curatio ante quam adhibeatur prae-
dicere oportet, ex Dioclis sententia,
morbum futurum diuturnum: tunc
remedia parentur nō valde in quali-
tatibus excedentia, sed nimis mode-
rata: cum enim inter duo contraria
versetur frigidum ventriculum, &
hepar calidum, oportet ad vtrumq;
respicere. Purgatio ergo facienda
non cum violentis medicamentis quae
vētriculi, & hepatis robur iam prius
demiutum destruunt. Itaq; potius
repetitas exercere convenit exiguas
purgationes, quam semel magnas.

Castrens.

M 3

Et

tom. 2. lib.
II. epist. 2.

Et quoniam varij humores in hoc affectu peccant, memoria tenendū est, in preparatione humorum, his pulli, ex Galeni decreto, omnes humores contemperare possumus: in re herbas, melancholicam puritatem corrigentes, decoquere ut est borrago, lupulus, melissa, pimpinella, flores etiam cordiales, aut condita ex his. Missio sanguinis, ex Galeni consilio, laudatur dummodo sanguis sit crassus, & ater: sin minus evacuatio suppressenda est.

3. loc. aff.
2.7.

Balnea aquæ dulcis summo opere laudantur à Galeno dicente, *testor vos omnes qui me curantem vidistis solis balneis me multos curasse*. Aquæ thermales si quæ detergendi, sine calore, vim habent, optimæ sunt, conueniunt ex mineris calchanti, & ferri, in sex rebus non naturalibus cum omnimoda se gerat moderatione.

De

De febre. Cùm alui fluxu.

C. A. P. XXV.

Multoties symptomata effatu digna febribus eueniunt, quæ faciunt, vt complicatas morbus habeat indicationes, & multiplicati seu complicati affectus dicantur symptomatum plurima enarrat Galenus in capite huic rei dicato. Verum inter omnia difficultatem habet adueniens febre, alui fluxus: quippè an spernendus sit, an adiuuandus, an prohibendus? hæsitant Medici, Galenus nihil peragendum esse arbitratur, sed totum naturæ permittendum, *quamuis non sit pro multitudinis ratione*. Alibi tamen nõ semel euacuationes minutas suppleri iubet, in quò sibi contrarius videtur.

1. de art.

cur. ad

Glauc. c.

14

1. aph. 20

9. meth.

c. 5.

Oportet considerare alui fluxum posse accidere in febribus symptomaticum, aut criticum. Symptomaticum appello, qui fit non in die criti-

Castrens.

M

4

ca,

ca, & nullis præcedentibus signis coctionis, num Galenus de hoc loquatur, an de fluxu critico, qui aduenit in die decretoria, præcedentibus signis coctionis, dubitare potest aliquis: nam ex vna parte cum de symptomatibus, quæ febribus adueniunt, ibi agat, de symptomatico fluxu intelligi debet, ex altera parte, cum dicat, *quàmuis non sit pro multitudinis ratione*, videtur insinuare fluxum illum quidem ex eò damnandum quòd nō fit in debita quantitate, ex alijs vero laudandum, ac propterea intelligendus videtur de crisi imperfecta. Ego tam de hoc, quàm de illo fluxu putò Galenum intellexisse, & fluēte alio, in febribus, censuisse expectandum esse, nec ægrum euacuantibus auxilijs, siue sit sanguinis missio, siue purgatio in grauiora pericula deducendum.

Et quòd attinet ad euacuationem symptomaticam si vires nimium debilitet cohibenda est, si adueniat cum

tole-

tolerantia, relinquenda. Sed dices non nē si tolerantia adfit, desit verò conferentia, debemus nos adiuuare motum naturæ, vt tandem id, quod in corpore detentum nocet, extractū proficiat? non nē hoc est euacuatio- nes diminutas supplere? non nē in hunc vsum minoratiua inuenta fuisse diximus, vt scilicet motum imperfectum naturæ ars suppleat?

Respondeo non sibi contrariū esse Galenum, nam dum ait, *sed neq; si fuerit febris cum profluvio ventris, alia est opus euacuatione*, ostendit fluente aluo in febre quamuis fluxus lente, deminuteq; procedat, non esse adiuuandum: quippè cum aluus fluit, si symptomatice hoc fiat, febris, propter humoris agitationem, est aucta viresq; non satis constat: nam in euacuatione in quā nō est ex parte morbi conferentia, ex parte agrotantis non adest tolerantia: qui enim fieri potest, vt euacuentur humores, natura se se molestante, & agro peius ha-

Castrens.

bente,

bente, & simul vires costent & si quis
verò interroget, cur ergo Hippocra-
tes tanquam duo distincta signa po-
suit conferentiam, & tolerantiam si suf-
ficeret dicere conferentiam, ut intel-
ligeremus simul tolerantiam. Dico
tolerantiam sequi ad conferentiam, &
conferentiam ad tolerantiam, sed quia
signa sunt alterum ex parte agrotan-
tis nempe tolerantia, alterum ex par-
te morbi nempe conferentia utriusq;
mentionem fuisse factam, ut ad
utrumq; respicientes, minus decipi
possimus.

Dixi *dum alius fluit* quoniam ces-
sante hoc symptmate, si visum fuit
utilitatem quampiam attulisse, non
verò omnino febrem sanasse, tunc
locum habet consilium Galeni sæ-
pius repetitum, euacuationes demi-
nutas esse supplendas cognoscimus
enim fuisse deminutas ex effectu quo-
niam scilicet utilitatem attulerunt,
sed non omnem. Atq; ita manet sibi-
met coherens Galenus, qui & fluen-

te

te aluo in febribus non admittit aliā
euacuationem, & post fluxum dimi-
nutum suppleri iubet, & ita naturam
imitabimur, iuxta Hippocratis præ-
ceptum, quo natura vergit per loca
conferentia eo ducere. *1 aph. 21.*

Si verò euacuatio fuerit decretoria
aduerto euacuationis mensuram, vel
sumendam esse penes præsentem sta-
tum, vel penes futurum. Potest ergo
aliqua euacuatio videri diminuta in
præsentem, quæ tamen in futurum per-
fecta quadet. Vt autem id dignosca-
mus, attendere oportet ad signa, quæ
concurrunt, tum ex parte humoris,
tum ex parte ægroti, ex parte humo-
ris, si iam sit perfecte concoctus, &
fluxioni paratus; si sit acer, & stimu-
lans: talis namq; licet leuato gradu mo-
ueri incipiat, fieri non potest quin vl-
terius progrediatur, maxime si adfint
omnia illa requisita ad perfectam cri-
sim quæ habentur apud Galenum. *1 aph. 20.*

Ex parte verò ægroti si ille alui flu-
xui fuerit paratus: propterea Auicenna,

Castrensis.

na,

na, naturam, inquit, mollificari ante
quam venter solvatur, est compatiens re-
gula, in qua existit securitas, nisi in eo
qui diarrhoea est valde aptus, ex hoc
namq; nihil isti est faciendum: quoniam
esset causa superfluitatis, quæ ei accidit.
Et paulò infra eodẽ capite, edoctus
ab Hippocrate, traulos, ait, esse ex eis,
qui diarrhoeæ sunt parati, quare fortia
medicamenta non substinent.

Igitur cum huiusmodi accidunt si-
gna, quibus iudicamus euacuatione
satis bene responsum, non oportet
aliud quidpiam moliri, quod nos ad-
monet Hippocrates dicens. *Quæ iu-
dicantur, aut iudicata sunt integre, ne-
q; mouere, neq; nouare, siue medicame-
tis, siue aliter irritando, sed sinere.* Sed
dices Hippocratem in crisi perfectâ
abstinendum à medicamento purgâ-
te dixisse, Galenũ verò præcipisse si-
stere licet imperfecta sit crisis, quod
significasse videtur ijs verbis, *quãuis
non sit prò multitudinis ratione.*

Ut huic obiectioni faciamus satis
respi-

respicere oportet ad Hippocratis verba. cum enim ait, *quæ iudicata sunt* nihil penitus nos docet: quippe vnusquisq; absq; artis præceptis nouit, postintegrè iudicatum morbum, nihil esse agendum. cum verò idē ait, *quæ iudicantur* magnum artis misterium reuelat, quòd exacti iudicij medicum expostulat. Et vt clarius dicā, *quæ iudicata sunt* cognoscere inartificiosum est, sed *quæ iudicantur* nō cognoscer nisi qui in artis operibus valde fuerit versatus.

Quomodo verò possis, *quæ iudicantur*, dum adhuc iudicantur, cognoscere, num ad perfectam iudicationem peruentura sint. an infra mansuram Galenum ducem habes, qui in hunc modum scriptum reliquit; *cum vniuersa bene tibi fuerint explorata, tunc euentus iam tibi sunt considerandi: si enim dum agrotans iudicatur febris soluetur, atq; alijs accidentibus liberetur, & melius fuerit coloratus, prò ratione euacuationis, cum melioribus pulsibus,*

Castrens.

& ad

9. meth.
c. 5.

4. 1. c. 3.

Et ad surgendum robustior, hæc optima
crisis est: Si verò ex his aliquid defuit, tã-
tum ab optima deficit, quanta est eius
quòd defuit vis. Hactenus Galenus,
qui dum agrotus iudicatur, attendit
ad euacuationem, vt cognoscat num
suffectura sit. Apertius hoc docet, ali-
bi his verbis: Itaq; si tempore mittendi
sanguinem, menses moueri contingat, si-
ne etiam hæmorrhoids sit reclusa, si inspe-
ctus fluētis impetus satis fore videbi-
tur, qui solus quòd requiris euacuet,
nature rem omne permittes, sin minus
tantum ipse detrahes, quò ex coniunctis
ambobus perficiatur quòd postulas.
Galenus igitur mens est, vt dū eua-
cuatio adest, licet tunc non sit prò
multitudinis ratione, si tamen adsint
signa, vel ex parte humoris, vel ex
parte agroti, ex quibus speramus
hanc euacuationem, ad debitā quan-
ritatem peruenturam, nullo modo al-
ia artificiali euacuatione vtamur, nè
in super purgationis damnum incur-
ramus, ideo Auicenna, ventrem, in-
quit,

quit, solvere, supra ventris solutionem est timorofum.

Cum verò non adfunt prædicta signa, nec aliquid est, quod euacuationis progressum nobis polliceatur, immo verò omnia hanc euacuationem infra mediocritatem permanfuram ostendunt, tunc temporis relinquatur locus communissimæ Galeni, omniumq; autorum doctrine, qua deminutas euacuationes iuuare præcipimur.

De affectu phlegmonoso.

C. A. P. XXVI.

Plenitudo simul, & cacochymia in corpore egrotante possunt existere, quæ si in venis sint confusum morbum efficiunt, si quodlibet istorum in diuersis locis tunc complicatio est, dicam prius de confusis. Et quamuis in alijs morbis confusis, confusa requirantur remedia, nihilominus in cacochymia; & plenitudine;

Castrens.

non

non possumus vnum remedium con-
ficere confusum: quippè plenitudi-
ni debetur sanguinis missio, cacochy-
miæ purgatio, hæc autem duo nō pos-
sunt simul & semel in vnum venire,
sed vnum post aliud.

Stante ergo pari vtriusq; remedij
necessitate communis omnium con-
sensus tenet incipiendum esse à mis-
sione sāguinis: tum quia ab eò quòd
est securius exordiri oportet; tum e-
tiam quia id quòd alteri viā præstat,
prius est assumendum. At sāguinis
missione præhabita feliciter succedit
purgatio, quòd manifestè probat Ga-
lenus, nec cuiquam dubium esse po-
tèst. Etenim si ex Hippocratis decre-
to corpora cum quispiam purgare volue-
rit oportet fluida facere, idq; fit, vt in
commento ait Galenus, *meatus rese-*
rando, & crassos, tenacesq; humores in-
cidendo, & attenuando. primum, nem-
pè viarum apertio, per sāguinis mis-
sionem fit, quia per illam plenitudo
minuitur, & subindè corporis mear-

de dignot.
ren. c. 15.

2. aph. 9

tus

tus tam conspicui, quam sensui oc-
culti laxiores, patentioresq; reddun-
tur. Quare pharmacum exhibitum
venas, arterias, & inanitates corporis
penetrans, nulloq; impediēte, in v-
niuersum corpus se conferēs facilius
humores ad ventrem cōfluere cogit.
Secundum vero, videlicet, crassiorū,
viscidorumq; attenuatio, atq; incisio
eò melius à natura perageretur, quò
magis iam per oneris detractionem
emendandæ humoris nocui qualita-
ti possit incumbere.

E' contrariò si præpostero ordine
medicamentum purgās venæ sectio-
ni præmittamus, ex eo vel nullus,
vel certè infelix succedet euentus.

Nam cum nimia vasorum plenitudo,
obstructiones excitet, purgationi im-
pedimento est. Præterea medicamē-
tum calore, trahendiq; facultate, hu-
mores exagitans corpus multitudine
grauatum perturbat, & in graue di-
scrimen adducit. Adde ex pharmaci

assumptione (quòd Auicēna scriptum
Castrens. N reli.

reliquit) ubi venæ sectione opus erat, febrem una cum perturbatione excitari, quæ si opportunis non sedetur remedijs, tunc prò comperto erit sanguinis missionem necessariam fuisse. Tandem medicamento vasa hepatis, & mesenteriei obstructa inueniente, (vt superius ex Galeno diximus) alui tormina, cruciatus, animi deliquia, excitantur, & nihil effatu dignum educitur. Hæc quæ dicta sunt ita accipito vt sanguinis missio preponatur dummodo (vti initio dictū manet,) par vtriusq; auxiliij necessitas adsit, par inquam, aut saltem non valdè dispar, si enim magna disparitas adsit, tunc locū habet præceptum quo occurrere præcipimur ei; quod magis vrget. Secundo dictum accipito si sanguinis missionem conferas cum medicamento electiue trahēte, tunc enim sanguinis missio preferenda est, hoc nos docuit Auicenna, inquiens, *ubi autem venæ sectione, & alui ductio ne opus fuerit, veluti veratro, & alijs*

a 5.

4.1.4.4.

non longe

à pr.

valen-

valentioribus medicamentis, tunc à venæ sectione inchoandum est. Nominauit veratrum, & alia fortiora medicamenta, innuens vtriufq; auxiliij debere esse necessitatem, ad inanienda ea vasa, ad quæ non qualibet pertingūt medicamenta. Aduerte tamen nos superius tractasse de exhibēdo pharmaco purgante in principio, nulla habita coctionis ratione, nunc autem de purgante medicamēto, si conferatur cum missione sanguinis & par vtriufq; necessitas adsit.

De alijs verò mitioribus, & quæ leniendo solum, primam corporis regionem purgant, longe aliter dicendum est: ab ijs enim ante venæ sectionem meritò incipiendum est. Primò quia vitiosus humor è vijs ductuū facili negotio trahitur. etenim si partibus inhæret leuiter, à medicamento sine difficultate trahitur, si verò tenacius leuissima coctione præparatur, ut potè quòd educendum est à pharmaco totis viribus ibi agente, non si.

Castrens.

N 2 cut

cut in distantioribus membris, quò
soli vapores ijq; nimis refracti mit-
tuntur.

Secundò quoniã mala primæ cor-
poris regionis difficilius tolerantur:
excitat quippè humor in illa parte
contentus nauseam, dolorem, æstum,
oris amaritudinem, aut saporem aliũ
iniucundum, cibi fastidium, suffoca-
tionem, præcordiorum anxietudinẽ,
syncopem, aliaq; symptomata, cum
tamen plenitudo solo tensionis, aut
ponderis sensu, & pigritie ad motum
infecta sit.

Tertiò propter nocumentũ, quòd
ex vena secta, cruditate existente in
ventriculo, sequetur. propterea Ga-
lenus distulit (vt ipse narrat) venę se-
ctionem, ob coctionis tarditatem, e-
doctus scilicet ab Hippocrate, qui
hoc obseruasse fertur. Ergo si cibo-
rum cruditas præcedat, tantoperè dif-
ferre venę sectionem iubemur, quan-
tum satisfacere, tũ ad eorũ coctio-
nem, tũ vt excrementa descendãt,

vide-

videbitur. Quapropter expectare oportet donec vel à natura, vel ab arte fuerint sublata. Alioquin secta, atq; ex inanita vena crudioris succi portionem in sâguinis locum rapiet, & lecur, exhaustaq; corporis vasa fordidum aliquid è fœcibus exugent. Nam, vt Galenus ait, *aliquid eorum, qui in corpore sunt, humores, remigrat ad venas.* Et Auicenna, à cibi repletionem non phlebotomandum esse præcipit, nè venæ incoctam aliquam materiã trahant loco eius, quod per eas euacuatur. Et Auerrous, *non debere fieri,* inquit, *phlebotomiam nisi post corporis mundificationem: quia quando venæ à sanguine sunt euacuatæ sugunt superfluitates malas, ad nutriendum ineptas, & ab his malam acquirunt temperaturam.* In eadem sententia sunt Rhafis, ^a Zoar, ^b Auicenna, ^c Aëtius, ^d Paulus, ^e Actuarius, ^f Haly. & Igitur (vt elegantiori * Fernelij oratione utar) *gravi sanè dispendio naturæ ordinem prauertit, quicumq; impuritate relicta, pu-*

Castrens. N 3 rum,

4. fan. 108.

c. 19. & e.

20

4. 1. c. 20.

7. coll. e. 1.

9. ad Alm.

c. 21

Lib. 1. thet.

fir. e. 8.

rum, syncerumq; sanguinem profundit
 à venis, quiq; venas sectione inanita
 implet fœda illuue raptà à primis sedi-
 bus, quæ quasi sentina est omnis impuri-
 tatis: Hoc igitur impedimentò sub-
 lato festinādum est ad sanguinis mis-
 sionem.
 Cæterū non omnino religiose hoc
 præceptum est obseruandum nam vt
 minimè crudo sanguis mittendus est (in-
 quit Celsus) ita nec est perpetuum, ve-
 luti quando aliquis cecidit, ab alto, vel
 strangulatur. Etenim si grauis vrget
 necessitas vt quando siue interceptio-
 nis venarum, siue suffocationis, siue
 similium periculum imminet, sāguis
 prius mittendus est, quemadmodum
 in phrenitidis curatione præcipit A-
 uicenna, his verbis, & cum phlebot-
 maueris eum, tunc oportet vt ipsum cly-
 sterizes, quod quidem faciendum in
 morbis valdè vrgentibus didicit ab
 Hippocrate, qui venæ sectionem, &
 postea clysterem fieri iubet, si vehe-
 mens, & magnus fuerit morbus, &
 paulò

paulò infra agēs de peripneumonia,
 & pleuritide, si dolor acutus fuerit,
 sanguinem ad animi vsq; defectū ex-
 trahi, & postea clysterem exhiberi iu-
 bet. Cum tamen nulla vrgente mor-
 bi acutie, nulloq; imminente vitæ di-
 scrimine, clyster prius sit iniiciendus,
 vt deinde sectio sequatur. Et Auicen-
 na *cauē nē phlebotomes fecerit sicca in in-*
testinis existente, quòd si quis, ad hoc
 munus exequendum, clysteris inie-
 ctionem nullo pacto velit admittere,
 huic alius medicamento aliquo le-
 nienda est, in quē vsum maximè ido-
 nea est cassia fistularis, quàm imme-
 ritò Fernelius reijcit tanquàm mi-
 nus potentem. Est cassia ventriculo
 purgando idonea, vt poteque ibi, vt
 iam diximus, tota virtute potest ope-
 rari, nec tenacitas humorum ab hac
 regione, tam expulsionī est impedi-
 mento, quàm quum ē venoso gene-
 re educere tentamus. Confirmatur
 hoc ex Galeno, qui in ventriculi, &
 intestinorum cacochymia medicamē-
 11

Castrenf.

N

4

13

ta modicè purgantia decernit, quorum vis supra ventriculi, & intestinorum loca non ascendat, aut si quid ultra progrediatur, vasa quæ in mesentereo sunt duntaxat contingat.

De plenitudine, & cacochymia in diuersis locis.

C A P. XXVII.

3. epid. sec.
2. tex. 7

Possunt diuersæ cacochymia diuersa loca occupare, vt in muliere illa, quæ apud Pantimedem habitabat, cui, cum febre ardente, & valde biliosa laboraret, aluus erat turbata multis, tenuibusq; & crudis. de qua Galenus consentaneum est in tota molle corporis huic mulieri biliosum fuisse æceruatum humorem, in primis autem venis lactium, & simis lecoris cruda contenta. Hæcerat vna ex ijs, cui conueniebat, ante venę sectionem, leniente pharmaco vti, vt scilicet cacochymia, in primis vijs existens, minueretur nè postea tracta ad venas

ina-

inanitas per sanguinis missionem maioris mali esset causa.

Porro cacochymiam in prima regione, plenitudinem in venoso genere reperiri posse docemur ex Galeno, dum proponit æstuationes ventriculi simul *cum plenitudine* totius neque enim Aldinus codex, quem sequitur Martinus AKaKia recipiendus est, ubi legitur *citra plenitudinē*, melius Leonicens ex codicibus antiquis manu scriptis *cum plenitudine*. sunt autem æstuationes quas aliò nomine, cardiogmos, hoc est, cordis morbus appellamus, cum scilicet, in ventriculo, dolores acuti, & efferuescentia sentitur, & anxietas adest, adeò ut eger nullo decubitu possit acquiescere, qui affectus differt à syncope ratione maioris, aut minoris: quemadmodum enim vertigo fit ex minore causa in capite; ex maiori vero epilepsia, & ex maiori adhuc apoplexia ita ex humorum prauitate in ore ventriculi fit cardiogmos, crescē

Castrens.

te

te verò causa animi deliquium, quòd
lipothymia appellatur, si verò ni-
mium sit aucta, succedit syncopa ex
qua multoties æger nō restituitur ad
vitam.

In hōc casu interrogat Galenus,
num occurrendum sit feбри ex pleni-
tudine ortæ, auxilio petito à sangui-
nis missione, aut etiam à purgante
medicamento sicut facere oporteret
si febris sola sine hōc symptomate a-
desset, an potius omittenda febris cu-
ratio & incumbendū duntaxat ven-
triculi corroborationi? Respondet
illē ventriculum esse corroborandū,
& interim cessandum ab omni alia e-
uacuatione. Neq; verò quomodo
ventriculus corroborandus sit, ibi do-
cet, sed inferius, dum syncopem cu-
rat, hōc videtur insinuare.

Cæterum vt hæc Galeni doctrina
ab expositoribus sinè dubio recepta,
in examē trahatur, scire oportet, ex
ventriculi cacochymia, magnas ortū
ducere anxietudines, quibus æger se

se

se in lecto iacet, & pedes detegit, vnde Hippocrates si verò nudos habeat ^{1. prog. 12.} pedes, nec admodum calidos, ac manus, collum, ac crura dispergat inæqualiter, malum est: significat enim inquietationem. Porro humor prauus os ventriculi infestans, æruginosa bilis, vt plurimum esse solet, quæ in ventriculo consistens, non tantum prædictorum symptomatum occasio est, verum etiam aliorum vehemētium, conuulsionis nimirum, syncopes, frigidi sudoris, pulsus in extremo parui, quem admodum Galenus est testis. Quæ ^{12. meth. c. vii.} omnia in iuvene quodam siccissimæ, calidissimæq; naturæ, febrem ex hoc humore patiente, se vidisse, narrat Conciliator. ^{diff. 91.}

Si quis igitur in hac pulsum paruitate, & via ad syncopem venam fecerit, periculum est ne syncopem accersat, & subindè mortem: si quis rursus in magno hoc æstu ventriculi medicamentum purgans assumat, crescente æstu, aduretur, & ad eum deueniet

Castrens.

ueniet

ueniet ardorem, cum quo vita consistare nequeat.

Conueniet igitur prius ventriculi corroborare, tum exterius adhibitis fomentis ex mentha, absynthio, rosis vino maluatico exceptis, adiunctis etiam speciebus diarrhodonis abbatis, & aromati rosati, tum etiam vino granatorum bibito, & electuarijs corroborandi, & venenum refrenandi vim habentibus.

Porro vnum cognitu est necessarium, nempe materiam quæ in ventriculo consistens hæc excitet symptomata interdum non fluere aliunde, interdum autem ex quolibet alio membro in ventriculum propelli. Itaque cum suam sedem propriam in ventriculo habet, nec amplius eò aliunde confluit, plerumque continenter affligit, licet aliquando magis, aliquando minus: in accessionibus enim febrium à calore febrili commota, & veluti efferuescens molestior efficitur. Ita in aliquibus quidem magis ante cibum

bum, aliquibus magis post cibū, prò diuersa humoris natura, semper tamen molesta est.

Vbi autem aliunde confluit ad vētriculum, solet plerumq; per periodos fatigare, & rationem periodorū, ac febrilium accessionum sequi, & cum accessionibus inuadere, ipsiq; remittentibus remitti, vt in tempore interualli in intermittētib; febribus intermittāt eiusmodi symptomata, in continuis autem aliquando intermittant, aliquando verò & si modo crescant modo remittantur nunquam tamen intermittāt, sicuti neq; febres.

Quando ergo illa intermittunt, tēpore intermissionis, quando ventriculus quieuerit, possumus, & sanguinem mittere, & purgare si id opportunū visum fuerit, neq; vlla inde noxa sequetur. Cū autem Galenus euacuationem prohibeat intellige eò tempore, quò ventriculus æstuat.

Cæterum mihi dubiū videtur quo
Castrens. modo

modo membri cacochymia laborantis robori incumbēdū sit ante quā illud repurgemus. Profecto pravi humores in ventriculo existentes veluti quādam causa continens anxietatis censendi sunt, quam nisi auferamus nihil nos profecturos certū est, atq; ita dum tempus inutiliter in cor roborando consumimus, malum augetur, & ab æstuatione aut si magis placet, à cardiogmo deueniemus in syncopen quod magnopere est cauendum.

*de rat. cur.
per sang.
miss. s. 8.*

Ceterum Galenus in rheumaticis affectibus quamuis dicat curationē esse non euacuatione sed corporis totius corroboracione adiungit, quāquam tamen curationis initium illis à misso oriatur sanguine, ac si excrementa prauam etiam qualitatem habuerint una adhibeatur purgatio. Vndē constat, vel ex eiusdem Galeni doctrina, ante corroboracionem prēmittendā esse sanguinis missionem, & totius corporis purgationem. In hac difficultate

cultate recurrendum est ad magnitudinis morbi, & symptomatum considerationem: si enim dolor ventriculi sit magnus ita ut secum pulsū prauitatem, sudores etiam, & crebras exolutiones habeat, nihil quod euacuet tentandum, sed soli corroborationi ventriculi incumbendum: si autem ventriculi affectus non ita valenter naturam opprimat, non erit extrarationem lenitium exhibere, quod facili negotio partem materiae in ventriculo existentis secum vehet, neque hoc (ut ego puto) Galenus negaret si medicamenta lenientia habuisset. Cum igitur de purgatione lenitiua loquimur, licet nobis nec Galenum, nec Hippocratem duces assumere: si quidem de ijs quae illis non fuerant nota nullam nobis doctrinam relinquere potuerunt. Miror tamen posteriores, qui Galenum clausis oculis recipiunt nec in eius placitis exequendis ob hodierna medicamenta lenio-

Castrensis.

ra

ra aliquoties à summo rigore deflectunt.

Et quòd magis in hòc negotio est mirandum, omnes qui Galeni librũ de arte curatiua ad Glauconem interpretantur, cùm eodẽ nihil in cardiogmo agendum suadent. Rursus omnes qui practicas scribunt, in cardiogmo purgationes instituunt, & aloen etiam à Galeno in hòc casu laudatam recipiunt: quippè Galenus stomachichos, qui videlicet varia patiuntur ventriculi mala, & anxietudines, ac syncopas, purgat hiera quàm picram id est, amaram appellant Medici.

8. compos.
med. se-
cund. loc.
6.2.

Respondebit aliquis Galenum in lib. local. curare stomachichos sinè febre, & sinè plenitudine, in lib. ad Glaucon agit de vitio stomachi cùm febre. Sed non videt febrem illic nihil efficere, immò eam non curandã esse, ex Galeni-decreto, sed curandã ventriculi anxietudinem nò per eua-
cuationem

cuantia, verum per corroborantia. in lib. autem loc. euacuantia admittit, nec verò febris lenientia respuit immò multo melius sine ventriculi affectu eadem expostularet,

Si febris, vel fortis æstus fuerit in ventriculo, Rudius decoctionem, vel etiam infusionem pulpæ electæ tamarindorum ad drach. 4. vel 5. exhibet, vna cum manna, vel syrupo ros. solut. vnc. 3. Si verò cardiacus adsit affectus, & os ventriculi à prauis, & virulentis humoribus, vel vaporibus afficiatur, tunc ex bolo armen. terra sigillata, margaritis, & ebore vsto, cornu cerui, osse de corde cerui, & similibus, vtendum est, præcipuè, vbi in consensum cor trahitur, sic etiam in dolore ventris, ab euacuata pituita, Galenus laudat, vt patiens sumat porrum, & betam, cum synapi quorum opè incisa pituita large per aluū excernitur.

Sed dices Galenum esse intelligendum de forti dolore, tunc enim eua-

Castrens.

O . cua-

in lib. 2. de
de anxio-
tate seu
angore.

cuationem tentare non conuenit, sed
 ut roborantibus ac etiam anodynis
 adeò, ut in summo discrimine ad ob-
 stupifacientia etiam deueniendū sit,
 nempe ad philonium Romanum, &
 requiem Nicolai, si ita intelligas Ga-
 lenū nihil singulare nos docet, quip-
 pe hæc curatio omni violētissimo do-
 lori, in quacumq; parte corporis exi-
 stenti, conueniens est.

Cum verò sola adest roborandi os
 ventriculi necessitas Auicēna laudat
 rob cytonorium, vel rob aut syru-
 pom omphacinum, eandem vim ha-
 bet oxisaccharum, vel de acido limo-
 num, aut ex succo rosarum rubearū.
 In febribus æstuosis, & biliosis proba-
 tur succus granatorum, siue solus tri-
 buatur, siue panis in eò infusus.

Extrinsècus etiam multa parari so-
 lent, quæ astringendo corroborant,
 in cuius rei gratiam scire oportet ro-
 bur membri in astrictione consistere,
quæ enim immoderate laxant (inquit

r. ad Gla. Galenus) soluunt robur quare & mem-
bri

brī vigore. Vnde Aquilo exsiccat;
mēbra corroborare dicitur, Auster
laxans, & humectans, robur sol-
uere.

De palpitatione legitima, & non legiti-
ma, simul confusis.

C A P. XXVIII.

Confuse admodū de vtraq; pal-
pitatione, legitima, & spuria au-
tores loqui video. præstiterit ergo fē
hāc dillucidare. Est palpitatio in ge-
nere, dilatatio, & constrictio præter
naturam, sic describitur à Galeno in
libello de rigore, tremore, & palpi-
tatione. At quoniam in lib. de cau-
sis symptomatum dilatationis dun-
taxat meminit, existimat Albertinus
sola dilatatione palpitationem con-
stitui, verum decipitur: siquidem, dū
dilatationem meminit, non negat cō-
strictionem, quam alibi admittit. Cē-
terum duplex cognoscitur palpi-
tio, quædam est legitima, quæ (vt Ga-

de rigor. et
palpit. c. 5.

2. sympt.
caus. c. 2.

Castrenf.

O 2 le-

2. caus. lenus testatur) à solo fit morbo, natu
 sympt. c. 1. ra nullas suppetias ferente. Morbi
 nomine intelligo etiam causam mor
 bificam vnde rectè à Galeno motus
 arteriarum follibus comparatur, in
 quibus datur attractio, & expulsio,
 palpitatio vtribus qui implentur, &
 vacuantur. Alia est non legitima seu
 spuria, quæ fit à virtute fortiter agi
 rata, de hac agit Galenus sæpissime,
 4. diff. pul. quam, inquit, *pulsus*, appellari, &
 6. 11. eam non nulli deliri habent. Itaq;
 2. prog. quemadmodum legitima omnibus
 6. 28. 1. epid. sec. membris accidit, sic illegitima cor
 3. com. 19. dis & arteriarum est propria. Cum
 4. aph. 65. dico legitimam omnibus membris ac
 6. 3. in pri. cidere nullum excipio, sed cor etiam
 m. prorr. inter alia numero, cum * Galeno, cu
 som. 52. 6. ius hæc sunt verba. *fit palpitatio in*
 de placit. *omnibus corporis particulis, in quibus*
 c. 1. *dilatatio; & distensio accidere possunt:*
 2. caus. *non enim profectò os, cartilago ve un-*
 sympt. c. 2. *quam palpitant propterea quòd dilata-*
ri nequeunt. Ergo sæpè in cute incidit,
non nunquam etiam in subditis illi mu-
sculis,

sculis, non in postremis autem in vetriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, septo transuerso vnoq; verbo in omnibus, quæ distendi, dilatariq; possunt, ita ut tum arterijs, tum cordi ipsi videatur incidere, alijsq; in his præter pulsum motus esse.

Mercurialis, & Eustachius non admittunt palpitationem istam legitimam in corde, & hæc Galeni verba quæ ita manifesta sunt in interpretatione non indigeant, Eustachius in hunc modum interpretatur. Duplīciter hæ partes, quas Galenus ibi commemorat, considerari possunt, ut sūt cavitāte donatæ, & dilatari, & confringi possunt, & hōc modo ex parte palpitationis, non repugnat, ut in arterijs, & corde possit oriri ad differentiam ossium, & cartilaginum, & neruorum. Vel possunt considerari in quantum calidissimæ sunt, & ut sunt receptacula caloris innati, & influentis, & densitate præditæ, & prout naturaliter dilatantur, & constri-

Castrens.

O

3

gun-

guntur, & hōc modo legitimam palpitationem admittere nequeūt. Hōc innuit Galenus arterias, & cor ultimo loco ponens, & inquiens non fieri, sed *videtur fieri*; quasi dixerit ratione cavitatis earū posse fieri. eandē ferē sentētiā habet alibi Galenus.

1. epid. sec.
3. com. 4.

Sinistra tamen est isthāc interpretatio. Nam in eodem loco Galenus dixit indifferenter partes molles cavitatem habentes posse hōc symptoma pati, si autem in corde, & arterijs esset aliquid repugnans, neq; cor neq; arterias inter has partes collocaret. Præterea hanc esse Galeni sententiam ex aliō loco licet colligere. Praxagoram reprehendit duntaxat quia existimabat *solas arterias palpitationem subire*, non quod dixerat *arterias palpitationem pati* sed quod addiderat *solas*, palpitare autem arterias tanquā verum omittit & admittit.

lib. de tre.
vig. & pal.
2. c. 5.

Neque verō rectē colligit ex eō quod Galenus dixit, *videtur fieri in corde*

corde & arterijs, non existimasse fieri. nam videtur dixit: quia in corde, & arterijs, nō ita manifesta est palpitatio, vt in alijs partibus, quibus motu pulsus obscuratur sensus. Itaq; nihil est in corde, & arterijs, quare repugnet fieri in eis legitimam palpitationem. Neq; verò (quod illi putant) nobilitas cordis obstat quò minus flatus vel aliundè recipiat, vel in se gignat, neq; necessariū est ad palpitacionem vt instar vtris cor distendatur. Præstantissimam, fateor expultricem habet, sed & alię partes hāc facultatē pro indigentia ratione possident, alioquin male cū illis egisset natura. Flatus autem non in substantia cordis solidissima, sed in vētriculis eius stabulantur, adeo autē inæqualiter & cōfuse mouetur cor cū à flatu palpitat, vt motum qui est secundum naturam ab eò qui præternaturam est discerni nequeas. neq; præterea calidissima cordis temperies, & quasi ignea impedit flaruum

Castrenf.

O 4 ge-

generationem, quandoquidem in eò pituitam multi per autopsiam repere-
runt: accedant ergo flatus à pulmo-
ne ad cor, quid impedit? At prius
oportebat (inquit Rudius) cor or-
thopneā laborasse, nō admitto: nam
paucis flatibus, qui non sufficiunt or-
thopneā inducere cor palpitat. Ad-
iungit motum palpitationis esse à re
præter naturam, ergo cor quòd natu-
raliter mouetur non poterit sine ip-
sius destructione præternaturaliter
moueri. Verum hæc argumentatio
inanis quidem est. Nam, sicut cali-
dum in excessu corpus, est calidum
præternaturam, & tamen corpus na-
turaliter calidū potest simul esse præ-
ter naturaliter calidum, vt apparet in
febre in quā remanet vterq; calor.
Eodem modo in palpitatione vterq;
remanere motus potest, neq; ille qui
est secundum naturam penitus abo-
letur, aduenientè eò, qui præter na-
turam est.

Porro palpitationem legitimam ex
flatu

flatu frigido, & crasso fieri, dixit Galenus, illegitima ex alijs fit causis, quod ex eodem recipio de quibus mox agam, cumq; flatus simul cum his causis stare possint, potest sub inde vtraq; palpitatio simul vigere. Sed ante quam ulterius pergam, quoniam dixi legitimam palpitationem a flatu fieri, & Galenus ex facilitate incipiendi & desinendi tenuitatem materiae probat, videtur sibi met aduersari qui alibi ex eo probat epilepsiam ex crasso humore gigni, quia cito fit & cito desinit. Vt hanc contradictionem diluere possis, aduerto epilepsiam fieri obstructis cerebri meatibus non omnino, sed aliqua ex parte, ut autem semi obstructio hec fiat, sufficit paucus quilibet humor crassus, non sufficit paucus vapor. Quapropter epilepsia fiet subito, ex humore crasso subito ingruente, a vapore autem non nisi postquam paulatim accrescat: ideo dictum est fieri a crasso humore epilepsiam quia subito fit.

Castrens.

Pal-

2. symp
citato.
5. de loc.
aff. c. 2.

de rig.
trem. &
palp. c. 5.
3. de loc.
aff. c. 7

Palpitatio ex quolibet fit flatu, qui facilius accedit ad partem quàm humor, ideò palpitationem dixit à flatu fieri quia citò fit. Et hoc quòd attinet ad modū incipientis paroxysmi. Quòd verò attinet ad rationem terminandi, terminatur palpitiatio per discussionē discutitur verò facilius, & citius vapor quàm humor, epilepsia terminatur per concussionē at humor quò crassius est eò facilius excutitur, quæ enim resistūt magis (vt superius dictum manet) impulsū melius accipiunt.

g. de loc.
aff. citato.
in notum
Raf. ad
Aim. c. de
iram. cord.

Illegitimæ palpitationis causæ plures à Galeno referuntur, omnes tamen Iacchinus ad vnā reduci putat nempe ad vim vitalem grauata. Fit, inquit, repleto cordis externo inuolucro aqua, vt impediatur cū attollitur, id est, ita vt non libere attollatur. Nā in constrictione non nihil attollitur atq; erigitur, quando & ipsius motum sentimus contra ac in arterijs. Cum igitur impeditur, fit vt dum vis est valida, ad pulsationē concitetur eius quòd grauatur.

uat, & saltat, quòd palpitare dicitur, vel ut resarciat impeditos motus uno maiore, vel utraq; de causa. Causam verò esse quæ impedit, aut melius quæ impedire conatur pulsationem, pater ex remedijs: nam Galenus, & sanguinis missione palpitationem curat, & extenuante victu vititur, quasi infarctu liberare velit. Propterea existimat à nuda intemperie non fieri palpitationem: quippe necessaria est substantia quæ sua gravitate premat. Verumtamen non nè etiam à prava qualitate irritatur expultrix? ita sane. Iam ergo citra substantiæ affluxu potest palpitatio accidere. Præterea sit ita, concedamus Iacchino fieri ut in ea palpitatione, in qua maior est systole expultrix irritata sit mali causa: nam per systolē expellit cor fuligines. non nè quādo diastole maior est; alia causa querenda est? maximè. quæ nam est isthæc causa? aucta attractrix: nam propter defectum sanguinis, & spirituum, co

gitur attractrix diastolem, quę attractioni inseruit, maiorem efficere. Defectus autem sanguinis, & spirituum priuatio quędam est, quod si ibi aliquid posituum consideremus, qualitatem hoc est, frigus esse reperiemus. Forsitan diceret vbi deficit sanguis facultatem languescere, & subindē dilatari non posse pulsationē prout palpitationis ratio postulat. Respondeo non illico deficiente sanguine, deficere facultatē, vt pote quę non primo, & per se consistit in sanguine, sed in substantia seminali, & humido cordis primogenio, quare etiam deficiente sanguine aliquantulum vigere potest. Rursus obijceret si deficit calor, & spiritus vsum minui, & propterea vt non multa est opus refrigeratione, ita nec distensione. Sed considera duplicem esse vsum, vnum refrigerationem caloris cordis, alterum refectionem deperditorum spirituum, & hic secundus priori præpollet. licet igitur cesset
prior

prior vsus refrigerato corde, nihilominus augetur, secundus deficientibus spiritibus ad quorum restaurationē in diastole pulsus augetur.

Sit igitur ratum, firmumq; non solum causam grauantem, quæ mouet expultricem, vt voluit Iacchinus, sed etiam priuationem substantiæ, quæ auget attractricem, esse causam palpitationis. Sed iam specialius huius palpitationis non legitimæ, quæ cordis, & arteriarum est propria, causas enarremus. Potest in primis fieri, à vaporibus tetrīs, vel in corde genitis, vel aliunde irruentibus, vt ventriculo, iecinore, liene, vtero. Potest, & ab ebulliente calore excitari, à quò sanguis efferuescit. Vnde Galenus 4. aph. 69 per cardiogmō intelligi posse admittit crebrum, & velocem cordis motū palpitationis similem, hōc est, palpitationem illegitimam, quæ si crebrū, & velocem motum facit, profectō à calore est. Auicenna hōc manifestius scribit, siquidem sanguinis missionē,

Castrens. quam

6. loc. aff.
c. 2.

quam Galenus in omni palpitacione admittit, ille ait necessarium esse propter sanguinem iuxta cor ebullientem.

Verum oritur hic difficultas, quam neminem soluisse video, si calida est causa palpitacionis, cur in febribus ardentibus, & heceticis non palpitant febricitantes? Hæc ratio, apud aliquos, adeo potens fuit, ut eos coegerit dicere non posse à causa calida palpitacionem fieri. Sed ego respondeo non à sola causa calida fieri palpitacionem, nisi simul adsit substantiæ cordis debilitas, à qua fiat. Ita ut efferuescentia agitet inordinate, & ultra modum cor. Quemadmodum enim pusillanimis, & debilibus foeminis, aut viris effoeminatis, ex qualibet ira, aut timore cor palpitat, ob innatam facultatis vitalis debilitatem, ita etiã ob debilitatem siue ea sit innata, siue contracta à morbo, ebullitio palpitare cor facit.

Instabis tamen si debilitas requiritur

tur

tur ad palpitationem, nunquam motus erit magnus: magnitudo enim fit à facultate robusta, at nos videmus palpitationis motus adeo esse auctos ut non solum tactu, sed visu etiam comprehendantur, & quod magis est, costule allisu incurvantur, dislocantur, & aliquando rumpuntur. Et, ut inquit Fernellius, sæpe etiam visæ *s. patbol. c. 12.* sunt, propter palpitationem, arteriæ dilatatæ in aneurisma contracti pugni magnitudinē, in quo, & tactu, & visu conspicua erat pulsatio. Ita quidem affecto corde, arteriæ omnes vehementius pulsant, præcipuè verò quæ supra iugulum sunt, & quod magis mirum videri debet, refertur à Cristoforo à Vega, palpitationem ab ipso visam fuisse aliquando adeo validam, ut perciperetur sonitus quasi lapilli in vas aqua plenum coniecti.

Hoc ita se habet, nihilominus motiones illæ violentæ, cum debili facultate, possunt convenire, nō aliter atq; phrenitico iam iam morti proximo

Castrens.

ita

ita valide moueri contingit, vt pluriū
robustorum hominū vires superet.
Vnde Aëtius, dum loqueretur de
cardiacis, hōc est, de ijs qui animo
linquuntur, ait, & *pulsus circa cor ve-*
hementes, & magnos. quasi dicat, pul-
sationes has, quæ exolutis adueniunt,
non esse à facultate, sed ab obiecto
nimiam vim inferente. Hinc com-
munis, & vulgaris loquendi vsus ob-
tinuit, vt palpitatio *batticuore* appel-
letur.

Fit etiam à causa frigida, hanc cō-
munioem esse video: quippe calidis
remedijs semper Galenus in palpita-
tione utebatur, bene conscias raram
esse, quæ ex caliditate fiat, ea autem,
quæ calida est semper adiunctam ha-
bet febrem non leuem, ac propterea
remedijs febri conferētibus, hoc est,
refrigerātibus curatur. Propterea fri-
gidorum remediorum nunquam fa-
cit mentionem. Ingreditur igitur per
venam cauam in cor sanguis pituito-
sus, vel, quod idem est, simul cū
san-

sanguine pituita , aut etiam succus melancholicus , & fæculentus , quæ cordi noxâ inferunt . Hinc est quòd hypochondriaci multoties palpitationes patiuntur , non solum quia ex flatibus potest fieri in eis legitima palpitatio , sed quoniam etiam non legitimam ex sanguine crasso , fæculentoq; generari consentaneum est .

Ab humiditate fieri palpitationem non est dubitandum : siquidem humor multus vel in corde , vel in pericardio ne attollatur impedit . est quidem semper aqua , instar vrinæ , in pericardio , sic prouidente natura , quæ voluit tunicam hanc cordi non adhaerescere , sed distare ab eò tantū , quantum cordis motus postulabat , nequid autem vacuum esset impleuit hoc spatium aqueo humore opportuno ad temperandum cordis ardorem , ne ob perennes motus , & propriâ igneitatē excandesceret , opportuno rursus , vt dum cor in eo quodammodo innatat , minus graue sit animali , sē-

Castrens.

• P per

6. lec. aff.
e. 2.

per ergo in fanitate humor ille, in pericardio continetur. Neq; audiendi sunt, qui hoc negantes putant humiditatem, quæ in pericardijs cadauerum reperitur esse factam ex vaporibus, qui in animali, dum viuens erat, reperiabantur post mortem condensatis. Immò si humor iste desit emaciabitur animal, vt habes exemplum in simia, quam Galenus dissecuit, vt ipse narrat. Quemadmodum ergo, si desit hæc ferofitas, animal marcore exhauritur, ita si redundet, cor palpitare cogitur.

Humiditas ergo, quæ nunquam sine corpore reperitur, sua mole, palpitationem efficit, siccitas etiã, quam nihil aliud esse arbitror, quam humiditatis priuationem, poterit palpitationem efficere, nempe (vt iam dixi) cogendo præ inopia facultatem attractricem vt fortius moueatur. Ridiculum est quòd aliqui dicunt, non posse ex contrarijs causis fieri vnum, & eundem effectum, quasi ve-

ro

rò non videant, & à calore, & à frigo
re posse aliquid indurari, & è contra-
rio ex vna causa contrarios effectus
vt à calore & indurari lutum, & mol-
lescere ceram. Cum igitur affectus
non primaria intentione à causis istis,
seu qualitatibus primis producatur,
non est cur negemus posse per diuer-
sas vias ad vnum, & idem symptoma
peruenire,

Potest etiam substantia aliqua ad-
nata, *vel extra cor, vel in cordis sinubus,*
palpitationem excitare: impeditur
enim in his cor repleto spatio, non se-
cus ac arterie in corporibus obesis.

Extra cor habes exemplū in gallo gal-
linaceo, qui tuberculum habebat ex
multis laminis compositum, ex quo
aqua exiuit similis ei, quæ in pustulis,
quas vocant hydatidas reperiri solet.

In sinubus ventriculi natam substan-
tiam multis exemplis cōfirmare pos-
sum, Thomas Erastus in duobus viris
illustribus dum eorum cadauera dif-
secarentur, se animaduertisse narrat,

*par. 5. di-
sp. de
feb. putre.*

Castrenf.

P 2

cor-

lib. 1. c. 5.

c. 35.

corda habere infecta concretionem
quadam humoris pituitosi, flavescentis
instar medullæ, quæ in ossibus boũ
coctis reperitur, & in utroque apparuerat
pulsus maximè inæqualis omni genere
inæqualitatis, in uno sine febre, in altero
cum febre. Incredibile sanè videtur id
quod Vesalius narrat de quodam cuius
arteriæ pulsabant miris modis inæquali,
& raro motu, quique arteriæ contractionem
manifeste ostendebat, & ante mortem ita
contracta fuit arteria, ut trium, aut quatuor
ictuum spatio retardata, quasi expulsionem
moliretur. Huic reperiit in sinistro
ventriculo glandulosæ, sed sub nigra-
tis carnis libras duas. Beniuenius de
abditis morborum causis, frustum
carnis in sinistro cordis ventriculo
supra arteriam alteri reperiit, quod
mespili figuram habebat, hanc mulierem
cordis dolore, & animi defectu vexatam
obiisse dixit, interim de palpitatione
nihil commemorat. Ita in multorum
cordibus lapilli inuenti,

uenti, & in aliorum etiam lumbrici palpitare cor cogeant, cuius rei apud eos, qui historias medicas accumulunt non pauca exempla reperies.

Est & alia palpitationis causa, nempe arteriarum pulmonis obstructio, ut accidit Antipatro Medico, si autem obstructio sit in arterijs læuibus palpitationis erit sine difficultate respirationis, cum verò ad asperam accedat tunc iam difficilis redditur respiratio.

Vides palpitationem legitimam totam à morbo esse, hoc est, à flatu crasso saltante, illegitimam à morbo & natura irritata, non est autem impossibile simul cum causa illegitimæ dari etiam flatum à quò legitima fiat: immò hoc frequentissime sum expertus: cognosces autem legitimam simul cum illegitima adesse: si cum palpitatione sit continua, aliquando de repente exacerbetur, & de repente mitigetur, nam tunc à flatibus euntibus & redeuntibus mutationes fiunt: quippe (ut diximus ex Galeno) substan-

Castrens.

P 3

tia

tia tenuis citò aduenit & citò desinit, præterea si in alijs corporis partibus flatuum multitudo adsit : hinc enim argumentaberis eosdem etiam & arterias, & cor occupare . In hac duarum palpitationum curatione illegitimam præcipuè curabis, alteram verò non omnino contemnes, sed medicamentis flatum carminantibus vteris . Obiter tamen aduerte *in omni palpitatione* vtilissimam esse sanguinis missionem, & à Galenofatis commendatam : est quippè auxilium non solum euacuans, sed etiam reuellens, quare vel in palpitatione , quæ fit ex aqua in pericardio contenta oportet venam secare, vt simul cum sanguine qui in venis est, diuertatur aquositas, nè in capsulam incidens redundantie occasionem præstet: iccirco merito dixi in omni palpitatione .

s. loc. aff.
citatio.

Cæterum, quoniam de palpitatione egi, pro coronide tibi adiungam tremorem cordis esse palpitationi quidem finitimum, attamen ab ea diuersum,

uerfum, quare diciuntur aliqui, in quorum numero est Aetius, qui palpitacionem à tremore cordis non diftingunt. Decipiuntur fimiliter alij, qui tremorem cordis non admittunt, ea ducti ratione, quòd tremor fiat ex pugna inter facultatem motricem, & grauitatem membri, videlicet facultate tollere conante, membri verò grauitate deorfum deprimente. Cum autem in corde non adfit facultas animalis motrix, quæ pugnet cum membri grauitate, non poteft cor tremorem pati.

At fecus res habet : nàm quemadmodum palpitatio illegitima, improprie dicitur palpitatio : fiquidem propria palpitatio eft tota à morbo, illegitima verò à morbo, & facultate. Ita tremor cordis improprie tremor appellatur, fi comparemus eum cum verò tremore. Nàm in corde facultas vitalis mouere conatur, fed præ imbecillitate non præualet contra refiftentiam à membri grauitate factā,

Caftrenf.

P 4

&

& in hoc similis est proprio tremori qui fit per resistantiam factam facultati motrici. Itaq; in tremore proprio est pugna interfacultatem animalem, & pondus membri: in tremore cordis; hoc est in tremore improprio, pugna fit inter facultatem vitalem, & membri molem.

Sed statim occurrit dubitatio: quæret namq; aliquis in quò differt palpitatio non legitima, à tremore cordis? Si enim spuria palpitatio est, in qua facultas, ex vna parte, concurrat, ex altera causa morbifica, si rursus tremor fit ex pugna facultatis, quæ nam est differentia? Profectò differentia comprehenditur: nam in palpitatione causa morbifica stimulat, facultas vitalis stimulata insurgit. In tremore facultas vitalis ex morbo, aut ex innata debilitate languescit, & nihil aliud violentiæ patitur nisi quòd non potest cor debito modo attollere, atq; ita pulsationes tremulæ sunt parvæ, & languidæ, ita ut pulsus formicantes

cantes tremulos soleant medici appellare.

Adhuc instabis in tremore non dari pulsum inæqualitatem: quia virtus languida pulsum efficit paruum quidem, inæqualem verò minime. Nàm vt facultati robustæ magni pulsus debentur, sic parui imbecille, causis autem deprauantibus deprauati. Respondeo posse ex facultate debili etiam procedere inæqualitates, & ob debilitatem fieri, non solum actiones deminutas, sed etiam deprauatas. Quoniam vis ad actionem non sufficiens, nō solum deminutè operatur, sed etiam ad aliquid extra suum munus conuertitur. Hòc in animali facultate videmus: quoniam moribundi multoties, non ob aliam causam in cerebro existentem, sed duntaxat ob labefactatam iam penitus animalem facultatem, & ob spirituum iam penè extinctionem, delirant. In naturalibus etiam coctio deminuta prauos humores gignit, & multoties ex
Castrens. inap-

inappetentia fit pica, hòc est, qui de-
minutè appetit, multoties etiam ap-
petit res quas appetere non deberet.

Obijcies præterea motum tremo-
ris esse sursum, & deorsum, motum
verò cordis esse dilatationis, & con-
strictionis, & quamuis animal ponat-
ur supinum, ita ut dilatatio fiat sur-
sum, adhuc dilatatio est secundum
omnes partes, & non tantum sursum.
Cum igitur dilatatio, & contractio
fiant à facultate, non habet locū mē-
bri pondus, quòd certè non nisi deor-
sum inclinaret. Respondeo posse e-
tiam quietem in facultate omnino lā-
guida fieri: quia facultas, quæ attolle-
re queat cor non adest, & sic com-
pressio ut impotentia facultatis tri-
buitur, eodem iure membri grauitati
tribui debet.

Tandem dubitabis cum quies in
pulsu non fiat nisi à facultate, quo-
modo poterunt cor, & arteria, tre-
morē pati? quippè in tremore quies
non à facultate, sed à grauitate mem-
bri

bri fit. Respondeo non omnino cer-
tam esse quietem pulsum fieri à fa-
cultate, quòd licet admittamus, ni-
hil adhuc conuincit: quippè quies i-
sta à facultate in tremore cordis non
reperitur, dicente Galeno pulsum tre-
mulū esse formicantem, in quo quie-
tes vel nulla sunt, vel non prorsus con-
spiciuntur.

2. sympt.
caus.

Itaq; tremor cordis, licet meta-
phoricus, datur. Et meritò Auicen-
na agit de tremore cordis ubi eum de-
finit, inquiens, tremor est motus tre-
mulus cordis. Nec dicendus est con-
fundere tremorem cū palpitatione:
nām palpitationem alibi saltum
appellat, licet neoterici saltum vocēt
palpitationem, quæ magna est. Sed
video autores nominibus ad libitum
viri, quòd confusionem non leuem in
arte parit. Galenus verò de tremo-
re cordis intelligendus est, dum ait,
Quicumq; verò nulla tali de causa se-
pius, ac fortiter exoluuntur, ij ob vir-
tutis vitalis imbecillitatem hoc patiun-
tur.

11. 3. tr. 2.
c. 1.

2. aph. 41

Castrens.

tur:

tur : sicut & ille, cui, dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, atq; hic de repente mortuus est. Ecce cor ex sola debilitate palpitans, quod quid aliud est quam pugna inter facultatis impotentiam, & resistantiam membrorum. Idem alibi formicantem, hoc est, tremulum pulsum, vult necessario esse simul languidum : quippe fit à facultatis imbecillitate. Signa verò, quibus tremorem à palpitatione distinguimus, nulla alia esse queunt, nisi quod tremor exiguas efficit pulsationes, & (quoad inequalitatem attinet) parum euariantes, palpitatio maiores habet motus, ac magis inæquales. Vtrumque malum est perniciosum, sed tremor perniciosior.

Hæc tibi erunt exempla quædam complicatorum affectuum ex quibus poteris, ad alios complexus, analogismos conficere, si quis autem plura in hanc rem congeret, gratiæ ei habendæ sunt. Mihi sufficit quod non inutiliter, quamvis non perfectè, primus in hoc stadio sudauerim.

FINIS.

lib. 2. de
sympt. caus.
sec. 2.

INDEX

RERVM AC VERBORVM

Memorabilium.

Quæ in hoc Pulcherrimo Tractatu continentur.

A

- A**ctiones ob debilitatem facultatis, non solum diminutas: sed etiam deprauatas fieri. 233.
 Acuti morbi cum chronico compositio difficilis est. 39.
 Admonitio de coacta curatione. 69.
 Actij, & aliorum deceptio. 231.
 Amatus Lusitanus bene percipit mentem Galeni, & Dioclis: sed aliàs malè. 169.
 Anastomosis quid. 142.
 Antonij Musæ de purgatione opinio. 123.
 Argenterius de nominibus certat. 59.
 Argenterij opinio de coindicante, & cōtra indicante ibidè.
 Argenterius confundit morbum cum causa. 88.
 Penitus reiicienda scribit. ibidem.
 Arti à principio incumbendum. 8.

Ars

Ars an nouum morbum comprehendat.	ibidem.
Asclepiadis deceptio.	142.
Auerroes volens tueri Galenum malè ipsum exponit.	168.
Auicennas interpretatur.	84.
Auicennas non recipiendus.	91.
Auicennas malè declarat Galenum.	169.
Auicennas de tremore cordis.	235.
Autor nullus de complexu morborum ex professo scripsit.	8.
Autoris excusatio.	236.

B

B Alnea Aquæ dulcis laudantur in hypochondriaca patione.	182.
Beneuenis in sinistro cordis ventriculo frustulum carnis reperiit.	228.
Biliofam materiam turgere.	75.

C

C Acochymici diuersæ diuersa possunt occupare loca.	200.
Cacochymia Ventriculi magnas anxietudines inducit.	202.
Calida Iecoris intemperie existente cum Ventriculus est frigidus.	150. &
Aliorum opinio.	ibidem.
Tomæ Roderici a Vêga opinio.	152.
Autoris propria opinio.	ibidem.
Caloris extranei excessu cur prius Ventriculi quam Hepatis innatus calor extinguitur.	155.
Capiaceus risu excipiendus.	88.
Cardiognos quid.	201.
In quo differat a lypotimia & a syncope.	ibidem.
In hoc affectu cum febre cui primo occurrendum sit.	fit.

fit.	202.
Dubitatio.	206.
Cassa Ventriculo purgando idoneum medicamentū.	199.
Casus in quo occurrimus prius magis argenti, deinde cau-	65.
se.	53.
Causæ procatarticae nihil indicant.	89.
Causa continens non prius, sed sola curatur.	90.
Causa externa nihil indicat quod ad curationē vsuit fit. ibidē.	92.
Solis admonitionibus curatur.	93.
Causa antecedens auferenda prius.	ibidem
Quæ nam fit.	100.
Opponitur continenti.	159. &c.
Causa morbi remouenda aliquando non tanquam cau-	235.
sa.	41.
Cerebrum facile suscipit frigidam intemperiem Iecore-exi-	Compositorum morborum, alij simplicioribus salubriores
stente calido.	alij perniciosiores.
Christophonus a Vega mirum narrat.	Qualis melior sit suis componentibus.
Comparatio inter similia, ad diuersas sectas pertinet.	Condições sine quibus non.
Compositorum morborum, alij simplicioribus salubriores	Condições quæ se mutuo impediunt.
alij perniciosiores.	Consuetudo non comparanda cum causis externis: sed cum
Qualis melior sit suis componentibus.	erare presenti.
Condições sine quibus non.	Consuetudo magnam vim habet indicandi.
Condições quæ se mutuo impediunt.	Continens causam, quæ fit.
Consuetudo non comparanda cum causis externis: sed cum	Continens febris cum alia continente est eadem ideo com-
erare presenti.	positionem non admittit.
Consuetudo magnam vim habet indicandi.	Continuæ febres eiusdem speciei infimæ, vtrum composita
Continens causam, quæ fit.	efficiant.
Continens febris cum alia continente est eadem ideo com-	Concinuæ proportionales componuntur.
positionem non admittit.	Contraria quæ sibi inuicem non sunt vtilia, vniuerso corpo-
Continuæ febres eiusdem speciei infimæ, vtrum composita	ri sunt perniciofa.
efficiant.	Contraindicans dupliciter dicitur.
Concinuæ proportionales componuntur.	Contraindicans debet aliquando posse indicare.
Contraria quæ sibi inuicem non sunt vtilia, vniuerso corpo-	Cor aliunde potest recipere flatum, & etiā in se gignere.
ri sunt perniciofa.	
Contraindicans dupliciter dicitur.	
Contraindicans debet aliquando posse indicare.	
Cor aliunde potest recipere flatum, & etiā in se gignere.	

Curatio coacta, quæ sit.	67.
Quando conveniat.	ibidem, & 68.
Ancareat periculo.	68.
Curatio regularis, quæ sit.	69.
Curatio ab extirpatione causæ incipienda, nisi adsit quid vigeat.	87.
Curatio quomodo adhibenda duobus vrgentibus inequaliter.	110.
Quomodo vrgentibus equaliter.	112.

D

D labrosis quid.	142.
Diaria febris cum alijs febribus adest non tamen apparet.	15.
Potest transire in putridas, aut hecticas; & ob quas causas.	17. & 18.
Dieris quid.	142.
Differentia inter duplicem tertianam, & duas tertianas distinctas.	35.
Difficultas de medicamento purgante proponitur, & soluitur.	81. & 82.
Diocles immeritò reprehenditur a Galeno.	165.
Dogmaticus in quo Empiricum præstet,	8.
Dogmaticorum plures sectæ.	41.
Dolor magnus indicandò vincit.	135.
Duo quæ nec sint morbi, nec symptomata, possunt esse causæ, & sibi inuicem causæ.	134.

E

E fficientem causam, & materialem in morbis ferè semper vnâ, & eandem esse.	87.
Empirici qua via in Medica Arte vsi sint,	41.
Epilepsia quomodo sit.	217.
Eua-	

Evacuatio diminuta in presente, quæ in futurum perfecta,
causura sit quomodo dignoscatur. 187.

Excretiones versicolores damnantur. 40.

Ex eodem intemperamento, morbi complicati, non confusi
sunt. 189.

Quælibet animi morbi, non sunt febres. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

Quælibet febres, non sunt excretiones. 189.

Quælibet febres, non sunt evacuationes. 189.

Quælibet febres, non sunt morbi. 189.

G	Alenus de semitertiana explicatur.	16.
	Galenus indifferenter vsus est nomine duplicis tertianæ, vel duarum tertianarum.	34.
	Galenus a difficultatibus liberatur.	43.
	Galenus opinio de contra indicante.	60.
	Galenus defenditur.	76.
	Galenus interpretatio partim erronea, partim violenter extorta.	139.
	Galenus comparatio de motu arteriarum cum folliis, & de palpitacione cum vris.	211.
	Galenus de tremore cordis explicatur.	235.
H	Hemitriteus est febris, quæ dicitur semitertiana.	33.
	Hemitriteus, exquisitus qualis dicatur, & cum solus hic.	24.
	Hemitriteus ab Hippocrate valde lethalis appellatur.	38.
	Herculani sententia ab Amato recepta.	35.
	Hippocr. de semitertiana notatur, & interpretatur.	29. & 30.
	Hippocrates, & Galenus ab infamia vindicantur.	74.
	Hippocrati non refragatur.	118.
	Historia pueri laborantis melancholia.	181.
	Humiditas in præcordijs cadauerum reperta non est facta ex vaporibus, qui in animali dum vivens erat, reperiuntur.	226.
	Humores, & in venis, & extra, turgere probatur.	74.
	Humores non turgentes, utrum debeat Medicus purgare ante coctionem, questio 123.	123.
	Humor prauus infestans os ventriculi eruginosa bilis esse solet.	203.
	Hypochondriacam affectionem sepe reperiri cum oppositio	nc

ne inter Ventrículum frigidum; & iecur calidum	165.
Pieri posse sine consensu cerebri	ibidem.
Cur variis morbis melancholicis speciebus nominetur	166.
Inter morbos complicatos numeratur	167.
In hac pylori inflammationem pati ex Diocle, & Galeno	167.
Verum reparatur semper cum obstructione	168.
Hypochondriaci quare vomunt calida, & acida, quæ contra-	169.
ria sunt	174.
Cur in ipsis excitantur flatus	175.
Cur fluctuatio in mesenterio perſentitur.	176.
Cur pulsatio	177.
Hypochondriaca passio quomodo curatur.	181.

Accidit opinio de causa palpitacionis rejicitur.	188.
Iecoris calida intemperies cum affluxu materiæ quomodo curanda.	159.
Quomodo sine affluxu	ibidem.
Indicatio varijs descriptionibus a Galeno declaratur.	42.
Indicationes sunt in duplici differentia, aliæ communissimæ, aliæ particulares siue artificiosæ dictæ.	44.
Indicatio sumpta a viribus pertinet ad vitam ideo prima omnium, & dignissima.	49.
Non est, ex numero indicationum curatrix nisi ex accedente.	ibidem.
Indicationes communes duæ.	50.
Indicatio curatrix duplex.	ibidem.
Indicationes artificiosæ remediorum mensuram docent.	51.
Indicationes quæ maxime viles censentur ad tres redigit Galenus.	ibidem.
Indicatio a morbo non vniuersaliter sumpta.	ibidem.
Indicatio a situ, & loco.	52.
Indicatio a temperamento.	ibidem.
Indicationes, quæ a temperamento, & quæ ab ambie-	53.

- accipiuntur inferunt ei, quæ a morbo sumitur. 14.
 Indicans, Indicatum, & Indicatio quid sint, a Galeno. 148. & 49.
 Indicatio aliquando coindicatio, aliquando contra indicatio
 nuncupatur. 149. & 150. ibidem.
 Inflammatio non semper accipitur pro abscessu, sed aliqua-
 modo pro phlogosi. 170.
 Ioannis Manardi de minoratione humorum ante coctione
 opinio. 173. ibidem.
 Ioanni Brauo non assentitur. 173.
 Isaac explicatur de Ephemera. 173. & 174.
L
 Apidem esse morbum, non causam morbi. 102.
 Leniens pharmacum exhibendum ante venæ sectione,
 & quibus rationibus. 195. & 196.
 In affectu ventriculi quando exhibendum. 207.
 Lenientia medicamenta non fuerunt cognita a Galeno, nec
 ab Hip. ibidem.
 Ludovicus Mercatus rejicitur de turgentia. 73.
M
 Magnitudo morbi cognoscitur ex recessu a naturali sta-
 tu. 54.
 Magnitudo morbi duplex aliquando a Galeno statuitur, ali-
 quando triplex, & aliquando a viribus sumitur. 55.
 Magnitudo affectuum triplex. 63.
 Maioris ratio duplex. 111.
 Manardi sententia amplectitur. 129.
 Manardus immerito reprehendit Medicos Mantuanos. 166.
 Materia dum incipit concoqui non est purganda, nisi adfir-
 aliquod vrgens valde magnum. 128.
 Materia Ventriculū infestans duplex. 204.
 Quæ accidentia efficiat. 205.
 Quo.

Quomodo euacuanda: omnes morbi obsequiuntur	ibidem.
Medicus anceps viator qualis: non zelus multum in modum	74.
Medico difficilimum est inuenire duo remedia contraria, quibus duos contrarios morbos expugnare possit.	40.
Medicus in quibus non differat a plebe.	50.
Medicamentum in principiis morborum non solum leniens: sed catharticum conuenire Autor probat.	127.
Medicamenti pars crassior, quae remanet in Ventriculo	162.
decantq; trahit ad se humores.	ibidem, & 163.
Medicamentum quomodo trahat humores.	166.
Melancholiae tres species.	180.
Melancholicos etiam ex retento semine fieri.	180.
Mercurialis, & Eustachius non admittunt palpitacionem le-	180.
gittimam in corde.	180.
Methodici quales fuerunt: quidam alios de ordine	180.
Modi quibus fit sanguinis sputum tres sunt	180.
Morborum complicatorum nomine, quid intelligat Autor.	180.
Morborum compositorum tres differentiae monstrantur.	180.
Morbus compositus qualis.	180.
Morbus compositus, aut simplex vnde denominetur.	180.
Morbus compositus differt a confuso, & complicato tamquam	180.
genus a specie.	180.
Morbus complicatus qualis sit.	180.
Qualis confusus.	ibidem, & 33.
Morborum an deterior sit simplex, an compositus.	36.
Morbus in tribus consistit.	52.
Morborum in complexu tria considerata.	63.
Morbus triplex.	94.
In quo incipiendum sit ab extirpatione causae.	ibidem.
Morbus futurus quid sit.	ibidem.
Quid fiens, & quid factus sit: non satis constat.	ibidem &
Aliorum opiniones.	95. &
Solutio.	96.
Montan opinio.	97.
Solutio.	ibidem.
Autoris propria opinio.	ibidem.
Morbum factum, a fiente sola stabilitate distingui.	98.

Morbum aliquando esse causam morbi. **Morborum letalium duplex genus.**

Nomine comprehensionis quid intelligat Gal.

Nomine iuvantis & ledentis quid sit intelligendum.

Obstuctio est morbus fiens.

Obstuctio est causa ingentis Iecoris caloris.

Obstuctio iecoris duplex.

Obstuctionis iecoris signa.

Obstuctio tarditate coctionis facit.

Oppositio iecoris calidi & Capitis frigidi magna Capitis habenda cura.

Opposita intemperamenta in varijs membris complicatos efficiunt morbos.

Palpitatione in genere quid sit.

Palpitatione duplex sit.

Palpitatione legitima omnibus membris accidit, illegittima.

Palpitationis illegittima causa plures.

Palpitationis legitima causa speciales.

Palpitatione legitima tota a morbo est, illegittima & a morbo, & a natura irritata.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Palpitatione legitima cum illegittima adest, & quomodo cognoscat.

Cui primò citratione occurrendum fit. 130.
 In omni palpitacione utilissima est sanguinis mistio. ibidè
 Palpitatio illegitima in quo differat a tremore cordis. 132.
 Paulus, & Auicennas scripserunt quomodo curandi qui amo-
 re infaniunt. 90.
 Pharmacum minotans quando exhibendum. 130.
 Pharmacum leniens exhibendum ante venæ sectionem, &
 quibus rationibus. 130. 131. & 132.
 Plenitudo, & cacochimia simul possunt existere, & a qua sit
 incipienda euacuatio. 131.
 Pleuritis, & cruenta spuitio se se inuicem augent, & sibi in-
 uicem impediunt curationem. 131.
 Pillule capitales quomodo assumende. 131.
 Vtrum ante, an post cenam exhibenda sint. 131.
 Pulsus vltus duplex. 131.
 Purgatio qualis respôdeat de minutæ sanguinis missione. 132.
 Purgatio quando fieri possit in statu, & augmento mor-
 bi. 132.
 Purgationem in principio esse regularem, & legitimam ibidè.
 132.
Qua iudicantur, dum iudicantur quomodo cognosci
 possint. 132.
 Quotidiana intermittens rara est. 132.
Rationales seu Dogmatici in medicina qua via vi-
 sint. 132.
 Remediorum quantitas ex morborum magnitudine hauri-
 tur. 54.
 Remedium habet naturam adminiculantem. 56.
 Res non naturales sunt in numero causarum externarum. 90. 91.
 Conferunt ad cognoscendos affectus. 91.
Quamvis non.

Rondeletius malè reprobât opinionem Dioclis, & Gal. 167.

S

Sanguinis sputo anni tempus, tum calidum, tum frigidum, quomodo obesse possit. 142. &

Sanguinem aliuosum a lectore calido emanare. 160.

Serupulosi quidam reijciuntur. 80.

Semitertiana unde dicta. 23.

Quadrifariam componitur. 23. ibidem.

Ipsius differentia. 24.

Quas conditiones debeat habere ut exquisita sit. ibidem.

Semitertiana ex duobus continuis non potest fieri. 25.

Neq; ex duabus intermittentibus. 26.

Semitertianarum, qualis intermittens. 27.

Semitertiana utrum sit morbus acutus. 28. ibidem.

Semitertianarum nomine aliquando apud Galenum intelligi. 29.

Semitertianas duplices. 30.

Semitertianam diuturnis morbis accidere. 31.

Semitertianæ altera die grauior, altera leuior. 32.

Semitertiana exquisita habet ut utraq; accessio simul adueniat, & confusa febris dicitur. ibidem.

Minus exquisita complicata. 33.

Senes cur delabantur in rauedines, & grauedines; quæ conditionem non admittunt. 160.

Symptomatum, aliqua habent rationem causæ. 9.

Hec curationem immutant. ibidem.

Symptomatum, alia compositionem efficiunt; alia minime. 18.

Symptomata sibi inuicem causæ. 134.

Symptomata esse causam morbi, & e contra. ibidem.

Syrupi in affectibus capitis quomodo exhibendi. 162.

T

Temperamentum quatuorplex. 51.

Temperamentum, & aer conferunt ad cognoscendum

naturalem statum, ab excrementis dicitur hum. dū.	161
Tēperamentū senile siccū, ab excrementis dicitur hum. dū.	161
Tertiana duplex in quo differat a duobus tertianis.	35.
Thomas Roderigus a Vega non recipitur.	26.
Thomæ Erasti observatio in sectione cadauerum duorū.	227.
Traendi tres modi.	136.
Tremor duplex.	231.
Tremorem cordis esse quid palpitacioni finitimum, tamen ab ea diuersum.	230.
Tremor palpitacione perniciosior morbus.	236.
Tremor cordis improprie tremor appellatur.	231.
Turgens materia, suapte natura semper vrget.	72.
Turgere quid sit.	76.
Turgens materia, an vrgeat in presens, an in futurum.	78.
Turgere dupliciter dici.	73.
Turgere vt dicatur materia, quatuor requiruntur.	75.
Turgens materia, statim purganda propter futurum malū.	79.
V	
V acuacionem in principio morbi a natura factam. materia multa existente consulto fieri.	130.
Vacuatio per epicrasim quando facienda.	131. 132.
Vallesius reiicitur.	127.
Vallesius laudatur.	141.
Vapores turgere dicuntur.	75.
Vehementiam medicamenti esse in causam, vt humoribus crudis existentibus nihil dignum notatu extrahatur.	129.
Venæ sectioni debet præcedere cruditas deiectio.	196.
In quibus non valeat hec regula.	198.
Ventriculi imbecillitas quid sit.	154.
Ventriculus quomodo corroborandus.	204.
Vesalius incredibilia narrat.	228.
Vires in quo casu indicant, & morbus coindicat.	62.
Vires in quò casu indicant, & morbus contraindicat. ibidem.	
Vires quando indicent, & quando contra indicent. ibidem.	
Vi-	

- Virium magnitudo in primo ingressu morbi non potest statim comprehendendi. 120.
 Via quatuor in arte medica. 140.
 Virtus ex accidente indicat. 157.
 Et quomodo. 158.
 Vita est primum indicans. 159.
 Vnum, & idem intemperamentum potest in diuersis locis diuersos excitare morbos. 160.
 Vrgenti primum occurrendum est. 166.
 Vrgentis plures gradus. 166.
 Vrgens dupliciter dicitur. 170.
 Vrgentia duo equaliter, tripliciter considerantur. 172.
 Quomodo ijs satisfaciendum quando vtrumq; periculum habent presens, & eandem curationem postulat. ibidem.
 Quomodo quando diuersam, & penè contrariam. 173.
 Quomodo ijs satisfaciendum quando vtrumq; periculum futurum habent, & eandem curationem desiderant. 177.
 Quomodo quando non vna, & eadem curatione tolluntur. ibidem, & 116.
 Quomodo quando aliquid in presens, aliud in futurum vrget, & eandem curationem postulat. 118.
 Quomodo quando diuersam. 119.
 Vfus calidorum calefaciunt. Itecur, & tunc curatio difficilior. 158.

F I N I S.

*Lapsus typographici corriguntur in hunc
modum. prior numerus paginam,
secundus versum denotat.*

Pag. 15. Vers. 11. suas ministras - suas mineras. - 17.
V. 17. glutinetisq; - glutinosiq; - 17. V. 22. ab erro-
res - ob errores - 22. V. 3. plura - pleura. - 54. V.
23. cognitio - cognitò. - 86. U. 1. consequabantur -
consequabantur. - 94. V. 20. lassitudines - lassitu-
dines. - 94. V. 23. siens - fiens. - 95. v. 3. asse-
expungito. - 98. V. 13. condero - considero. 105. V.
7. A. At. - 114. U. 8. effet - esse. - 116. V. 17.
nepheriticis - nephriticis - 123. U. 23. monetur. vi-
detur. - 128. V. 17. supererat - superat. 200. U.
15. mol corporis - mole corporis.

1. curat. Flor. 1. curat. Flor.

2. curat. Flor. 2. curat. Flor.

3. curat. Flor. 3. curat. Flor.

4. curat. Flor. 4. curat. Flor.

5. curat. Flor. 5. curat. Flor.

6. curat. Flor. 6. curat. Flor.

7. curat. Flor. 7. curat. Flor.

8. curat. Flor. 8. curat. Flor.

9. curat. Flor. 9. curat. Flor.

10. curat. Flor. 10. curat. Flor.

11. curat. Flor. 11. curat. Flor.

12. curat. Flor. 12. curat. Flor.

13. curat. Flor. 13. curat. Flor.

14. curat. Flor. 14. curat. Flor.

15. curat. Flor. 15. curat. Flor.

16. curat. Flor. 16. curat. Flor.

17. curat. Flor. 17. curat. Flor.

18. curat. Flor. 18. curat. Flor.

19. curat. Flor. 19. curat. Flor.

20. curat. Flor. 20. curat. Flor.

21. curat. Flor. 21. curat. Flor.

22. curat. Flor. 22. curat. Flor.

23. curat. Flor. 23. curat. Flor.

24. curat. Flor. 24. curat. Flor.

25. curat. Flor. 25. curat. Flor.

26. curat. Flor. 26. curat. Flor.

27. curat. Flor. 27. curat. Flor.

28. curat. Flor. 28. curat. Flor.

29. curat. Flor. 29. curat. Flor.

30. curat. Flor. 30. curat. Flor.

31. curat. Flor. 31. curat. Flor.

32. curat. Flor. 32. curat. Flor.

33. curat. Flor. 33. curat. Flor.

34. curat. Flor. 34. curat. Flor.

35. curat. Flor. 35. curat. Flor.

36. curat. Flor. 36. curat. Flor.

37. curat. Flor. 37. curat. Flor.

38. curat. Flor. 38. curat. Flor.

39. curat. Flor. 39. curat. Flor.

40. curat. Flor. 40. curat. Flor.

Adm. Reu. D Nicolaus Cinius Can. Flor. videat an in hoc opere aliquid contineatur quod Pietati Christianæ, bonis vè moribus aduerfet ? nobisq; inferius referat. 11. Septembris 1624.

Petrus Nicol. Vic. Gen. Flor.

Ego Nicolaus Cinius Can. Flor. legi aureum hunc libellũ Excell. D. Stephani Castrensis, in quo nihil inueni quod Catholicæ Fidei aut bonis moribus aduersetur, & propterea dignum iudico, quod typis mandetur. In quonum fidem propria manu subscripsi. Die 13. Sept. 1624

Nicolaus Cinius Can Flor m. pr.

Attenta relatione præmissa, licentiam concedimus libellũ predictum typis excudi posse Florentiæ, ordinibus consuetis seruatis, 13. Septembris 1624.

Petrus Nicol. Vic. Gen. Flor.

Thesaurus inuisus & sapientia absconsa, que utilitas in vtriusq; ? Prodeat igitur in lucem Tractatus de Complexu Morborum Excell. D. Stephani Roderici Castrensis, non Athos sed Adamas, non mole sed virtute, magnus, multa enĩ magna præclara, utilitas complectitur, paruq; conchylio, aureum Oceanum claudit, & cũ me inspiciente, ad ludium lapidem omnia sint probata; nè vereatur Typographus cedro digna, typis dare.

Florentiæ apud Sanctam Crucem in adibus nostræ solitæ residentia 14. Septembris 1624.

F. Ludouicus Corb. Inquisitor Generalis Florentia.

Stampisi a di 16. di Settembre 1624.

Niccolò dell' Antella.